

LECTURA

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

scrie nouă • miercuri, 21 noiembrie 1990

43

Ce-i de făcut?

Încă din clipa când cineva de pe la ministerul transporturilor a hotărât înjumătățirea tirajului revistelor literare pe motiv de greutate în difuzare s-a pus în mișcare o mașinărie infernală de blocare a culturii, tot mai performantă de la o zi la alta, până la recenta liberalizare a prețurilor, care, de nu va fi rectificată cu repeziune, se va putea mândri cu transformarea culturii naționale într-un samizdat. Hrăpărească și polimorfă, respectiva mașinărie a pus, treptat, stăpânire pe tot: pe hirtie, răbind-o, pe spațiul tipografic, îndesindu-l, pe desfacere, frîind-o, și pe costuri, triplindu-le. Tehnocratul nostru guvern, dincolo de toate bunele intenții care-l animă, n-a dat până acum semne că ar fi preocupat de cultura scrisă, în special de umanioare, ministerul de resort dovedindu-se și ezitant și ineficient în adoptarea unor măsuri absolut vitale pentru protejarea acesteia. La rîndu-i, parlamentul — de la care erau de așteptat inițiative legislative într-un atare sens — nu izbutește să iasă de sub zodhia amatorismului politic și a aleatoricului, risipindu-și îmbogățitul timp pe tot felul de acțiuni cu sens circular. Editurile, revistele Uniunilor de creație, celelalte reviste de cultură nu au altceva de făcut, în asemenea condiții, decît să producă memorii, proteste, proiecte reparatorii. Cele mai multe asta și fac, fără însă vreo certitudine, fără chiar garanța minimă că vor fi luate în seamă înainte de a fi prea târziu, înainte deci de a da faliment. O lege a fundațiilor culturale întîrzie să se contureze, iar eventualele subvenții de la stat, cu caracter, firește, temporar și de urgență, ne îndoim că vor apărea din niște buzunare oriunde departe de a fi pline. Și atunci, ce-i de făcut?! O soluție, pentru moment, ar putea fi deschiderea unui cont, să-i zicem al supraviețuirii culturale, după modelul celui zis al libertății, cu o gestiune poate mai transparentă. Calculele estimative spun că ar fi vorba de vreo opt sute de milioane pe ansamblul editorial pentru acoperirea diferenței dintre actualele și vechile costuri de producție (hirtie, manoperă, etc.) și pentru păstrarea unor prețuri joase de vânzare, astfel încît procurarea unei cărți să nu devină o problemă de netrecut pentru bugetul cetățeanului. Sigur că subscripția, immanentă unui cont de acest gen, are ceva inconfortabil din punct de vedere psihologic, ceva în vecinătatea umilinței, în schimb nu creează impresia de tutelă pe care o poate lăsa o subvenție de la stat. N-ar fi prima dată cînd am fi nevoiți să alegem între două rele, aproape că ne-am bișnuit cu asta, dar perspectiva declinului cultural e mult prea primejdioasă pentru a aștepta o rezolvare din cer a lucrurilor. Soluția, oricare ar fi ea, trebuie găsită și aplicată imediat, nu în câteva luni, nu în câteva săptămîni ci în câteva zile. Altminteri, în loc de „ce-i de făcut?” vom pierde timp și energie pentru a afla „cine-i de vină”. Și iar o vom lua de la capăt.

„L”

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări de Fr. Șirato

Chipul

stinge. am să stau așa pe întuneric.
de-atîta plîns mi-a putrezit și ușa.
cu ochii încă buni învăț tăcerea
și orbii-nvață limbi străine.
gazul lenticular al unor bălării navale
deasupra mlaștinii secate și fisurate aparent
precum pupila. Dumnezeu
cu pămătuful soarelui în mînă
săpunește-n noapte un obraz al morții.
și vom incredința luminii
înfățișarea lumii spre a-i păstra secretul.
apoi mi-au jupuit și chipul
și-au pietruit cu el pămîntul.
stinge. am să stau așa pe întuneric.

Dator cu o odă

un fumător
în fața lanului verde de tutun.
moartea privește ca prin fum la mine.
așa e cu toate că așa e
gîndește petre roman ieșind din baie.

Ion Mircea

În acest număr:

- Revoluția și gazetăria • Truman Capote
- tutuiește istoria • Poeme de Henry Michaux
- Jean Starobinski: Conceptul de nostalgie

INEDIT

AVANGARDA — 1940

PĂUN • TEODORESCU • TROST

17 poeme în proză

În pag. 8 — 9

chenar

Războiul
stelelor

În sfârșit, guvernul se a-larmează de burocratismul gogolian, de grozăvia reprezentării noastre în afară, de nepăsarea suverană a Externelor, unde structurile mamut, pietrificate de ani și ani în carapacea afacerii: ui stupid, a spionitei evasi-păguboa-se și a incapacității de bună, temeinică, propagandă, strivesc totul, cu sadică tenacitate. Toate ambasaderele estice s-au desferecat, se dau party-uri pe iahturi, se lucrează cu telefaxuri, videotele, tîmbălău feeric, numai noi stăm între patru pereți, cu ștergere și ceramici de artizanat, cu trei B.P.T.-uri sub un geam aburit de muște, stringem dolărași pentru zestrea copiilor și zicem că facem politică națională, cu secreta speranță că: „trece el și guvernul ăsta“ ! La Externe, pînă mai ieri, se făcea obișnuita bișniță cu săpunuri, cafea și Kent, iar ocupația de bază (atunci cînd nu era epurarea arhivelor, sau transferul lor la Interne) era războiul scriitorilor anonime că, adică, de ce să plexe X la Paris și nu în Zambia, fiindcă avem tovarăși „mai cu vechime“, ș.a.m.d. Peste tot e la fel. De șase luni, după a'egeri nu asistăm la altceva decît la contraofensiva Securității. Tot mai pe față, tot mai agresivă, mai perfidă, ori mai grosolană, în funcție de Direcție. Contraofensivă pe toate fronturile, folosind arsenalul străvechi, modernizat cu dăchis pe alocuri. Totul este lupta docarelor, cine pe cine poate „da în gît“, cine pe cine și cu ce-l „are la mînă“, cine și încotro „se mișcă“. Cu 5-6 direcții ale Securității, cu tot kaghebismul plantat în străinătate (fosgăitorul imperiu al de-mulți-spînzuratului Marin Ceaușescu), cu armata traficului de informații, diabolic întortocheată de Ceaușești în toate cele patru puncte cardinale, cu sutele de mii de informatori (Pacea dădea 1 din 7, altcineva zicea de 1 din 4, miine-o să ajungem la concluzia că România a avut 23 de milioane de agenți mai mult sau mai puțin secreți!), cu burtoșii, guștii șobolani de partid, cu tonele de foliculină de la Consiliul femeilor și cu mîile de perversiuni occidental-utaciste, cu un comerț exterior „securizat“ 90%, cu unul interior mafiotizat sută la sută, cu mîimile și picioarele împiedicate, legate, tocite și arse de hiperabilitatea incompetentă, cu multiplele capcane din culisele (naționale) ale „tradiționalului derby“ Steaua - Dinamo, ce se joacă mai abitur ca niciodată acum, cu toată învia de securime de-o lună, două încoace, care „vine, vine, vine, calcă totul în picioare“, — ce speranțe să mai avem? — Încotro te-ai uita, un cer de stele dedesubt, deasupra cer de stele. De șase luni, nu facem altceva, decît să ne holbăm la sarabanda lor drăcească, avînd ca unică șansă reciprocă lor transformare în stele căzătoare. Omniprezenți, omniscienți, puțin mai zburateci acum, dar cu aceeași îngrozitoare inflație de cadre, încît au ajuns să joace de unii singuri. Vezi, bine zice el Vădim-Alcibiade, sireacul: „Măi copii, nu vă dați seama că sinteți prea micî în ecuația asta, voi încă nu v-ați născut, n-aveți cum să vă luptați cu noi!“ Dar, dacă n-au trecut încă nouă luni din mai încoace, n-am putea încerca să ne naștem înainte de termen?

Dan C. Mihăilescu

prezentul continuă

Volte, piruete și tangouri

În început, Guvernul a luat celebra măsură de liberalizare a prețurilor, ceea ce înseamnă că statul va negocia cu statul prețurile produselor, iar cumpărătorul (persoană particulară) nu va negocia nimic cu nimeni — el va plăti! Fără să crînească? O, nu! El va crîni îngrozitor. Măcar așa: un pic...

Asta a fost la început. Apoi s-a scris o nouă pagină în antologia ipocriei. Tot la televizor. În aceeași bună tradiție ceaușistă, comunistă; aceeași aleasă stimă pentru Minciună, același adînc respect pentru Potlogărie. E drept, de data asta am fost scutiți de spectacolul dezgustător al unor reprezentanți teleghidai ai „înaltei conștiințe patriotice“ al unor lingăi televizați care se gudură de mama focului că s-a scumpit una-alta. Dar „rațiunile superioare“ au rămas, „interesul economiei naționale“ e intact și totul se petrece în numele său.

Dar, înainte de toate, cine-mi explică

re-i aia economie națională? Ce este? A cui e economia asta națională?! A mea, a ta? A lui? A noastră, a voastră, a lor, a cui? Eu n-am auzit americani, ori japonezi, ori nemți etc. vorbind de „economia națională“. Am auzit, în schimb, de General Electric, sau Mitsubishi, sau Siemens etc. Am auzit de proprietate particulară în industrie, comerț ș.a.m.d., am auzit de patroni și de acționari, care sunt cei mai buni administratori și manageri ai propriilor întreprinderi, pentru că munca lor îi arde direct la propria pungă; la ei nu există celebra rotație a cadrelor, adică un prost conducător de întreprindere să treacă, din cauza eșecului economic și prin „sistemul p.c.r.“ (pile-combinații-relații) la altă întreprindere, tot conducător — așa ceva nu există, pentru că fiecare întreprindere este A CUIVA! Mai e ceva de comentat?...

Deci, la început, Guvernul a luat celebra măsură de liberalizare a prețurilor. Reducînd la absurd (dar respectînd realitatea), se poate spune că dl. Petre Roman va negocia cu dl. Petre

Roman prețurile produselor, iar noi le vom plăti, cu virf și indesat, așa cum vor rezulta ele din ciocnirea cumplită și plină de scînteie dintre interesele d-lui Petre Roman și interesele d-lui Petre Roman. Vom plăti și vom lupta, țara o vom apăra! Vom lupta și vom plăti și cu drag noi vom munci! Pe moșia statului. Dar cu prețuri libere și salarii înghețate, în interesul nostru, al tuturor; al întregului popor, strîns unit în jurul... în frunte cu...

Deci, asta a fost la început. Apoi s-a scris o nouă pagină în antologia ipocriei. Puterea (ramura sa executivă) a intrat într-un „dialog cu țara“ la TV. Adică d-nii Petre Roman, Vătășescu, Dijmărescu și Stolojan (se poartă ca-reul de ași) au intrat într-un dialog cu dl Răzvan Theodorescu (se poartă ca-cialmau) la TV. „Țara“ a întrebat și Guvernul a răspuns. Că ce bine e. Și țara a zis și ea că ce bine e. Și gata. A mai zis Guvernul că sigur că doare, dar ce bine e. Și țara a zis și ea că sigur că doare, dar ce bine e. Și gata.

Problema fundamentală a proprietății, a forme de proprietate a fost cu dijmăcie, pardon: cu dibăcie ocolită. Volte, piruete și tangouri. Care n-au făcut decît să sublinieze o supercertitudine: statul stă călare pe întreprinderi. Iar zgomotul copitelor seamănă teribil cu răpăitul bastoanelor pe scuturi. Și dacă primele, copitele, nasc praf (în ochi), celelalte, bastoanele, zidesc lacrimi. Și singe.

Și gata.

Eugen Chirovici

momos:

„Crimă și pedeapsă“

În-am înțeles niciodată de ce francezii, altfel popor civilizată, i-au omorît pe cei care colaboraseră asidu cu nemții. Ba chiar mai mult, nu au ținut cont nici măcar de personalități, le-au împușcat și pe ele pentru o vină de nimic: trădarea patriei. Că au fost împușcați primari, polițiști și alte notabilități mărunte, mai treacă-margă, dar să-i împuști pe scriitorii care dăduseră mîna cu ocupantul, să nu ții cont de contribuția adusă de ei patriei prin scrieri cîteodată nemuritoare, asta e prea de tot. Barbar popor!

Închepuți-vă că am fi făcut ca ei: astăzi nume ca Barbu, Păunescu ar fi fost un mormînt pe care lumea ar fi scuipat. Nu ar fi fost o mare pierdere, un păcat capital? Ce ne-am fi făcut noi fără aceștia, cine ne-ar mai fi arătat zîmbec sau săptămînal cit de proști sintem, de trădători și de ticăloși?

Închepuți-vă că ar fi fost împușcați activiștii și securiștii, toți cei care au dus țara de răpă. Cine ne-ar mai fi condus azi? Am fi ajuns o țară de risul lumii, fără stăpîni, lăsată pe mîna străinilor care ne-ar fi ciumpăvit Țara, nu înainte de a ne fi batjocorit. Închepui-

ți-vă că dacă eram francezi, domni onorabili măcar prin vîrstă, ar fi fost după grații. Nu l-au iertat ei, francezii norabili, măcar prin vîrstă, ar fi fost de pușcărie în Danemarea, drept pentru care l-au condamnat în contumacie la un an închisoare în Franța cum să-i fi iertat pe unii care au vîndut țara 45 de ani. Faptul că o vînd și acum e un noroc cu care ne-am învățat și pentru care trebuie să-i mulțumim lui Dumnezeu și popilor.

Așa că, domnilor, trebuie să fim fericiți că nu sintem francezi, adică barbari. Noi, spre deosebire de francezi, știm ce înseamnă să pupi mîna care te-a trădat și omorît. — Nu există desfătare mai mare decît să te guduri la picioarele călăului care și-a omorît părinții și acum se pregătește s-o facă cu tine și cu copiii tăi.

Ștefan Agopian

Vorbe de pe corabia
lui Sebastian

● Dl. ION ILIESCU la Iași, unde, cf. Opiniei studențești „l-a vizitat pe Vasile Alecsandri“: „Nu să vină și să torpileze sarcina acestui guvern (...) oameni care se ocupă toată vremea de mitingăraie...“; „Altminteri, nu vom putea fi împinși decît la o dereglare a mecanismului și așa dificil pe care îl orim zilele acestea. Și să împingă țara în haos. Unii poate vor așa ceva, dracu' să-i ia...“ ● RĂZVAN THEODORESCU: „Vă pot spune fără nici o ezitare: d-ului Ion Iliescu este un om care nu are mentalitate comunistă, limbajul său însă suferă...“ (Nu) ● HORIA ZILIERU (poet), adresîndu-se d-lui Ion Iliescu: „Domnule președinte (...) nu v-am necăjit niciodată cu nimic“; „Am fost a doua oară la acei țărani. Sint bueros să le spun acum că m-am întîlnit cu dvs. Sinteți prețuit, domnule președinte. Este bine să se spună uneori în față, așa cum lui George Călinescu ar fi fost să i se spună în față că e genial“; „Dacă există o singurătate a poetului, aș vrea vreodată să pot să înțeleg singurătatea președintelui activ și tubit al țării“ (Opinia studențească) ● „Prostituatele române sparg piața și la Belgrad“. DANA P (din Constanța): „La prețurile ieftine,

succesul este sigur și clienții e mai mulți“. (Zig-Zag) ● ANA CONDA: „Păcat de Aurel Dragoș Munteanu! N-a înțeles!“ (Glasul) ● SOMICU SIMION SILVIU (deputat): „Mi-e teamă că s-ar putea întîmpla să apară o abundență de produse din lipsă de cumpărători“. (Tineretul liber) ● TAIFAS TUDORA (ajustor): „N-am murit de foame pe timpul lui Ceaușescu, nu o să murim nici acum, în 2-3 ani de zile!“ (Strada) ● ANA CONDA: „Surprinzător, domni Roman și Iliescu au rezistat! Pe primul îl apărău cu dinții femeile, pe celălalt muncitorii“; „Limba lor, nicidecum uitată, de speranță și lumină! Limba pe care o înțeleg și țărani și soldații! Adică Țara. Țara care, nevrînd să înlocuiască ciocoiul de funcții cu ciocoi de avere și nume va striga întotdeauna «Moarte ciocoiilor!»“. (Glasul) ● „Unul dintre golani bătrîni care invennează viața noastră socială este marele cabotin Victor Reben-giu (... de origine etnică găgăuză“. (România Mare) ● ALEXANDRU DAN POPESCU: „Săracul prim-ministru provizoriu nici nu mai era lăsat să răspundă la ancheta pe care o conducea, într-un veritabil stil securisto-ceaușist, dl. Ion Mînzatu apărătorul democrației“

(Glasul) ● MIRCEA VOICA (senator), cu referire la neregulile unui director, Trăznitu: „Cînd dl. subsecretar Plăcintă hotărăște să-l trăznească pe Trăznitu de la Craiova?“ (Tineretul liber) ● ION MIRCEA (nu e vorba de reputatul poet cu nume identice): „...De Arhanghelii Mihail și Gavril, prin tradiție, românii își comemorează morții. Să fi ales inițiatorii acestei solii drept moment al înscăunării principelui Mihail, în Catedrala din Timișoara, această zi, sau le-a sugerat-o cineva, malițios, pentru a comemora, în caz de eșec, o dată în plus, defuncția monarhie?“ (România) ● Dr. NARCIS ZĂRNEȘCU: „Ion Creangă ne-a lăsat «Amintirile din copilărie». Mihail Gorbaciov ne va lăsa cîteva «Amintiri despre viitor»“. (Căminul) ● RADU BUNESCU: „Bietul Marin Preda! Cel mai talentat scriitor al generației lui. Din toate cărțile pe care le-a scris străbate pînă la noi o undă de tragism, de neîmplinire, de incultură amestecată cu sinceritate și infinită opintire“; „...moartea lui fizică coincide cu uciderea lui de către istorie“. (Europa) ● RĂZVAN THEODORESCU: „Trebuie să fii setos de autoritate“. (Nu) ● GH. TĂPĂRDEA: „Dacă Malaxa ar vedea «Republica» de azi funcționînd cu utilajele montate de el în 1938 ar face, probabil, infarct“. (Fapta) ● BOGDAN ITU: „Frontul Salvării Naționale este prima formațiune politică din România care își asumă tradiția luptei antitotalitare și se angajează deschis și direct pentru eliminarea dictaturii ceaușiste de la putere — exponentul suprem al comunismului în țară“. (AZI).

Petre Stoica

Spectacol
de reviste

● În numărul 44/1990 al PANORAMIC-ului radio-tv., dr. Arcadie Percek ne ține o foarte originală lecție de anatomie, din care reținem: „se consideră (...) că ochii sînt autentice prelungiri ale creierului. Creierul sălășuiește, așadar, nu numai în cutia craniană, cum am fi înclinați să credem,

ci și în acele mici peșteri marginale ale acestei cutii, peșteri întruchipate de orbite.“ Iată că, în condițiile democrației cîștigate cu atîtea eforturi la 20 mai, medicina românească este, în sfîrșit, liberă și, sintem convinși, ne mai pregătește și alte revelații. Mulțumim, dr. Arcadie.

● Editorialul ziarului TIMPUL (nr. 42/1990) se cheamă „guvernul poate să cadă, Președintele, nu!“ (Dorin Spineanu). S-a mai scris despre faptul că Președintele și Guvernul pedalează pe

un tandem și că, din pricina ritmului diferit în care o fac, acesta se va rupe. La prima vedere, așa este. Dacă ne apropiem nițel, vom vedea că eforturile lor se conjugă perfect, iar ritmul diferit se explică prin aceea că pinioanele din dreptul fiecăruia au dimensiuni diferite. Așa că, putem noi să așteptăm să se rupă bicicleta pînă ni s-or lungi urechile, căci: „mîndru-i tandemul, meșteri cicliștii“.

Lucian Vasilescu
Daniel Bănulescu

Întoarce-ți, Doamne, fața

Cind s-au descoperit auschwitzurile copilăriei, acele insule ale groazei unde viața se măcina în abatoare ascunse vederii, lumea a constatat cu stupeoare că în România comunismul și-a arătat măsura criminală pe aceleași coordonate ca fascismul din lagărele morții descoperite de armatele care înaintau, la sfârșitul ultimului război mondial, spre inima celei mai monstruoase dictaturi. Atât fascismul, cât și comunismul și-au îmbrăcat lîntoliul crimei exacerbînd instinctele gregare ale subumanului prin intrigă, corupție, șantaj și ură. Dacă fascismul a ucis în numele rasei, comunismul ucide în numele clasei, stabilită arbitrar, fiecare dorindu-și un om de tip nou, dar urîndu-se de moarte, pentru că fiecare urmărea supremația mondială, în numele „celei mai înaintate ideologii“.

Atît fascismul cît și comunismul au adunat sub stindardele lor energii criminale ale unor indivizi dornici să-și reverse excesele de violență înconjurați de anonim, secrete de stat, ireconcilianți ca niște Deus absconditus, lovind prin brațele de fier ale Puterii, unul cu Gestapoul, altul cu K.G.B-ul, și, în copie fidelă, serviciile securității în statele Europei răsăritene.

Unul dintre punctele planului K.G.B-ist cu obligativitate în execuție de către tinăra Securitate de la noi privea sectorul Cultelor (devenit, cu anii, o anexă a Securității), urmărindu-se distrugerea elementului moral, bază istorico-religioasă adînc înrădăcinată în sufletul poporului român. Destructurarea forței morale a bisericii a început cu arestarea preoților, atacîndu-se toate cultele existente între granițele României, pentru că în final toate susțin credința în Dumnezeu, decalogul, curățenia sufletului în care nu-și are loc ura, factor esențial dinamizator în ideologia comunistă, trezind în ființa umană magma răului, divizînd Eul și născînd debularea, ca formă de supraviețuire, trezind spaime în sufletul omului aflat într-o continuă apărare animalică față de ceilalți și incitînd la delațiune. Trădărea căpătase formele cele mai aberante, prin inventarea unor nesfîrșite inovă-

ții față de partid, conducător, clasă muncitoare — forme de trăire „morală“ în societatea comunistă — frica devenind tortura de fiecare zi care mina turma, realizîndu-se acea formă de perwersitate morală, pe care românul, cu umorul său tragic, a definit-o în propoziția „să-i moară și lui capra“. Prin atacarea zi cu zi a individului, dislocîndu-se summumul comportamentului creștin — iubește-ți aproapele și nu te bucura de răul altuia — s-a ajuns ca cizelatul precept înrădăcinat în ființa românilor, ce ție nu-ți place altuia nu-i face, să devină **fă totul ca să poți supraviețui tu.**

Politica de compromitere a religiei a luat curs ascendent prin denigrarea sistematică a preotului, bisericii și a tainelor înaltei învățături. Soluțiile erau simple: intruziunea în seminare a unor tineri indoctrinați și legați direct de Securitate, precum și racolarea altora din chiar mijlocul acestor oaze de cultură creștină, ademiniți de răsplata atrăgătoare — Partidul și Securitatea aveau de unde să plătească — de la plasarea într-un post aducător de beneficii și de la meschinăria ridicării pentru preot a unei vile identice ca mănăstire cu vila secretarului de partid, pînă la trimiterea în străinătate „pentru studii“. Era folosit pentru informarea Securității, pînă și spovedania, una dintre formele sacrosante, ajungîndu-se la adevărate tragedii: soția să-și trădeze soțul, fiul să-și bage fără voie părinții în pușcărie, iar invidia să captezească vecinul cu ani grei de închisoare. Slujba botezului, unirea în fața altarului deveniseră culpă politică care ducea, uneori, la înlăturarea din funcție. La adunări religioase, hramuri sau de sfintele sărbători se operau infiltrații masive de informatori și lucrători specializați ai Securității. Culturnici de toată mîna, în solda aparatului opresiv, își etalau prin mediile de informare aberantele lor discursuri așa-zis științifico-ateiste, cu punctul de plecare în utopia marxistă, citînd copios din „marii dascăli“ Marx, Engels, Lenin, Stalin și din tot ce a mai putut produce ideologia comunistă internațională și autohtonă. Perfectarea ino-

culării doctrinei marxiste în biserici s-a produs în timp, printr-un corp specializat de urmărire și sondaj. În sfintele mănăstiri se formaseră focare ale delațiunii, mai ales de cînd se oficializase pelerinajul turistic național și internațional. Bisericile diasporei românești ajunseseră obiective esențiale pentru cunoașterea opiniei românilor de peste hotare. Scopul informativ mergea mîna în mîna cu discreditarea bisericii, compromiterea fețelor bisericești trebuînd să ducă, inevitabil, la ateismul mult visat de către factorii opresivi ai utopiei comuniste care concluzionau că religia este opiumul popoarelor. Cine va putea cunoaște, vreo dată, toate formele de persecuție folosite în acțiunea de compromitere a bisericii?! Cine va ști cite voci, în sfintele lor credință, au fost curmate de glonț, tortură, munca în adîncul minelor sau la Canal, în celulele groazei din coridoarele morții aflate în centrele de „reeducare“?! Și nimeni nu-i va ști niciodată pe toți delatorii și profesioniștii teroarei, îmbrăcați în haina preoțimii, cei care au făcut pactul cu Diavolul ca să-și salveze meschina lor viață. A-i judeca astăzi nu stă în puterea sufletului nimănui, numai timpul este neiertător. Astăzi, stă în puterea bisericii ca în numele fiecărui suflet chinuit în bezna teroarei, sau pentru fiecare suflet care și-a înșelat cred n-

ța și a încălcat jurămîntul sacru, să salveze unul dintre zecile de mii de copii descoperiți în auschwitzurile comuniste din România, să-i aducă în marile mănăstiri, știindu-se că mănăstirile noastre au fost nu numai lăcașuri de înaltă cultură, păstrătoare ale memoriei acestui popor, ci și de formare și înălțare a sufletului. Oricît de puțin pregătită este acum biserica pentru această înaltă și grea misiune, poate aduce totuși puțină lumină în sufletul acestor copii, poate trezi zîmbetul sau aduce o lacrimă în ochii copiilor frustrați de la naștere de trăiri aerișive. Sentimentele omenești nu se pot dezvolta în absența căldurii sufletului a celor din jur, a posibilității de a-ți deschide sufletul. Nu sînt suficiente hrana zilnică sau patul curat, nici jucăriile mecanice. Preoții noștri au botezat copii și au sfințit lăcașuri de creștere a copiilor orfani sau părăsiți. Statul încearcă o deschidere în această direcție, vrea chiar să facă și sacrificii financiare, dar numai un părinte spiritual poate sădi în sufletul omului sămînța care asigură condiția de om.

Este puțin cunoscut faptul că stîlpii bisericii, în marea dragoste și înțelegerea lor față de ființa omenească, au fost un adevărat suport moral în anii de restriște ai comunismului. De ce ar sta pustii zidurile mănăstirești, servind numai turismului (bun și acesta), de ce n-ar crește la adăpostul lor copiii părăsiți, deschizîndu-li-se mintea spre învățatură, iar unora descoperindu-li-se chiar har duhovnicesc? De ce n-ar reveni măicuțele la înțelepciunea înaintașelor care, în anii de cumpănă și-au implinit menirea aplecîndu-se cu înțelegere creștinească asupra suferinței omenești?! Înainte de pedagogi, sociologi, psihologi, biserica poate face mult pentru sănătatea sufletească a acestor copii, și chiar dacă puțini vor duce mai departe greaua povară a credinței noastre atît de năpăstuite, să nu uităm că sămînța și altoiul ales ne-au trecut peste vremi, și tot ei, ne-au curățat de mucegaiul friicii în zilele lui decembrie trecut. Tinerii ne-au adus înapoi, urcînd Golgota, credința neamului, pentru a rămîne deschise ușile tuturor bisericilor, ca să-l putem sluji pe Dumnezeu. De aceea îndrăznesc să strig: **Întoarce-ți, Doamne, Fața, în România se mai plînge!**

Corneliu Buzinschi

minimax

Vremea socotelilor (II)

Noi însă, cei ce guvernăm oamenii am învățat să privim în inimile lor și să nu acordăm grija noastră decît celor demni de atenție. Refuz să am milă față de rănile ostentative ce frămîntă inimile femeilor, așa cum o refuz morților și muribunzilor — și știu pentru ce. (Antoine de Saint-Exupéry)

Socoteala făcută cu o săptămîină în urmă, datorită căreia amînăm exprimarea unui punct de vedere despre terapia de șoc „Roman & Comp.“, s-a dovedit, pare-se, greșită. Bănuiam și speram atunci că dracul nu este chiar atît de negru deoarece guvernul nu face altceva decît să testeze cumva „piața“, adică ne-a cerut, ca orice vînzător de prin Balcani, un preț exagerat din care, apoi, tirguindu-se, să poată scădea suficient de mult fără a ieși în pierdere. Ba încă obținînd astfel chiar un dublu cîștig. Cel financiar, banii dați (în ce scop n-a fost prea greu de sesizat) din ianuarie pînă prin mai, urmînd a fi recuperați îndărăt. Dar și un cîștig de popularitate, „lăsării din preț“ putîndu-i-se conferi cu ajutorul propagandei semnificația unei aplecări la nevoile și suferințele poporului; căci, așa credeam, au mare nevoie acum guvernânții de această popularitate date fiind pierderile înregistrate pe parcurs după cum și rigorile perioadei ce va să vină. Bănuiam și speram nu pentru că modalitatea de exercitare a puterii ar fi dovedit cine știe ce disponibilitate la negociere, dimpotrivă, „dialogul“ cu sindicatele fiind un exemplu cit se poate de semnificativ în această privință, dar, ni se părea, prea dură, este, totuși rețeta, incît să-și inchipute cineva că poate fi și aplicată ca atare, fără niște consecințe social-politice la fel de dure.

Tehnocrați tehnocrați, dar parcă nici chiar așa, să dea cu parul! Ne-am înșelat însă, de unde și nevoia de a socoti încă o dată.

Deci, cum ne-a spus-o dl. ministru Vătășescu parcă, în stilul popular care se poartă cu multă stăruință în discursul Puterii, am ajuns „la fundul sacului“. De altfel o aflasem mai înainte, atunci cînd primul ministru și-a scos la Brașov buzunarele ca să ne arate că sînt goale. Bineînțeles, nu vom face vreo apropiere răuvoitoare între buzunarele domniei sale și visteria țării, mai ales după declarația atît de sinceră că din salariu nu prea își poate permite un week-end în vilele foștilor de la Snagov, dar gestul cel atît de sugestiv ne-a pus încă de atunci pe gînduri. Pentru că, imediat, se iscă întrebarea de ce? Ori încă mai direct, **din vina cui?** Căci a fost ea moștenirea lăsată de Ceaușescu dezastruoasă, dar, între timp, economia n-a conținut să se deterioreze vertiginos. De ce? Iar odată pomite, întrebările curg lanț. Despre ajutoare, despre fondul „Libertatea“, despre cuantumul și modul cum a fost chivernisit bugetul statului, despre afacerea cu avioanele, despre patrimoniile foștelor componente ale suprastructurii politice, despre măririle de salarii, despre cauzele reale ale refuzului de cooperare și ajutor din partea Occidentului, despre cite și mai cite, întrebări peste întrebări cit se poate de îndreptățite din partea celor care acum sînt obligați să strîngă cureaua la maximum. Căci și dacă nu se muncește, totuși de ce? Oare numai dintr-o parte, din cea de jos, provine răul?

Să zicem însă că ce-a fost, a fost. Deși este greu, chiar foarte greu de zis așa avînd în vedere că a mai curs și sînge. Totuși s-o zicem, presupunînd

că, de voie, de nevoie, noi deținători ai puterii au învățat cit de cit deprinderea unei guvernări democratice și voiesc a ne cîrmui către o nouă rînduială socială bazată pe libertate, dreptate, democrație. Drept urmare, ne-am afla la începutul procesului de tranziție economică spre economia de piață, primul pas ceva mai hotărît constituîndu-l ceea ce a fost numit **liberalizarea prețurilor**. Cit privește **dezetatizarea proprietății** într-o proporție suficient de mare încît să genereze și să permită într-adevăr o liberalizare economică, inclusiv concurența cea aducătoare de progres, trebuie să mai avem ceva răbdare. Răbdare fără tutun! Așa că, ceea ce constatăm, deocamdată, este o pură și simplă **mărire de prețuri** depășind toate „așteptările“. Ripostele care pomnesc de nedreptate socială (strigătoare la cer cînd te gîndești, bunăoară, la pensiile fostei nomenklaturii) sînt taxate prompt ca fiind nostalgii egalitarist-comuniste. Iar dacă nu ne convine și reacționăm în consecință, dl. prim ministru ne-a avertizat la radio că se retrage, știre care „a eliberat energii nebănuite“, așa aflăm de la Irinel Rădulescu în Azi* și mai aflăm că: „Cei ce și-au pus încrederea în echipa guvernamentală sînt gata s-o susțină și fizic.“! (subl. ns.)

Intr-adevăr, acesta este, ne-am zis o dată în plus, acesta este cuvîntul cheie: **ÎNCREDERE**. Încetători în destoinicia tehnocratică a echipei guvernamentale vom putea răzbi prin toate vicisitudinile, prin toată mizeria care se instaurează vertiginos în viața de zi cu zi. Or, tocmai pentru a ne consolida această încredere am primit cu multă luare aminte explicațiile și demonstrațiile date la televizor, fie de dl. prim ministru, singur vizavi de liderii sindicalii înghesușiți unul într-altul, fie de ceilalți specialiști, vorbind mult pentru a ne face să pricepem că asta e și basta. Și iarăși, barem în ce ne privește, am greșit. Efectul a fost taman contrar! Cum să ai încredere într-un ministru și în ce face el dacă își permite o explicație „științifică“ precum aceea cu agonisitul celor 700 de lei lunar timp de cinci ani?! Ori „demonstrația“ curmării speculei cu mașini prin ridicarea peste poate a pre-

țului, fără a mai vorbi că nu toți cei ce și-au depus banii sunt speculanți!?, Ori, la fel, discuția duioasă între un ministru și fiul său care-i cere explicații despre scumpirea prăjiturilor, iar omnia sa il sfătuiește să se abțină o săptămîină, două și atunci prețul prăjiturilor o să scadă automat! Cum să ai, Dumnezeu mare și bun, **încreuere** în niște „specialiști“ care își permit asemenea „explicații“?! Zău, parcă prea seamănă mult lămuririle astea cu alte lămuriri la care am fost supuși pînă nu de mult, lămuririle acelea prilejuite de succesivele reasezări de prețuri cînd reporterii televiziunii mergeau prin fabrici, spitale și piețe iar toți cei întrebați, de la academișteni la gospodine, toți erau bucu-roși nevoie mare de grija ce ne-o purta partidul să trăim din ce în ce mai bine etc. etc. Și cum să nu fie de-a dreptul îngrijorătoare tehnocrația asta „originală“ care mai intenționează și o „perfectionare“ a funcționării sistemului politic, cererea guvernului de a i se acorda dreptul de „legiferare anticipată“ punînd între paranteze activitatea parlamentului, adică pur și simplu renunțîndu-se fațăș, chiar dacă numai temporar, la una dintre condițiile fundamentale ale guvernării democratice?!

Pe de altă parte, chiar foarte într-altă parte! toamna politică românească a înregistrat și un moment dătător de speranță: înființarea **Alianței Civice**. Tocmai dată fiind amploarea evenimentului, nu vom face deocamdată altceva decît să ne exprimăm și pe această cale adevărate, intrucît vitorul, credem chiar că foarte apropiat, oricum ne va obliga la importante reconsiderări în plan politic din și/sau în această nouă perspectivă.

12 noiembrie 1990

Serban Lanescu

* În Azi de vineri 9 noiembrie 1990, „Retragerea interzisă“. E un text care merită să fie citit!

Traduceri eminesciene

În valul de informații pe care-l aduce zilnic presa noastră, au fost trecute cu totul sub tăcere sau abia au fost semnalate câteva evenimente de o largă semnificație culturală, meritând mai multă atenție măcar din partea publicațiilor literare. Între acestea, un loc aparte ar fi trebuit să-l ocupe apariția mai multor volume de traduceri ale poeziei lui Eminescu peste hotare, și nu din inițiativa și pe banii vreunei instituții oficiale din țară, ci printr-o alegere firească, rezultând din jocul liber al interesului și al valorilor la bursa mondială a literaturii. Întrucât specialiștii nu au avansat încă opinia lor autorizată asupra acestor apariții îmbucurătoare, ne propunem să le prezentăm pe scurt în acest colț de pagină.

Trei sînt traduceri apărute în ultimul an, de care am luat cunoștință mai mult sau mai puțin întâmplător: **In Celebration of Mihai Eminescu**, volum cuprinzînd traduceri ale poeziei britanice Brenda Walker și ale anglistului român Horia Florian Popescu, cu ilustrații de Sabin Bălașa și cu o prefață de prof. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, publicat anul trecut la editura Forest Books din Londra și reeditat în acest an; **Sair Eminescu** (Poetul Eminescu), apărut la Ankara, la sfîrșitul anului trecut, sub îngrijirea și cu o prezentare a lui İrfan Ünver Nasrattinoglu și incluzînd de asemenea un studiu al criticului basarabean Mihai Cimpoi (sub titlul „Încercare de rezolvare a tainelor universului și ale vieții de către Eminescu”), care precede o selecție de traduceri datorate unor specialiști din Turcia și din țara noastră (I. Arion, Mihai Guboglu, Enver și Nedret Mahmut, Erem Melike Roman, Yusuf Nevzat, I. Penișoară, Emil Suci, Feyyaz Saglam, Sahidat Vatanasever, Valeriu Veliman, Ismail Ziyaeddin); și traduceri italiene ale lui Elio M. Satti publicate în volumul M. Eminescu, **Poesie**, recent apărut la editura Maria Pacini Fazzi din Lucca, prima fasciculă a unei colecții cu obiective mai pretențioase, **Modi del comporre**, care-și propune să ofere cititorului cu o minimă pregătire filologică și cu un interes mai statornic pentru poezie o selecție de texte reprezentative, prezentate atît în original, cît și în

traducere — literară și literală, ultima figurînd într-un capitol final — și explicate într-un aparat istoric-critic, înlocuit în acest volum printr-o introducere cu aceleași obiective ale traducătorului. **Mihai Eminescu: un profilo biografico-critico**. Lăsînd la o parte aprecierile privind acuratețea și valoarea traducerilor în sine — care revin de drept specialiștilor din țările unde aceste traduceri au apărut și care, oricum, depășesc competența noastră — ni s-a părut preferabil să stăruim aici asupra selecției versurilor ca atare și a posibilităților semnificației pe care aceasta o are, ținînd cont de faptul că, dincolo de procentul de hazard implicat în orice alegere, confruntarea a trei lecturi a trei opțiuni operate din perspectiva a trei limbi, respectiv culturi, ar putea oferi un material util pentru o viitoare discuție asupra receptării poetului în străinătate și, de ce nu, asupra universalității sale.

Toate cele trei volume cuprind un număr relativ mic de traduceri: 35 în cea italiană, 28 în cea engleză și 20 în cea turcă (dintre care două poezii, **Și dacă și La steaua**, în cîte două versiuni; situația e explicabilă parțial prin lexicul poetic foarte bogat al limbii. Mai bogată ca număr de titluri, traducerea italiană preferă piese de mică întindere, în timp ce selecția turcă nu le ocolește pe cele ample (ea include **Luceafărul**, **Scrisoarea I** și prima parte din **Scrisoarea III**), iar aceea engleză, care pare să-și propună o prezentare armonioasă a întregului, le cuprinde cu intenție: cele cinci scrisori, **Călin** (file din poveste), **Luceafărul**, **Lasă-ți lumea ta uitată**, **Rugăciunea unui dac** etc. Traducerea turcă nu include postume, în traducerea engleză apare doar **Eu nu cred nici în Iehova**, în timp ce traducerea italiană pare să le dea o atenție specială, selecționînd **Răsaj asupra mea**, **Și dacă de cu ziuă**, **Cu penclul ca sideful**, **Ce suflet trist**.

Opt dintre poeziile traduse sînt comune tuturor celor trei volume de care ne ocupăm: **Trecut-au anii**, **Și dacă**, **Peste virfuri**, **Afară-i toamnă** (**Sonet I**), **La steaua**, **Odă (în metru antic)**, **Lacul și Somnoroase păsărele**. Alte preferințe coincid numai în două din cele trei selecții: șase se regăsesc în traduceri

italiană și turcă (**Revedere**, **Criticilor mei**, **Ce te legeni**, **Mai am un singur dor**, **Se bate miezul nopții** și **Cu mine zilele-ți adaogi**), patru în versiunea turcă și engleză (**Luceafărul**, **Scrisoarea I**, **Scrisoarea III** și **Glossă**, ultimele două fragmentare în traducerea turcă), iar alte cinci coincid în traduceri italiană și engleză (**Deșteaptă-te, române!**, **Doamnă**, **Sonetele I și III și O, rămii**). Aproximativ o treime din numărul total al poeziilor care intră în discuție au întrunit deci unanimitatea, aproape două treimi fac parte dintr-o zonă medie, cu două opțiuni din trei posibile, și doar ceva mai mult de o treime își pot datora prezența în selecția unui accident. În traducerea turcă găsim o singură poezie care n-a fost aleasă și de alt traducător (**Pe lîrță plopii fără soț**), în timp ce traducerea engleză cuprinde unsprezece „unicate”; această situație nu poate fi însă comparată cu a celorlalte traduceri, întrucît aici traducătorii încearcă în chip evident o alegere reprezentativă și includ piese de mare dificultate. Importante sînt și absentele, aproape toate cele semnificative fiind din producția tinereții: **Venere și Madonă**, **Epigonii**, **Împărat și proletar**, **Mortua est!**, **Egiptul s.a.** Cînd sînt prezente totuși poezii din prima epocă, ele nu fac parte din marile construcții programatice, ci sînt texte lirice: **Sara pe deal**, **Floare albastră** (traducerea engleză), **Melancolie**, **Dorința** (traducerea italiană) etc.

Preferința pentru lirismul melancolic al maturității pare să rezulte din

considerarea rapidă a întregului tablou statistic schițat pînă aici; și nu este vorba în primul rînd de lirica reveriei, aceea a durerii învăluite de care vorbește Vianu (din această categorie ar figura în top doar **Lacul**), ci de acea categorie „în care durerea pierderii se îndulcește în prezentul imaginației”: **Și dacă**, **De ce nu-mi vii și celelalte**. Aceste poezii utilizează un limbaj nu numai expresiv, ci — cum observa Blaga într-o pagină celebră din **Geneza metaforei...** referindu-se la una din aceste poezii, la **Peste virfuri...** — un limbaj cu adevărat revelator „prin însăși substanța lor sonoră și prin structura lor sensibilă, prin articularea și ritmul lor”, adică prin trăsături care par să tindă către accentuarea importanței stratului lingvistic cu toate determinările lui contextuale, și deci către concluzia intraductibilității lor reale. Fapt este că lexicul poeziilor incluse în toate cele trei traduceri este din cele mai obișnuite, pendulînd între concretețea elementelor de decor (nor, frunte, stea) și abstracțiunea noțiunilor generale; în ciuda citorva rare cuvinte încărcate de nuanțe mai greu de însumat într-un singur echivalent (eresuri de pîldă, pe care versiunea engleză îl redă prin **magic**, cea turcă prin „vrăjitorii”, iar cea italiană îl evită, dînd în traducerea literală parafraza „credențe soprannaturali”), aceste poezii nu-și datorează reverberațiile multiple apelului la o lume, la o viață specifică și imposibil de mutat în alt peisaj lingvistic, ci tocmai la cele mai comune fibre ale sufletului nostru; și impresia deosebită pe care o produc ele „nu mai vine aici din muzica versului — cum zice Călinescu despre **O, rămii** — ci din ecurile lui intelectuale”.

Nu pare deci întâmplător că între aceste poezii care întrunesc cele mai multe sufragii se află cîteva din cele mai simple piese și mai despuiate de podoabe, inclusiv de orice aparență specificitate; căci, fără să neglijeze ceea ce este firesc într-o operă încărcată de toată poezia istoriei și a locurilor natale, ba chiar și ceea ce atinge într-un fel jocul oglinzilor paralele (căci turcii traduc din **Scrisoarea III** partea cu visul lui Osman, iar Elio Satti traduce **Veneția**), preferința traducătorilor și probabil a cititorilor lor se orientează mai degrabă către poeziile sentimentelor eterne umane. Dar nu e mai puțin adevărat că poeziile preferate în toate aceste culegeri sînt și printre cele mai „simple”, cu un vocabular și cu o imagistică esențializată la maximum. În ce măsură această simplitate își păstrează profunzimea și poeticitatea originară ar trebui să o spună, totuși, specialiștii.

Mircea Anghelescu

povestea vorbeii

Citat și parafrază (II)

În ceea ce-l privește pe Caragiale, lucrurile sînt relativ clare: citatele din opera sa circula de mult și în diverse stiluri ale limbii, păstrîndu-și valoarea rezumativă și evocatoare pe care au avut-o inițial, ca puncte-cheie ale textului. Mai curînd ne pot oferi surprize citatele-clieșu din Eminescu: în primul rînd pentru că în acest caz discursul poetic al posterității a operat deja o selecție (ilustrată în cărțile recente ale Ioanei Em. Petrescu — „Eminescu și mutațiile poeziei românești” — și Ioanei Boț — „Eminescu și lirica românească de azi”) peste care decupajul comunicării cotidiene nu se suprapune perfect; apoi, pentru că uzul cotidian nu selectează decît parțial după criteriile estetice, privilegiînd în schimb interese practice de comunicare cărora le subordonează formulele preluate. În conversația și publicistica zilei influența eminesciană nu e marcată de metafore fundamentale și de sintagme-sinteză, ci de acele enunțuri sau fragmente de enunțuri care se adaptează mai bine unor variate contexte situaționale. Aparținînd, evident, onora dintre textele cele mai cunoscute, astfel încît să poată fi identificate, respectivele fragmente par uneori simple automatisme, rod al asocierilor fixate tiranic în memorie. Dacă în exemplul „Directorul televiziunii sfidează falnic, fără păs, hotărîrile unui coșcoaga sindicat” („Expres”, 36/1990, 1)

se păstrează valoarea de caracterizare a citatului (și, implicit, echivalarea personajului contemporan cu Baiazid), în alte situații dimensiunea ludică primează, efectul generat de contrastul dintre sintagma evocatoare a textului clasic și evenimentul minor fiind pur parodic. Fragmentul preluat — „cu o roză-n virf de băț” („Contrapunct”, 40/1990, 2) — are o poziție marginală, prea puțin semnificativă, în textul inițial — pe care totuși îl evocă într-un context considerabil diferit. Recunoașterea se produce ușor, printre altele și pentru că modificarea sintagmei, substituirea „năframă” — „roză”, este contrabalansată de păstrarea numărului de silabe și a ritmului inițial. O preluare mai profundă — cu toată sărăcirea pe care o aduce aplicarea unei idei filosofice la domeniul pragmatic-politic, o reprezintă parafraza primului vers din „Ce te legeni...”: „Ce te legeni, frontule...” („România liberă”, 228/1990, 1). Aici funcția citatului e aluzivă, sensul său depinzînd de reconstruirea semnificației globale a poemului (în care legănarea elegiacă devine prevestire a intrării sub semnul negativ, al sfîrșitului) și chiar de actualizarea versurilor-răspuns din poem: „De ce nu m-aș legăna, / Dacă trece vremea mea!” O metaforă generată de un text poetic anume devine astfel, prin simplificare, instrument al eseului politic.

Există și cazuri în care enunțul parafrizat ocupă un loc esențial în poemul inițial (de exemplu — delimitînd două mari blocuri de semnificație) și este ales într-o anumită măsură datorită acestui prestigiu, dar mai mult pentru că surprinde esența unui act de

limbaj și cuprinde un topos: interogația (retorică?) „Iară noi, noi, figuranții?!” corespunde perfect unei teme — a autodefinirii —, avînd și ingeniozitatea de a prevedea, de la început, un răspuns — însoțit în chiar termenul folosit, aparent, pentru identificare — dar marcînd și valorizarea (epigoni/figuranți). O categorie total diferită de parafraze după versuri și sintagme eminesciene își bazează efectul pe surpriza unei modificări considerabile nu numai de context (ca în exemplele anterioare), ci și de sens global. Acesta se convertește uneori în opusul său, ca în cazul ideii de persistență, de permanență, valorizată pozitiv în contextul inițial — „Cum am fost așa rămînem” — și negativ în cel derivat: „Cum a fost, așa rămîne?!” (supratitlu: **Economia de piață!**). Exemplul e util și prin aceea că ilustrează elementele de continuitate și de diferențiere ale parafrazei înseși, cele din urmă fiind situate de data aceasta la nivelul persoanei gramaticale (I/III) și al actului de limbaj: aserțiune pe de o parte, interogație exclamativă în celălalt caz. O altă parafrază destul de liberă (cu modificări de persoană, omisiuni sau substituiri de cuvinte și pierderi de ritm), dar parcă și cam greoaie, ilustrează alt gen de modificare semantică, încorporînd un joc de cuvinte bazat pe ambiguitatea dintre sensul propriu și cel figurat: „Din haos ne-am născut și ne-am întoarce în haos dar, de la o vreme, parcă prea îl invocăm...” („Phoenix”, 37/1990, 16). (Să remarcăm, în treacăt, că dispariția vocativului **Doamne** e aici perfect normală, acesta avînd în textul de bază un rol precis, determinat de situația de dialog — modificată în textul-parafrază; nu era o simplă exclamație și nu a fost omis, în mod evident, din motive de cenzură ateistă, ca într-un mai vechi — de

acum un an-doi — exemplu dintr-un reportaj despre „trei elevi bihoreni”: „Trei și toți trei!”).

Așa cum arătam săptămîna trecută, una dintre formulele de mare succes în momentul actual e celebrul titlu al lui Vlahuță: „Unde ni sînt visătorii?”. Enunțul are, ca principal atu, asemenea celui deja discutat din „Epigonii”, capacitatea de a reprezenta perfect un act de limbaj și o unitate tematică: interogația pe ton imperios. E, în fond, varianta energică, implicată în actualitate, a nostalgicii și filosoficului topos „Ubi sunt...?”. Formula preluată de la Vlahuță concordă cu atmosfera actuală de stare de urgență și participare (ni). Variantele ei — în care e substituit nominalul — se definesc în funcție de relația cu esențialul pronume în dativ: exprimînd o valoare complexă și ambiguă, proprie acestui caz, oscilînd între apartenență, posesie, interes, destinație, între dativ posesiv și etic, între alte nuanțe înrulate, pronumele ni apare într-un context normal, motivat — „Unde ni sînt disidenții?” („România liberă”, 45/1990, 2), „Cine ni sînt senatorii?” („Expres”, 39/1990, cu o modificare suplimentară) — sau într-unul generator de umor prin contrast: „Unde ni sînt gunoierii...” („România literară”, 28/1990, 2). Implicarea afectivă indicată de dativ e clar anti-frastică în alte situații, ingenioase tocmai prin crearea de tensiuni — „Unde ne sînt tortionarii?” („Opinia studentescă”, 29/1990, 7) — sau de acumulări (de parafraze și efecte fonice): „Terori au fost, terori sînt încă (dar unde ni sînt teroristii?)” („Convorbiri literare”, 12-13/1990, 14). Trecute prin filtrul citatului și al parafrazei, întrebările nu-și pierd din acuitate, dar dobîndesc o anume detașare ironică — șansa interioară a autorului dedublat.

Rodica Zafiu

„Exegi monumentum...“ (II)

În fine, cea mai așteptată carte a anului, epopeea în douăsprezece cînturi, **Levantul**, de Mircea Cărtărescu, a apărut de curînd la Editura „Cartea Românească“ din București, cu o frumoasă copertă **Jugendstil**, de Dan Stanciu. Lîngă **Poesii** (1883) de M. Eminescu, **Flori de mucigai și Cuvinte potrivite**, **Plumb, Joc secund, Poezii** (1962) de Lucian Blaga, **Monolog în Babilon**, **11 elegii, 7 poeme și Carte de vise** sau lîngă seria lui Marin Sorescu din **La Lilieci**, **Levantul** lui Mircea Cărtărescu se impune ca una dintre primele zece—cincisprezece mari cărți de poezie care au apărut vreodată în literatura noastră. Fiind vorba de un scriitor extraordinar, impresionant prin tot ce a publicat pînă astăzi, nu poate fi vorba de nici o surpriză. Și totuși, cînd și-a citit la **Junimea**, în urmă cu doi-trei ani, primele cînturi din **Levantul**, totul a apărut ca o surpriză de mari proporții, căci de cele mai multe ori poetul venea pe neașteptate în cenaclu, după ce promisese vag ba o nuvelă, ba un roman autobiografic, ba un poem. Era și din punctul acesta de vedere o deosebire esențială față de aproape toți ceilalți cenacluști, care își pregăteau din timp apariția sau care erau, pur și simplu, invitați special. Ce s-a citit atunci la **Junimea** a produs o impresie enormă. S-a vorbit, nu fără oarecare emfază, despre dimensiunea istorică a momentului și despre norocul celor care au avut privilegiul să-l fi trăit. În plus, lumea avea și un sentiment de secretă complicitate, căci epopeea lui Cărtărescu purta în culele ei toate semnele timpului în care a fost scrisă. Foamea, frigul, frica („cei trei F“), întinericul și murdăria de pe străzi, într-un cuvînt, **mizeria** vieții de zi cu zi. Ceea ce ne strica însă aproape tot cheful era faptul că într-un moment în care nimeni nu putea avea încă certitudinea unor vremuri mai bune, poema lui Cărtărescu se profila ca o clasică **lucrare de șertar**. Spre sfîrșitul **Levantului**, în **Cîntul al doisprezecelea**, poetul însuși ia în calcul această eventualitate („Poate peste ani dă zile, celitor, cu a ta viață / S-o intersecta această măhină de smalt și ceață / Ce mîncîcă al meu creier, ce subjugă al meu duh. / Ori, va arde, iară fumuri se va perde în văzduh.“), iar **cenșura**, cu toate capriciile ei absurde, apare și ea evocată de mai multe ori. În **Cîntul al treilea**, poetul Iancu Aricescu îi trimite Zenaidei o scrisoare, în care îi povestește, cu lux de amănunte, cum cartea sa de ode, elegii, satire, fabuli și „traducțiuni din domnul La Martine“ a fost oprită de cenșură: „De pa-

tru ani cenșorul lui vodă ca pe copii mă mințea și zicea (parcă-l auz): «Ie-năchiță, fiule, mai rabdă un an, că poate vremei mai bune apucăm». Că el zicea că doar datorința sa își face. M-a chinuit ca pe hoții de cal. Multe vorbe nu le răbda deloc. Unde eu scriam «sinuri rotungioare», el rădea cu un bricegel și scria «pept fecioresc». Unde ziceam de «coapsa cea rotundă ce străvede pin șalvar», el punea «Peplul rece al Minervei». În loc de «hurioară» scriea «vestală», scris să-i fie numele și șters cu bricegelul dintre cei vii“.

Dar dincolo de toate aceste mici detalii, principalul motiv pentru care **Levantul** n-avea nici o șansă de publicare ținea de povestea din poem. Despre ce este vorba?

Punctul de plecare al epopeii lui Mircea Cărtărescu pare să se găsească în cunoscuta scrisoare a lui Ion Ghica, către Alecsandri, **Din timpul zaverii**. „Poetul Riga, îi povestește Ghica prietenului său, fostul secretar al lui Alexandru-vodă Ipsilante, în unire cu Scufa, un neguțator epirot din Odesa, cu profesorul Santo farmazonul și cu arhimandritul Diceu, înființase o societate secretă cu numele de **Eterie** (tovărășie) [...]. Acei cari se prindeau frați de cruce mergea în biserică îmbrăcați

în haine de sărbătoare și acolo, la ușa altarului, se înțepau fiecare cu ac la braț, pînă scoala o picătură de sînge, pe care celălalt o lua cu limba; schimbau armele unul cu altul și pronunțau cuvintele: «Viața ta a mea și sufletul tău al meu». [...] Lozinca sau parola de recunoaștere între soți era cuvîntul **țaruchi** (opincă), la care celălalt răspundea **paluchi** (par)...“ Povestea aceasta, în combinație cu istoria lui **Conrad**, de Bolintineanu, și prin ea, cu Nicolae Bălcescu sau cu celebra poemă a lui Byron, **Child Harold**, pare să-i fi dat lui Cărtărescu ideea conspirației extraordinare la care participă junele poet Manoil și sora acestuia, Zenaida, împreună cu groaznicul pirat aromân Iaurta Chiorul, ștăpînul întregului Helespont. Întîlnindu-se pe mare, cei doi bărbați se recunosc imediat, cu ajutorul parolei (**țaruki/paluki**), după care se crestează la deget cu cuțitele, conform ritualului „eterist“. De la un alt poet (care pînă la urmă se va dovedi omul lui vodă), Iancu Aricescu, Zenaida primește instrucțiuni din Valahia, cu numere încifrate, ca în scrisorile cărvunarilor de la '48 (3.1.12.9.13.1.3.8.9. = CALIMACHI) și cu recomandarea de a-i căuta pe marele inventator Leonidas Ampotofagul, din insula Hosna. Acesta va construi un balon cu care zaverii ar urma să se transporte la București, ca să-l răpească noaptea pe vodă, din Turnul Colței. În ciuda simplității sale, planul se complică, mai întii pentru că apare de sub o masă spionul frînc Brillant Languedoc, care se va îndrăgosti de sora lui Manoil. Nici întîlnirea cu Ampotofagu, în insula Hosna, de lîngă Samos, nu e simplă, căci nevasta acestuia, Zoe, are furii de republicană de la Ploiești, iar birlogul inventatorului (amestec de **carte populară** și de **S.F.**) pare smuls de pe alt tărîm: „Coborîră călătorii în bărcuțe și-o porni / Cătră tărîmul cu volute de florar și coralii / Scoici cit casa, resfirate pe nisipe-n evantaliu, / Crabii cu gurile dă șearpe și cu ochii dă vitraliu, / Străvezii meduzi albastre și cu franjele lăptoase / Zvîcnind moi pre lîngă barce, mari cit niște gavanoase, / Iar pre tărîmure, minune: bolovanii străvezii / Sunt ciopliți în chip de hurii, de satiri cu fudulii, / De pitici, de lupi de sticlă care adunați în haiti-s / Gryli și troli și alte hojme ce găsești în Baltrușaitis. / Curcubău să-ntinde leneș preste insulă ca pod / Și cînd trece pîn picioru-i răzvrătitul meu norod / Să mînjește-n roș, naramză, galbin, verde, azuriu, / Indigo ca o brîndușă, ca oftarea vioriu, / De să rîde palicarii și-și dau coate, se ciupește, / Degete albastre barbe verzi și roșii le sbîrlește / Lară gure mov proferă cruci și-anafuri rozalii. / Urca ceata cea peștrită pă poteci cu bălării, / Cînd dihanii noi, ciudoase se iviră pe o rină: / Mestecări de roți dințate unse cu lichid de frînă, / Arce rupte, cruci de Malta prinse tare în șurube / De cremaliere știrbe, de rulmenturi și de cupe / Ce mișcau parcă Satana în cazane era-nchis: / Una

mare cit hambarul lua poame din cais / Cu trei dește de aramă și le pune iute-n coșuri; / Alta mică jumulește peanele de pe cocoșuri; / Le ascute și le moaie-n călămări ce cresc din stîncă / Și-înscrie-n pergamenturi vro istorie adîncă / Alt mehanic cu lăboarea de paing înșfacă iute / Un pirat ce să holbase prea aproape dă volute / Și il bagă-ntr-o chilie cu o poartă dă oțel: / Într-o clipă-l scuipă proaspăt, pomădat, spălat și chel, / Ras obrazul, ras și capul, cum să poartă la tătari; / O mahină ce da zumzet, mitutea cit un canari, / Zbură-n aer la un ștîjen și prindea muște din sbor, / Le băga subt coade pamblici, le lăsa în voia lor; / Una scurtă și-ndesată cu o perie freca / Stîncă țare de subt dînsa, pînă cînd se străvedea / Pin grosimea Terii alte continenturi, Antipozii / Cu orașe răsturnate, unde umblă ca nerozii / Oamenii cu gaibe-ntoarse și cu capul tot în jos, / De să uită pre subț fuste ale sexului frumos / Deochiat rinjind piratii: aferim invențiune! / Dar i-apucă bițiala cînd zăresc altă mînune: / O grămadă dă burlanuri care iese dintr-o oală / Unde ferbe-o spumă neagră, instelată, cerebrală / Și fum iese de pe coșuri — se închiagă fumuri sfere / Ce roiesc domol în aer, pîlpiinde, eismere, / Căci planeții sunt fiecare, cu popoare și cu regi, / Floră, faună întreagă, legi pe care nu-nțelegi, / Cu istorii sîngeroase, cu invenții, cu mari genii, / Cu ștăpîni și sclavi, cu boale, cu cristaluri, cu milenii, / Toate, toate au speranța că vor dăinuși în veci: / Pin-la urmă toate crapă ca bășicile cei seci, / Căci minciuna, silnicia, neghlobia pîn-la urmă / Preste tot virite-n peptul Adevărului, il scurmă“, (**Cîntul al cincilea**). În cele din urmă Ampotofagu e convins de măreția cauzei („Arte și științe nu sunt decît simple bagatele, / Mai folositoare jaste o păreche de obiele / Decît tot ce scris-au vanii de Diderot și D'Alembert: / Nu perpetuum mobile să visăm, ci falanster / Unde toți egali să fie, să lucreze toți cumînți, / Da, vreau știință angajată, da, vreau artă cu tendinți!“), așa încît complotiștii se vor pune de acord și-și vor da întîlnire la Giurgiu, în două săptămîni.

(Iară noi, drag cititor care n-ai să-ți poți cumpăra **Levantul**, pentru că prețurile se vor liberaliza și nici n-o să mai fie cărți în librării, ne întîlnim săptămîna viitoare).

Florin Manolescu

P.S. Constat că, în ciuda asigurărilor pe care mi le-a dat și pe care era cit pe ce să le cred, dl. Eugen Simion mă adaugă (cam cu neîndemînare tipografică) la sfîrșitul „Colegiului de redacție“ al **Caletelor critice** (nr. 1/1990). Sînt nevoit de aceea să-i comunic și pe această cale că nu mai fac parte de mult din echipa de redactori a revistei pe care o conduce.

solilocvii

Locuri comune (IV)

Pe mine, ciobanul mioritic m-a revoltat întotdeauna. Nu contest frumusețea stranie, a „Mioriței“, dar au fost multe momente cînd aș fi preferat să-i întîlnesc silabele amestecate într-o antologie de poezie universală, nu sub propria pernă. Dincolo de perfecțiunea arhitecturii, poemul mi s-a părut mărturia/exemplul unei morale sinucigașe, care poate fi socotită metafizică a participării la absolut, dar tot atît de bine simptom al indiferenței sau chiar al apăsătorismului. Oricum, adolescent fiind, nu înțelegeam de ce numai eu cred că e o injurie să pui un întreg popor sub un asemenea semn, și mă blamam în gînd fără s-o știu nimeni, dar cu atît mai ferm. Mai tîrziu abia am înțeles că, accidentală ori nu, cel puțin pentru vremea din urmă corespondența nu era cîtuși de puțin nemotivată căci, care alt popor, nemioritic, și-ar mai fi răbdat conducătorii cu un asemenea de neînțeles și oribil fatalism (iar injurîndu-l pe Cioran nu vom reuși să schimbăm nimic, pentru că una este să fii sîrac dar mîndru și cu totul altoeva să fii mîndru de propria sărăcie... morală).

Ceea ce n-a însemnat că mentalitatea mioritică ar fi încetat să mă revolte; poate pentru că ne definește prea bine, prea din cale-afară de exact și adevărul, nu-l așa, supără. Deși nu m-am regăsit niciodată în pielea resemnării lui chiar dacă, la drept vorbind, pînă mai ieri nici n-am mai trecut prin reale momente de criză, căci cum ar putea animalul captiv să realizeze cu adevărat propria sa claustrare dacă s-a născut chiar în cușcă? Însă acel „nu se poate face nimic“ m-a revoltat și mă revoltă, așa cum nu sînt un bun creștin și n-am înțeles niciodată ce înseamnă să întorci și celălalt obraz ceea ce nu presupune, în vreun fel, că legea Talionului mi-ar fi mai aproape.

Și totuși, chiar pusă sub semnul dubitativului din „de-o fi să“, icoana miticului nostru strămoș mi se pare o oglîndă care ne falsifică mult prea mult chipul resfrîngîndu-i, restrictiv, o umgî componentă. Nu putem fi reduși numai la „Miorița“ și nici măcar numai la Eminescu.

Dar nici la inversul lor, căci Caragiale

și Teodor Mazilu sînt, și ei, tot o oglîndă parțială (numai Ionescu și Cioran, părăsindu-și spațiul matricial, vor fi avut, de la sine, avantajul distanțării revelatoare). Însă noi, cei care trăim aici, sîntem noi tragicul oier sau, dimpotrivă, lucidul măscărici tot atît de tragic? Sau poate că unii sîntem ciobanul iar alții Mitică, urmărindu-se unul pe altul cînd pe scenă, cînd prin culise, ca doi buni prieteni care nici nu pot, la o adică, să existe unul fără de celălalt. Iar la limită, ipotază halucinantă, vom fi fiind, de ce nu, amîndoi: rînd pe rînd sau poate chiar simultan, într-o schizofrenie aleatorie. Cît anume din fiecare, mai are vreo importanță?

Este, aceasta, o ecuație mult prea complicată ca să nu fie și adevărată pentru felul nostru ciudat de a fi; rezultată dintr-un fel de joacă stupidă în recreația unui demiurg oligofren care va crede că a realizat un echilibru subtil acolo unde, vai, n-a reușit decît să rostească un singur vers (chiar dacă perfect), căruia cezură îi parafează o antiteză numai aparent ireductibilă. Fiindcă distanțarea, de astă dată obținută prin înțelegere, ne ajută să vedem că, în fond, nici nu există o diferență pragmatică între absentismul unuia și jemanfișismul, în bătaie de joc, al celuilalt.

Sigur este, măcar, că n-avem cum ne plictisi cu/de noi înșine. Chiar dacă ne revoltă răbdarea, indiferența unuia față de agresivitatea, fie și numai verbală, a celuilalt. Însă simburile mic al revoltei se stingă repede căci, nu-i așa, ciobănașul își adoarme ochii, chiar și pe

cele năzdrăvane, în fiecare dintre noi. Cu o doină.

A mai rămas doar să ne întrebăm în ce măsură înțelegerea lăuntricității ne-ar putea ajuta să nu mai fim mioritici și miticiși. Mai mult ca sigur, deloc, și de fapt, la ce bun? Așa sîntem, de ce nu, mult mai... originali.

Mihail Oprea

aurel pantea

Negru pe negru

Trei realuri : unul care lucrează
in noi, devine
noi, unul ce se topește, ne scapă
și unul care nu ne aparține

Se produc treceri. Substanța circulă
prin mormane. Părți ale ei
întârzie fascinate de partea din noi
care se roagă, toate se ating, toate
își sint mamă și tată, un suc parental
iese din lăuntru lor și toate zilele
sint niște săli de nașteri

Iată, prin ploaia de martie, pete
prin care se face vizibil
ce a rămas din drumurile de odinica
de la față la față,
acum, in umedul salut,
cîteva forme ale timpului
se scurg in ceea ce se tirăște
și stea nu are

Cînd nu te mai aperi și ești mijlocul
și atacanții obțin victorie după victorie,
și tu nu te mai aperi,
și ei in furie și entuziasm, aliați
presupun momentul abdicării
și nu știu că tu nu te mai aperi,
dincolo de asta păianjenul reveriei
țese figura unui bărbat plictisit,
el va privi fără spaimă
muncile lui nu

Că nu sint decit rezultatul accidental
al unor muzee de imagini
intersectate,
că timpul își fabrică mumia
in stoguri de vieți, și-a spus-o un bătrîn
ce știa că umblă prin tuneluri,
că un punct indiferent, in noi,
prinde cite o față
ce nu se mai întoarce,
că atita cit poate scoate limbajul
nu e decit înflorirea
unor chipuri încă nefascinate,
că un fluviu de chipuri
ce nu ni se adresează
spală malurile persoanei

Om s-a oprit.
De-acum incolo, de sub frunte,
din inimă și sex așteaptă să iasă,
in serii, domnii de păcură

Chiar și eu, acum, ca un gest,
dar silueta se îndepărtează,
totul e impecabil, vocile
alcătuiesc un cer de unde ne privește
o cifră bătrînă

Deconectează-te, coboară sub limita
știrilor
și vezi cetaceul. Marele obiect
se plimbă prin limbaj fără vreun semn
că ar dori să se transfere

O singurătate cu gesturi lente,
atotstăpînitoare e substanța
ce nu vorbește dar inghite
enorm. Pînă și privirea aceasta,
după o scurtă luminiscentă, mă va duce
lîngă tablouri
cu fețe ce nu se mai întorc.
Și iarăși negru pe negru.

Din nervi încîlcici ies fețele
neterminate,
o stea umedă le împinge. Fără concesie
sintem inlocuiți

Observ cum sint atinși, cum tablourile
cu prieteni, cu fețe antipatice,
cu părinți și fii
îngheață și se topește
in limburi lăuntrice
unde nu mai există privire,
un consumator, un expert,
pria depozitele cu chipuri,
prins și ei in acea liniște a lor,
cu tablourile din el amestecate
într-un timp bilbiit,
face semne că nu se mai întoarce,
o privire din noi sau un gest reprimat
al speciei nu acceptă timpul, groaza
că foarte multe din noi il acceptă vine
chiar in mijlocul acestei primăveri
ale cărei corpuri și chipuri sint
vălurirea
unei gândiri
ce nu se poate naște

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

INDIFERENȚA POETILOR

Se pare că in orice frămîntări so-
ciale și confuzii politice între numele
cele mai des pronunțate trebuie să se afle
cele ale poetilor momentului care, im-
pinși de vocația lor de a fi „semnelor vre-
mii profetei“ se urcă pe tancuri, pe gar-
duri (urmăriți de mulțimi furioase), intră
in parlamente, constituante sau la bulău,
își lasă țeasta încoronată sau retezată.
Marginalizați (clîșeu ! clîșeu !) la vremuri
calme, poezii se descoperă in momentele
de tumult și pericol cînd lumea care îi
uitase îi vede din nou in miezul chestiu-
nii.

Ei bine, nu ! Toate cele de mai sus sint
false. Și aceasta se datorează, ca totdeauna,
generalizării grabite și a faptului că
unul mare face cit o sută mici. Cîți poezii
săvîrșesc cele evocate ? Doi-trei, hai zece !
Cei mari (la stat, la sfat sau la vindut-
cumpărat) ! Ceilalți își scriu versurile cu
nepăsarea păianjenilor care migălesc la
piază in colțul camerei in care se împlî
asasinate. Ei au un scop propriu : acela
de a scrie ceea ce s-au apucat să scrie și
nimic nu-i poate perturba. Cu acoperirea
filosofică a părerii că toate-s trecătoare, ei
ignoră masa și nedreptăți, scriind des-
pre fluturi bunăoară, pentru că așa au
programat mai demult și cuminte lucru
este să te fii de planuri.

Horia Gârbea

David Portasc-Prut
INTRARE VOIEVODALĂ
Editura Porto-Franco

● Această carte de poezii a apărut la
Galați in regia (și scenariul) autorului. Ea
are calitatea, incomparabilă, de a fi bună

la toate, la orice vreme, puțind fi scrisă
oricînd și dacă n-ar fi substantivele pro-
prie risipite prin texte (Ștefan, Carpați
etc.) chiar oriunde.

Cine a zis că după sfîrșitul lui 1989 nu
pot apărea cărți de poezii „patriotice“ in
care autorul să creadă că lipsa de har
poate fi iertată prin învîrtirea citorva
aluzii la „moștenirea părintească“, la „is-
torie“ etc. Scrișnetul înfiorător al roților
de tortură proletcultiste maculează numele
patriei : „Patria-i și fluviu și munte, in
care pulsează flăcări de oțel. / Patria e
chiar inima părinților mei, / Luceafăr lu-
minînd in veșnicie.“

Dantelele scrobite ale acestor sentimente
exteroare, inexistente, scîrție parcă ar fi
de tablă.

A scrie astfel înseamnă nu numai a fi
ieșit din timp, înseamnă a fi, ca și „înain-
te“ toți cei ce scriau astfel, un pericol pu-
blic tumoră „patriotismului“ de ocazie
care poate exploda minjindu-ne cu deco-
rativismul ei mirosind a putrefacție com-
pletă.

Dragoș Badea
TOTUL DESPRE NIMIC
Editura Litera

● „Cîndva, poate că oamenii vor comu-
nica / prin transplant de gînduri / și atunci
/ poezia / va fi de prisos“. Cu acest poem,
citat integral, nimerim direct in esența ar-
tei lui Dragoș Badea care scrie cu speran-
ța că n-o să mai fie nevoie să scrie. El
este un poet „leneș“, dar nu de lenea de-
clarată și plină de fantezie a lui Emil Bru-
maru, să zicem. Ci un autor din speța ne-
cercetătorilor, care-și transcriu gîndurile
fără să se intereseze de exterior. Dragoș
Badea nu este lipsit de un talent nativ care
mai mult îi strică. Dar el nu se amestecă
in nimic, nu utilizează nici un obiect. Poe-
zia sa vegetează auto-reproducindu-se din
nimic.

Poetul povestește, pur și simplu, fără
tensiune, viziuni de tot felul, dezlinate și
mai și exclamă : „Să ne trăim viața / să
ne trăim poezia vieții / să ne trăim dra-
gostea vieții“. Să ne trăim pe dracu' !
Dacă asta înseamnă a trăi, se cheamă că
sintem celenterate sau, cel mult, moluște.

Ion Popescu
CULEGĂTOR IN EUTOPIA
Colecția „Bilete de papagal“
Tg. Jiu

● Bardul de la Gorj scrie poeme cu
un orgoliu de plenipotențiar. Într-o căr-

țică subțire face de toate, se lansează
in reluarea tuturor experiențelor și
mai inventează vreo citeva pe deasupra
crezînd cu tărie că orice-i iese de sub
pană, cel mai banal enunț, se gravează
automat in marmură ca fiind poezie
și nimic altceva. Ori se cam înșeală.
Iată probă : „Ea tăcea / el îi privea
părul / ea tăcea / el îi aprindea ochii
/ ea tăcea / el o-nconjura de trei ori /
ea tăcea / el o lua de mîini / ea tăcea
/ el îi săruta părul / ea tăcea.“ Acest
scurt text intitulat „Tăcerea“ este grăi-
tor in ceea ce privește modul de a con-
cepe al lui Ion Popescu și de a fi imun
la propriul ridicol. In fața unei ase-
menea neînțelegeri de sine nu putem

adopta decît poziția „ei“, adică a mu-
tului.

Cînd îl pastîșează pe Nichiță Stănescu,
efectul este, de asemeni, ilariant :
„Du-mă, calul meu, arar, / la fereastra
cu mușcate / dintr-un ochi imaginar.“
Cit despre sfaturile către tînăra gene-
rație, ele poartă semnul fatal al inin-
teligibilului : „Fiule, joacă ce cercul /
n-o să ucidă. / O să-ncolțească-n tu-
bercul / mîna spre arbori. / Las-o in
voie pe mare / nufăr sau vultur.“ (Sfat).
Oricît ar fi de neacademică, singura
replică pe care o pot avea, punîndu-mă
in locul „flutului“ : ete ! scîrț !

Mai in versuri, mai in proză, dintre
toti poezii acestui sfîrșit de mileniu,
Ion Popescu mi se pare cel mai nein-
spirat.

Revoluția și gazetăria

„I evoluția a făcut goarna, secolul XIX o sună. (...) Să mărturisim deci, spre gloria noastră — sistem revoluționari. Gînditorii acestei epoci, poeții, scriitorii, istoricii, oratorii, filozofii, toți, toți, toți, sîntem produsul Revoluției Franceze” — susține Victor Hugo. Observația sa se dovedește clarvăzătoare și în ce privește discursul de presă.

Dar, mai întîi, citeva lucruri trebuie spuse privind retorica inconfundabilă a Revoluției, prezentă în abundența de alocuțiuni publice sau în presa prolifică a vremii. Expresia ei verbală este hiperdilatată, **emfatică**. O trăsătură poate mai puțin frapantă la Saint Just, să zicem, ale cărui scrieri au adeseori un caracter de urgență. Dar izbitor este accentuată progresiv în discursurile inflamante ale lui Marat (unul dintre primii jurnaliști francezi moderni). Figura sa preferată este hiperbola, perioada are o amploare nestrunită, cu volute ample și arabescuri savante, abundență în repetiții și aglomerări nominale.

Din motive circumstanțiale, acest fel de a scrie nu pare nici azi deplasat. Împrejurările excepționale de care e legat ombilicil îl oferă credibilitate și chiar gir de „adevăr”. Baudelaire — citat de Barthes — vorbea de „adevărul emfatic al gestului în împrejurările capitale ale vieții.” Unele dintre scrierile lui Saint Just — de pildă *Fragments sur les institutions républicaines* — au fost compuse pur și simplu pe genunchi în timpul campaniei. De unde forța lor aparte de persuasiune și de **provocare a actului**. În special în cea de-a doua perioadă a jurnalismului său — cînd Marat nu mai este un simplu opozant, ci vorbește „dinăuntru” revoluției — supralicitarea verbală trădează un discurs al acțiunii, instigînd la faptă. De pildă, celebrele sale broșuri din 1790, *Infernal projet des ennemis de la Révolution* și *C'en est fait de nous* — veritabile apeluri la revoltă. O mișcare a Societății iacobinilor din 1793 cere, pur și simplu, lichidarea girondinilor, iar într-un articol semnat de Marat în *L'Ami du peuple*, verbul își arogă drepturi justițiare, chiar cînd justiție înseamnă crimă. Unui asemenea cinism monstruos (dublat în planul gesticulației verbale de supralicitare teatrală) însuși Jules Michelet i-a oferit alibiuri.

Foarte perspicace în a deosebi între ele chipurile atît de diverse ale Revoluției, tot Michelet separă net și virsele discursului ei. În elocința lui Robespierre, constată istoricul, încep să incolțească cu timpul germeii asocierii între un iluminism creștin, un misticism revoluționar și viziionarismul unei guvernări de profeți. **Iacobinismul** fazei inițiale alunecă treptat spre un mesianism, vizibil în sfera ideologiei ca și în cea a retoricii. Discursul revoluționar acuză un glisaj reglat într-o direcție precisă: **glorificarea quasi-mitizantă a noțiunii de popor**. Pe noțiunile de „**souveraineté populaire**” sau de „**volonté générale**” se produc o serie de grefe; se vorbește de o coeziune ideală a voinței populare, poporul este identificat cu mandatarii săi. Imaginea utopică a unei societăți patriotice și virtuose evoluează spre o **irealitate frapantă**. Expresia e dominată de patosul convențional și s-a vorbit chiar de **efectul hipnotic** al unui asemenea tip de discurs. Locul raționalismului este luat de mesianismul moral și politic. În ipostaza care și-a pus cel mai puternic amprenta pe elocința veacului trecut, discursul revoluției franceze alunecă pe făgașul milenarismului — specie binecunoscută a utopiei, cu tot cortegiul său de tropisme de la universalismul abstract la mistica viitorului, de la verbiajul apocaliptic la fantezmele „pămîntului făgăduinței”.

În gazetăria românească din veacul al XIX-lea, ecourile retoricii revoluției franceze sînt foarte clare și chiar polarizează opiniile. În funcție de cum se situează față de această „rețetă” de discurs, jurnalismul epocii cunoaște etape sau virse distincte. Cel care pune, probabil, cel mai lucid diagnostic dinăuntru publicisticii noastre din acea perioadă este Eminescu. Îl descoperim făcînd trimiteri precise la „modelele” presei noastre post-patruzeziptiste:

„Acestea sînt ideile, acestea sînt chiar expresiunile cu cari cei mai nerușinați, cei mai nebuni conducători ai Revoluției celei mari a Franței, ațîțind mulțimea, o precipitau ca să omore pe adversarii lor. (...) Cu aceste idei s-au săvîșit toate măcelurile cari au acoperit de rușine Revoluțunea cea mare a Franței și cari au condus la moarte tot ce a avut Franța mai inteligent și mai patriot !

Dar toate acestea se treceau în timp de anarhie, într-un timp în care discuțiunile între partide se terminau prin omoruri, în care pasiunile erau surescitate și, dacă nu-l omorai tu pe adversarul politic, te omora el pe tine, timp în care domnea despotismul mulțimei.

Dar noi trăim, mulțumită lui Dumnezeu în bună pace și dezbaterile de la noi se termină nu pe guilotină ci în salele de alegeri.”

Născută în circumstanțe fierbinți retorica patruzeziptistă de la noi ridicase, de asemeni, temperatura expresiei pînă la incandescența hiperbolei. Așa cum remarcă just Eminescu, modelul ei îndepărtat fusese oratoria politică din timpul Revoluției franceze. Un stil brevetat de rechizițiile fulminante ale lui Camille Desmoulins, Mirabeau, Robespierre sau Marat. Un timp ieșit cu totul din matcă acordase ațutului cuvîntului prerogative executivului și puteri de viață și de moarte. În gazetele efemere ca *L'Ami du peuple*, *Le Défenseur de la Révolution*, *Le Vieux Cordelier*, *Le père Duchesne*, se etalase un logos placentiar unor realități teribile. Abia susținută de platforma unor evenimente incomparabil mai puțin dramatice, o suprastructură fastuoasă de cuvinte se răsfașase și la noi în presa bătaioasă în preajma revoluției. Dacă nu absolut funcțională, măcar justificată într-o privință de anomalie unui moment de criză, emfaza verbală patruzeziptistă lasă astăzi — după cum lăsa deja în epoca lui Eminescu — o impresie de disimetrie între cuvînt și referențialul său. Artificial dilatat, verbul pare să obnubileze adevărul mascind incompetența și — de ce nu? — reaua credință.

Și totuși, împotriva aparențelor, simpatia lui Eminescu merg mai curînd spre jargonul Revoluției franceze decît spre epigonismul promovat de adversarii săi de la „Românul” —, moară de măcinat în gol cuvinte fără cordonul ombilical ce le atașa de tumultul istoriei. Deși emfatică — explică Eminescu, după cum o va face și Barthes mai tîrziu — oratoria Revoluției era secretată de evenimente ținîndu-ne cu respirația tăiată, pe muclea de cuțit dintre viață și moarte. Poetul visează în secret la vremurile cînd a zice însemna a face, adică exact după elocința revoluției, deși din rațiuni moral-politice o infierează. Protagonistul romanului său *Geniu Pustiu*, Toma Nour, este un revoluționar-martir de alură titanică.

Ce incriminează, în fond, Eminescu, fixînd semnalamentele unei perioade distincte a gazetăriei românești? Obsesia revoluției perpetue, a unui pan-revoluționarism carnavalesc, conotînd toate evenimentele istorice, chiar unele mărunte, meschine, de-a dreptul domestice. „Ești cu mahalaua pe uliță, strigă, «jos cutare, sus cutare !», zi-i revoluție

și te-ai mintuit. Apoi dele-ni-se voie : asta nu-i revoluție ci comedie.” În post-patruzeziptismul contemporan, observă Eminescu — în special la gazetarii ca C. A. Rosetti —, memoria formală a retoricii revoluționare se convertește într-un stoc de locuri comune și de stereotipii groșești. „Da-i șoseaua rea încît se frînge caru-n drum ? libertate, egalitate, fraternitate și toate vor merge bine. Dar se înmulțesc datorile publice ? libertate, egalitate, fraternitate dă oamenilor și s-or plăti. Da-i școala rea, da nu știu profesorii carte, da țărănul sărăcește, dar breslele dau înapoi, dar nu se face griu, da-i boală de vite ?... Libertate, egalitate, fraternitate și toate or merge bine ca prin minune.” Prin degradarea arhetipalului în stereotipie ridicolă se ajunge treptat, de la o ideologie la o simplă **topică**.

Există, deci, în publicistica lui Eminescu o expertiză simptomatică a **structurii lexicului politic** consacrat în presa timpului său, o gazetărie în multe privințe de inerție postpatruzeziptistă. Semnalînd modelul unui asemenea tip de discurs în Revoluția franceză, poetul gazetar identifică rădăcina sa **rationalist-utopică** și glisajul ulterior în utopia milenaristă. „O profesie de credințe politice, care ar face abstracție de linia generală descrisă prin spiritul public, nu s-ar deosebi mult de scrierile regelui Iacob al Angliei, de **Utopia** lui Thomas Morus, de statul ideal al lui Plato, de **Contractul social** al lui Jean-Jacques Rousseau.”

În Franța, Revoluția a coincis cu epoca jurnalismului inflamant, preponderent de opinie. O bună parte dintre articolele publicate atunci, cînd nu integrează cite o gazetă (ca *L'Ami du peuple* al lui Marat) erau pur și simplu **pamflete**. Cu astfel de retorici își pune amprenta asupra publicisticii noastre în perioada patruzeziptistă. În timpul Restaurăției, se deschide în Franța, epoca gazetăriei propriu-zis profesionaliste, epoca marelui jurnalism politic (mizînd și pe contribuția unor însemnați scriitori). La noi, trecerea către noul sistem de expresie, — elocința cu adevărat profesionalizată — coincide cu momentul Eminescu. Ziaristul-poet pare conștient de imperatiile unui asemenea stil de tranziție și își însușește frecvent articolele de meta-comentariu semnificative, demontînd eficient sistemul retoric al numeroșilor săi adversari.

În publicistica românească și de fapt, în toată gazetăria europeană privită în ansamblu, există mai multe virse retorice nele. În separarea lor, Revoluția franceză se impune drept unul dintre repere, lăsîndu-și inconfundabil pecetea asupra unui mod de gîndire ca și de **Respirație**.

Monica Spiridon

(Fragment din volumul, în pregătire, *Eminescu. O anatomie a elocinței*).

convergențe

Despre „căderea” noastră

Restituirea, parțială deocamdată, a publicistului Constantin Noica (*Istoricitate și eternitate*, Capricorn, 1989) cu specificarea, în subtitlu, „Repere pentru o istorie a culturii românești” oferă de fapt noi argumente în favoarea caracterului sistemic al unei gîndiri înflorită în *Devenirea într-o ființă* (1981). Articolele acestea sînt tot atitea aluviuni și adiacențe în raport cu sistemul; ele ilustrează, citeodată numai tangențial, ceea ce filosoful numea „paradoxul ontologic”, în sensul că „ființa de țarie ultimă, cum era ființa cea mare a lui Parmenide anticul, sau cum este ființa absolută și unică, slăbește realul, pe cînd ființa precară, așa cum apare în cele mai multe întuiții românești ale ei, îl întărește” (*Pentru o bună desprindere de spiritul „Mioriței”*). Istoria în primul rînd culturală confirmă postulatul că „adevărul și ființa sînt acolo unde înfrîngerea poate fi făcută în biruință” (*Despre ființa Ardealului*), după cum radiografierea psihiei românești încorporată în limbaj încercuiește „primatul posibilului asupra realului” („*Suprerarea românească*”). Dar valorificarea, în sens pozitiv, a stării noastre periferiale (mai exact spus : a limitei) e descoperită cu precădere la Blaga raportat frecvent la Kant, la fel cum Mircea Eliade e analizat în tandem cu Hegel. Autorul *Enului dogmatic*, subliniază Noica, „face din îngrădire teza fundamentală a sistemului său. Întreaga sa viziune ține de ambivalența îngră-

dirii : destinul omului de a fi îngrădit este și cel de a fi creator” (*La o ontologie filosofică Blaga*). Asocierea exemplificativă a lui Goethe („In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister”) nu face decît să potențeze înțînirea, exempliară în sens de : catalitică, a filosofului nostru cu Blaga. Iată, dacă *Orizont și stil* „ne dă elementele limitativei noastre stilistice” următoarea operă, *Spațiul mioritic* „este cartea căderii noastre românești”, ea arătîndu-ne tocmai „cîtă împlinire și cît pozitiv este în îngrădirea noastră” (*În lumina veacului XX*). Îndemnul exprimat imperativ — „dintr-o limitatie care limitează, să facem o limitatie care nu limitează” — urmează demersului analitic și cu valoare de *pro domo*. Funcția pozitivă a „minus-cunoașterii” și, mai larg, a „conștiinței căderii” lizibilă în trilogiile lui Blaga postulează altfel „închiderea care se deschide” ce structurează *Tratatul de ontologie*. „Lumea-podoabă” a artelor din *Trilogia culturii* reprezintă, pentru Noica, o parte integrantă din *convergența metafizică*, așa cum numește **valorile** : pe firul lui Blaga, deci, „noi nu reușim să prindem ordinea, suntem căzuți din ea, dar valorile noastre — în speță adevărul, binele, frumosul — sînt substitutul ordinii pe care nu o obținem, sunt, ca și răspunsul nostru, plasmuirea noastră și felul nostru de a face să intre în ordine, pe cît poate intra, spiritul căzut” (*În lumina veacului XX*).

Plierea în acest mod, pe textele cuprinse în *Trilogia culturii* mai ales semnifică ceva mai mult decît întîlnirea pe aceeași lungime de undă a celor doi gînditori. Blaga era primul care oferea un răspuns, în epocă și desigur aici indirect, acuzei pe care Emil Cioran o aducea, în *Schimbarea la față a României*, activității „paralizante” (id. est : limitative) a maioreșcianismului, ultimul alimentînd rezervele lui Noica față de Titu Maiorescu și respingerea, pînă tîrziu, a lui Caragiale : „Lar modestia României, sentimentul proporțiilor mici în care trăim și care ne condamnă pentru multă vreme de aci înainte începe abia cu Maiorescu și cu sarcasmul lui Caragiale” (*Înțelesul grandios al istoriei*). Deșperării provocată, la Cioran, de limitele insurmontabile de natură geo-politică, istorică etc. Blaga și apoi Noica aduc — fiecare în felul său — soluția pozitivării acestora. Pe de altă parte însă convergența de principiu Blaga-Noica confirmă sau, mai exact, se regăsește în intuiția — exprimată metaforic — de contemporanul Ion Barbu în cunoscutul paragraf din *Răsăritul Crailor* (1929). Dacă „suntem aici într-o lume căzută și în periferialitate” (C-tin Noica, subl. ns.), autorul *Oului dogmatic* afirma sentențios : „Civilizația noastră e sortită să petreacă în virtual și interior. Neputînd clădi în afară (e și prea tîrziu și prea zadarnic pentru aceasta), în inimile noastre se cade să întemeiem : turnuri vibratoare speranței ; etc. Exemplul Barbu nu e, fără-ndoială, singular în perioada interbelică. Important e faptul că, alăturat într-un puzzle sui-generis, ele prefigurează bazele ontologiei elaborată mai tîrziu de către Noica dar și o filosofie a culturii românești, cu schimbarea accentului de pe funcția modelatoare a spațiului (în linia lui

Spengler, Frobenius ș.a.) pe aceea, formativă și ea, a timpului. Mai corect spus, între stare și mișcare, între ființă și devenire se instituie nu numai raporturi de conciliere. Apelul la greci, rememorativ, se dovedește necesar : „Încă de la Platon se pune problema unei împăcări între Parmenide, profetul ființei, și Heraclit, profetul devenirii”. În zilele noastre, Heidegger — termen de referință constant pentru Noica — încearcă să cunune „devenirea unuia cu ființa celuilalt”. Or, la

Mircea Muthu

(Continuare în pag. a 10-a)

FEMEIA VOALATĂ ARUNCĂ CU DISPERARE INTR'UN LAC O FEMEIE FĂRĂ COAFURA

FEMEIA voalată trece printr-o pădure cu o mașină de călcat trasă de un cal pe care o ridică și după ce o miroase o asvirle cu furie printr-o ușă deschisă pe unde numai sexul foarte excitat poate fi văzut.

Degetele sunt făiate mărunț și oferite adoratorilor atât de triști încât până și lacrimile sunt strinse într'un ciorap de damă de unde curg deasupra unei bile care sare de pe un umăr pe cellalt în timp ce femeia voalată apucă de păr o altă femeie complet goală și îi spune că ar trebui să-și scoată coafura și să arate în locul ei un inel din care iese o femeie fără coafură.

Femeia fără coafură tremură de frică, fiind udată în același timp de o apă grasă, care în loc să spele, murdărește cu galben virfurile degetelor și cimpul magnetic dintr'o carte de carne pe care

Lângă ea, o lebădă închisă într'un bloc de gheață de forma unei pălării tari sau a unui ochi de sticlă.

Mitomanul rămâne incurcat și nu găsește pieptenul de care ar avea nevoie ca să-și aranjeze puțin eșarfa, căci ea continuă să-l stringă. Două mâini, când oamenii vor fi mai liniștiți, o să-l poată povestii amintiri intra-uterine depe genunchiul stâng unde o sabie crește la infinit și atinge cu umbra ei o persoană necunoscută și nevăzută dar sensibilă.

Persoana necunoscută i-a spus să vină peste zece minute pentru că până atunci mitomanul aranjase cu cea mai mare atenție acele de cap otrăvite scoase din sieri și părul risipit în odaie, lipit de pereți, de obiecte, în care vântul trece prin dinții pieptenului și îi rupe.

Dinții pieptenului sunt infipți în sinii iubitei pe care nu o mai iubea. Ea devenise un pieptene de buzunar prin care străbătea o pâlnie de-deasupra căreia se toarnă dintr'o sticlă sânge încheag. Numai șgomotul unui ceasornic o face să se dezbrace și îi aruncă ciorapii în stradă strigând : a doua zi toate pisicile vor sgârâia mobilele și tocurile de scris. Cernela roșie îi curge printre pulpe ca sperma.

MĂNUȘA PALIDĂ CULEGE FOARTE ÎNCEȚ UN PICIOR

MĂNUȘA palidă trece pe o stradă cu iarbă înaltă până la scara vizibilă de departe acoperită de ceață și de degete, căzând ca într'o ploaie de muște amestecate cu bucățele de fier, rămășițe dintr'un balcon care culegea umbra piciorului. Numai paloarea excesivă a brațelor înmănușate până la coate are o cruzime lentă.

Automobilul era foarte palid în cea mai mare goană ; din el eșea o ceașcă plină de salivă pe care femeia e silită să o bea. Dar nu se gîndea la mâna dinăuntru unde de mult apa intrase în mănușă dând impresia că e vie dar se mișcă foarte încet, ca și cum ar simți o prezență absentă.

Drumul trecea prin piept și rupea o bucată de plămân de unde curgea o lună lichidă în care plutesc bucăți și organe de înecați la fel ca ușile închise pe dinăuntru, la fel ca briciul de ras pe care l'ai pierdut între degetele foarte strâns lipite, lăsând între ele un spațiu pe care îl treci cu o palmă, dar te găsești mereu în interiorul lui, ca un sâmbure pe care nu îl poți recunoaște.

POARTA DE FIER SE TEME DE O MÂNĂ DE STICLĂ

AVEA o proteză în locul piciorului drept. Dar proteza nu era decât emblema de sticlă cu litere fosforescente, înșirate ca într-un tatuaj pe o sticlă de lampă aprinsă cu ajutorul unui tânăr de 20 de ani fără o mână.

Brațul este foarte lung, se lungește din ce în ce mai mult, încet, de o transparență imperfectă din cauza diviziunii

ea și cum ar fi innebunitor să citești pe poarta de fier urmele cheilor. Numai resturile mesei arse și vântul erau așteptați ca să te îngrozească și să închizi ochii. Flacăra era puțin prea înaltă față de înălțimea turnului, a falusului adică a unui copil negru sodomizând o cloșcă care-și mănincă ouăle în momentul cînd puii sunt gata să apară. Toți trecătorii se opresc, și privesc un pahar cu apă unde e dizolvată o trenă imensă care șterge numele scris pe nisip o s c i n d a, sau garoafa ținută între pulpe.

Dimineața, ușile se deschid singure și lasă să străbată o dără de sânge.

BRĂȚUL ÎNSINGERAT OFERĂ IUBITEI CACTUSUL CEL MAI VERDE

PRINTRE ramurile pline de flori apare o mână de cenușă albastră care mîngie brațul și pulpele unei femei. Această femeie cu țepi mișcă între buze un ciocan, o glastră, un picior și o

noastră dorință de a prinde odată cu mîna și mîna care o aruncă și o respinge atât de repede încît rezultă o linie unică.

A cuiva sau a nimănui, funda plină de spermă în pupitru produce întoarcere înapoi până la casa cu 25, cifra vîrstei femeii pe care o seamnă un trecător solitar pe sticla

diamant

cerncală cu degetele muiate în saliva trasă de pe fața unei perne toată noaptea. Străzile lungi și pustii erau amențate de o roată dințată făcută din peiele unei eleve de 16 ani căreia menstruația i se pare egală cu dubla măsură

șiși culeă părul alături de pat, noaptea când ea își găsește sub pernă părul, cel mai lung sex din câte a cunoscut, dar se teme că o să o doară mai puțin cu cât apasă mai tare. Din cauza durerii, părul e ud și greu și când trece pieptului prin el se aprind dintr'odată cele zece coafuri întinse pe masă.

Le arată cu degetul obrazul fără piele pe unde trec nenumerate mingi elastice cari sar împrejur și cad apoi într'un singur loc ascunzînd-o de prietenii care au de două ori spatele și nici un lac nu vrea să primească femeia respinsă de orice element acuatice sau acustic.

PIEPTENUL IUBITEI URMĂREȘTE LA MIEZUL NOPTII UN MITOMAN

ÎN fața unui arbore, se întîlnesc două femei dintre care una are în mână un pieptene enorm pe care sunt scrise cu sânge albastru cuvintele „nocturn” și „repede”.

prea mici a firelor de păr. Deaceea nu se mai vedeau decât umbrele lungi aruncate de cei doi bărbați pe pulpele care căpătau subit o expresie îngrozită

PAUN • TEODORESCU • TROST

17 poeme în proză

și 5 ilustrații de Victor Brauner

Poemele în proză grupate sub titlul DIAMANTUL CONDUCE MÎNILE fac parte din arhiva lui Virgil Teodorescu, lăsată moștenire de către acesta și semnatului. Doar o parte din ele (unsprezece) au mai văzut lumina tiparului fiind publicate de Marin Bîncu în antologia sa, Avangarda literară românească (Minerva, 1983). Din păcate, repartizarea celor unsprezece texte, — patru capitolele Virgil Teodorescu, patru la capitolul Trost, și trei la capitolul Pe Păun este arbitrară. Poemele erau, în realitate, opera colectivă a celor trei. Așa cum remarca, nu de mult unul dintre ei — Paul Păun, într-un interviu dat lui Ștefan Baciu pentru revista MELE (martie 1983), „ceea ce rămîne esențial din acea perioadă, este caracterul colectiv, sau mai bine zis anonimul în general al activității noastre de atunci”. „Creația colectivă — adăuga Paul Păun — introducea hazardul în automatismul individual, artistul — devenit modest — admărea artă a întîlnirilor, a evenimentului provocat. În acest fel au fost scrise texte poetice (rămase inedite) ca DIAMANTUL CONDUCE MÎNILE, făcute de doi, trei, patru sau cinci autori, unul continuînd fraza începută de altul, și citit în prealabil și pasînd-o următorului, ca s-o continue...”.

În ciuda vechimii lor (Marin Bîncu le atribuie, în antologia sa, anul 1940, deținînd probabil informația direct de la Virgil Teodorescu), aceste texte își păstrează prospețimea și, în orice caz, interesul de document de istorie literară. Impregnate de un umor urmuzian și de un erotism difuz, propriu suprealismului de pretutindeni, ele ilustrează în același timp calitățile, dar și defectele unei poezii ce se voia totodată o metodă de explorare a „funcționării a gândirii”. Avem de a face cu o proză care cultivă, programatic, insolitul și ce obține, efectiv, efecte neori terifiante, alteori numai hazlii (de pildă, cîntarul farmacie care „găsește pieptul mamei sale”, ori dușul care „se rupe la mijloc ca cauza unei pisici”). Asemenea texte au intrat demult în circulație în țări precum Franța sau Anglia, și ar fi păcat ca textele sincrone, scrise de poezii suprareale din România anilor '40—50, să nu-și găsească, la rîndul lor, drumul spre cititori și spre critici și istoria literară. Un drum pregătit de apariția cîtorva antologii, inclusiv cea a lui Marin Bîncu, și prin studii fundamentale ca acela recent publicat de Ion Pop, „Avangarda în literatura română”.

Menționez că textele prezentate aici sînt reproduse după dactilogramelor. Ortografia este cea de dinainte de război.

Petre Solomon

stinghie intrînd în plămîni aprinși de unde picură diferite pete de spermă mergînd până la sperma menstruală care se schimbă după anotimp. Vara, pe nisip, dacă nu bagi de seamă, poți să întîrzi privind cum se ridică sângele din brațul tăiat într'o plantă, o cucută sau floarea soarelui sau o plantă care îți mușcă obrazul și brațul în întregime atunci când oferi voaluri lungi de care atîrnă raci și ceri în schimb să nu se mai încălzească fierul până la roșu cu vasul de pămînt plin cu ținte de potcovit caii sălbateci. Numai urmele degetelor au rămas pe pereții acoperiți de plante cu o creștere vertiginosă, convulsivă ; iubita ridică o clapă pe care se găsește nenumerate insecte în formă de pălărie de damă dar deosebindu-se de aceasta printr'un perete făcut din țepile cactusului mult prea verde.

Femeia din stînga lăsa picături de sânge pe suprafața lacului care era de fapt fundul.

EVANTAIUL ARUNCĂ UN ȘORT DE ȘCOLĂRIȚĂ

CHELNERUL de la etajul superior era aplecat de-asupra unei mese. Mesele sunt întoarse cu cele patru picioare în sus. Alături penele de struț își pierdeau fulgii, și, din cauza mișcării prea încete a valvelor, evantaiul nu poate să vadă decît dungile albe și negre ale vîntului ușor amestecat cu o

unui sex peste care trecuseră toți bășii, pină la cel mai înalt.

Dar el caută sub șort patul înalt de camera alăturată și pleacă pentru te deauna, cu obrazul ventilat de guler mobil care înconjoară pădurea și urechea și care șterge literile majuscule.

GAROAFELE ROȘII GUSTA FOTOGRAFIILE FUNERARE

GAROAFELE roșii sunt aruncate jos și înconjoară cu brațele însingera gâtul de piatră al unui biciclist trecător pe sub copacii seculari din parcul plin de garoafe roșii agățate între pulpele femeilor ca rulouri de hirtie lucioasă peste care se desfășoară părul sexual în formă de rozetă.

Fotografiile funerare sunt înconjurate de dimensiunea cărților poștale sau a unui anunț funebru. Gustul lor nu se mîna cu frunzele ca niște palme de oaze sau din unele membrane ascunse. Lîmba se plimbă încet savurînd el ganța acestui vis obsesional căruia corespundea un gest tipic de cîntare ca un ochiu lipit de fereastră.

Mormintul avea pe partea lui interioară o fotografie reprezentînd un deget care înlătură rezistența pietrei din piept făcîndu-l să ștergă urma lăsa de haine pe pereții înalți în care vedeau numai ferestrele ilustrate scene erotice și macabre necesare pentru privit firele roșii din frunze.

BUZA inferioară privește prin microscop un ochian pentru privit interiorul ochiului sau invers, microscopul descoperă ochiului cadavrul pierut în frunzele uscate din jurul monumentului de sticlă în formă de lupă, în noarea plimbărilor, a rochilor rupte și tuturor degetelor, dela primele până a ultimele, ca semn că nu vrea să pronunțe acel cuvânt cu condiția ca degele să păstreze o anumită poziție în acest mecanism secret, prin care se obține un cuplu de femei lipite printr'o gură pură sau turbure, închisă ca unardon de mătase, inconjurând sinii și ulpele.

Buzele multiplicare la infinit acoperă

ril în mână și nu poate să vadă spatele gol, nici subțioara și nici pantofii acoperiți cu zâmbetele intristate ale invitațiilor. Seara, ceața, somnul, letargia sunt de o durată egală și totuși prea proaspete pentru un instrument de lungă pleoapele până la răsfringerea în apă a rochiei roșii pe care analiza culorilor o face să crească pe măsură ce urcă treptele casei care se învârtă în jurul ei ca un dansator pe sirmă, înainte de saltul care îl va transforma într'o cămașă de noapte.

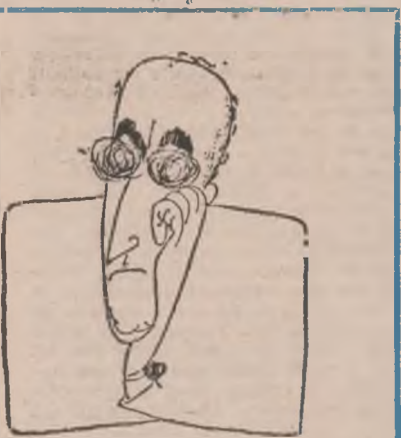
FOARFECA DE TĂIAT PLANTE
LOVEȘTE UN CIORAP DE FEMEIE
CĂT TOATĂ FEMEIA

PICIORUL bărbatului era mult mai lung decât munții din visele care se transformă în coșmar. Ciorapii erau

conduce mâinile

pe jumătate buza de sus în prelungirea i cu cele mai absurde decorațiuni și fotografi.

Liniile care îi cad din gură se lipesc pe umeri ca două imense lămpi agățate la brațele aprinse ale amantei.

sene de
PERAHIM și
H. MAXY

O OGLINDĂ INFINITĂ
INCHIDE O ROCHIE

ÎN salonul croitoresei oglinzile se reflectă în deschizătura rămasă între două scânduri alăturate. Oglinda convexă din pupilele unui cal și a unei lămpi din care apare o cizmă acoperind piciorul până la coapsă, între tatuajele lințiilor și între firele de sticlă din ochii celei doamne venise pentru privit de us în jos când vrei să vezi sexul femeii dormind cu gura deschisă. Spiritul astral se plimbă pe gheață, cu ochela-

sfișiați de plantele stropite pe partea inferioară cu variate culori dela o distanță de 15 metri sau mai mult.

Polul nord era secționat cu ajutorul unei batiste invizibile și mânerul foarfecei erau mișcate în permanență dealungul unei punți pe care se vedeau umbrele fustelor lungi ale dansatoarelor neglijent îmbrăcate de două ori pentruca să ajungă mai greu la carnea putredă pe care se mai vedeau urmele lăsate de cuțitele aruncate alături de corp, dar infipte în rădăcini până în locul unde acestea pătrund în subteranele pe unde se scurg urinele femeilor. Atunci le crește părul mai departe și foarfece lovește obrazul umed pentru cele mai violente accese de jartieră. Pantaloni dansatoarei sunt făcuți din hirtie și carne proaspătă. Secretele viselor erotice nu sunt virgine pentrucă s'au culcat cu o lingură desfăcută în două, jumătate de ou și jumătate de nickel.

MIZOGINUL TĂRĂSTE
PRIN AER FURTUNA

HAINA de blană din vulpi vii era oferită pe o frunză de două femei palide ca florile turnurilor. Furtuna, cunoscută din tratatele de meteorologie unde se desface în două orice fruct căzut la pământ, țighește din fundul piciorului, ca urina dintr'un sex, luată de vântul care nu conține decit germeii îndepărtați ai brizelor marine pe care mizoginul le cunoaște din lungile lui nopți de delir când stupefiantele aduse de o transparentă egală cu aerul unei camere după ora dragostei nemaipomenite pentru ochiul rece din cauza frivolității native, îi dă întâlnire a doua zi pe aceiași stradă pe unde toate femeile sunt ascunse în cavernele incendiate.

Buzele lor întunecate de apropierea furtunei spuneau cuvinte în care rămăneau bucăți din buze și din obraz. Dungile violete acoperă obrazul lor în formă de nor și de culoarea aripelor unor păsări de apă care se hrănesc cu rime. Animalele acuatice pe care le cultivă mizoginul sunt trase de curenții electrici necesari unei vaste experiențe, câștigată în timpul marilor naufragii și furtuni și trombe marine, pe care fotografiile le usucă cu ajutorul unui vânt dirijat cu grijă, pentru ultima privire.

MIZANTROPUL SEDUCE
ÎN DOUĂ NOPTI
O GEANTĂ DE PIELE

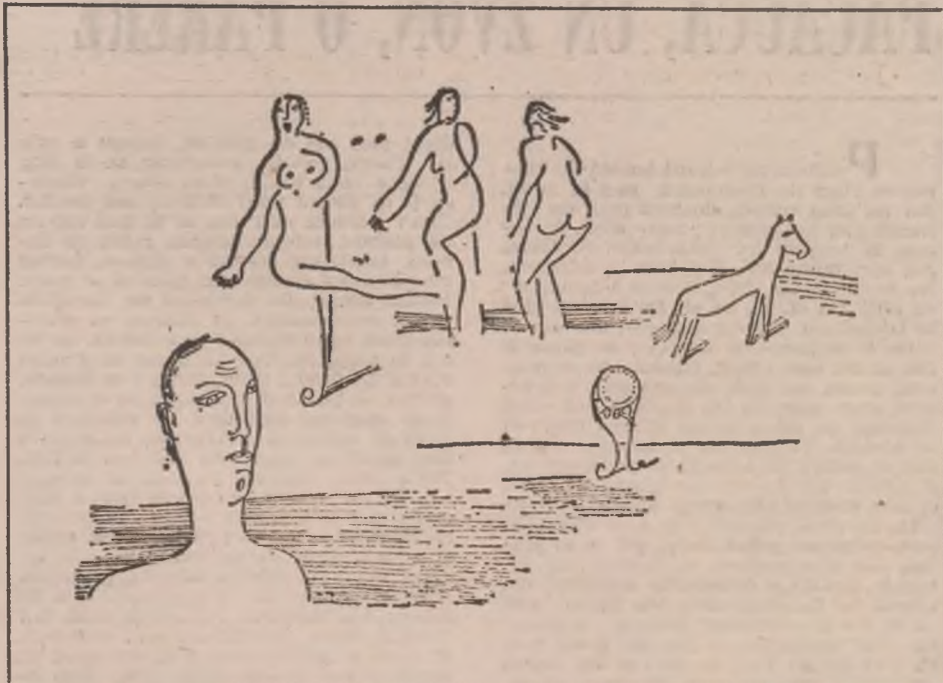
MIZANTROPUL privește mult o geantă de piele așezată pe o canapea făcută din genți de piele de diferite unghiuri, — unele ascuțite la extrem și pe care sunt scrise câteva litere necitețe.

Piciorul femeii începea să se clatine în semn de adio sau pentrucă noaptea e foarte lungă la pol fără ca pielea umană care învește polul să fie amanta lui pentru o singură ședință de privit prin ferestrele lăsate dinadins întredeschise de prieteni și de femei pe care ciorapii ruși le fac să rădă și să tremure de frică.

În același timp, mizantropul își ascunde obrazul în palme violente semănând cu otrăvurile secrete din câteva nopți consecutive. Picile crude ale animalelor marine trăiesc agățate de plantele carnivore. Mizantropul caută în sertarele sale o parte din buzunarul pantalonului. Gaura din fruntea lui avea un desen în relief semănând cu o lampă pe care numai femeia supusă o cunoaște. Nici nu vroia să cunoască personajele acestea prea umane, nopțile aruncau pe iarbă rochia plină de spermă și apă de mare, într'o concentrare insuportabilă pentru pielea din care lipsea atracția erotică.

Doi curele de piele legau extremitățile unui obiect imposibil de găsit în acest sac cu ace.

PERDEAUA se clătina de-asupra unui lac sau a umbrei unui Dublu în sala de dans pe care întunerecul o făcea mai distinctă. La începutul rândurilor se vorbea despre fellatio într'o gură invelită în interior cu pleoapele ușor

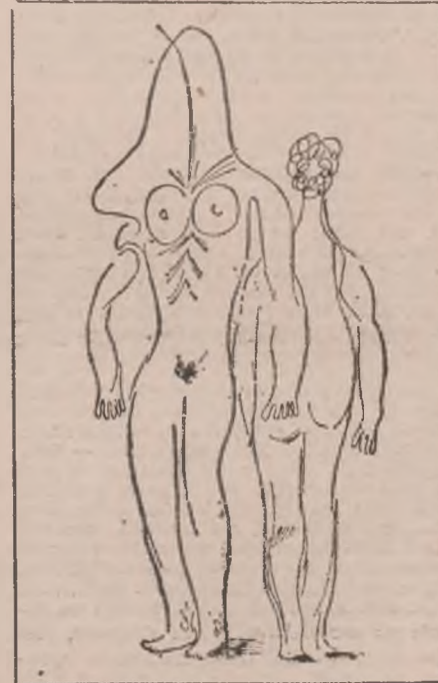

paralizate din cauza visului avut de câinele foarte lung care prindea păsări din zbor, ca un oval unde cuiele lasă pe obraz o mască definițivă.

Din acel moment perdeaua închidea un secret mai singeros decât buzele femeilor colorate de sperma care sperie pielea femeii și o face să se îngrozească de propria ei imagine în aer, ilustrată de un motor cu explozie adus în mijlocul corpului unde le creștea o mașină de călcat căutând în iarbă pantofii decorați ai negrilor și acrobaților îmbrăcați în costume de seară exagerând decolteul dela spate. Camera obscură din interiorul ochiului se deschidea complet ca să măsoare durata acestui film a cărui ultimă scenă se petrecea în sală.

EXPLOZIA MĂNGAIE DOUĂ ORE
O STICLĂ INVIZIBILĂ

EXPLOZIA stupefiantelor din fiolele unei mâini violete ne sparge la prima atingere a unei sticle invelitate în cărămizi foarte subțiri, ca lamele infipte într-un picior de trei ori mai mare decit vulcanii în plină erupție; în loc să tae bucăți de pavaj, pictează firme de florării și acvariumuri în care limba prostituatelor se mișcă urmând un desen invizibil făcut din talaș de lemn li-

pit pe spatele unei femei care, într'un delir erotic, scurge ultimele picături din ochiul ce de aproape 25 de ani purta în locul sexului o explozie.

Prin sticla incasabilă se vede aerul în transparenta unui perete invizibil dar foarte lung, ca dorința dintre cele două sexe opuse.

Cele două ore rămase cu mult în urma timpului cuprind cele două ore pline de umeri. Costumele de păr sunt aruncate pe copacii sparți ca niște geamuri de tăcerea care nu se sfirșea nici odată.

CORSETUL INVELEȘTE
O FEMEIE ȘCHIOAPĂ

APARATELE sunt făcute din sticlă și bucăți de perdele rupte în fășii dreptunghiulare de mărimea unui ou de porumbel. Aripile colorate în cele mai diferite malformații expuse în muzeu, a-

runcau pe uși capete de oameni privind o vitrină unde se expun instrumente chirurgicale și tropicale în formă și cu miros de frunze și de piele, — totul pentru talia care se subțiază până la dimensiunea care trece dincolo de genele ochiului.

Buzele caută sexul unei femei înnebunite de absența organelor celor mai

necesare în zilele cînd șchioapătă mai tare sau cînd se împiedică în franzele pe care le poartă cu ea dusă de mâini în buduarul pe trepte unde se priveau cu mai multă insistență. Dar sunetele lugubre ale corsetului atrag furia nemotivată a elementelor naturii.

Dușul se rupe la mijloc din cauza unei pisici, cu ghiarele în pulpele dansatoarelor din jurul șoldului pe care rănile se imprimă adine, încât mâna se pierde înăuntru.

PERUCA ÎNĂBUȘE UN CIORAP
DE MĂTASE

BUCELE fantomei aveau un miros deosebit amintind de trenurile care se prăbușesc de pe poduri chiar în momentul în care femeia iubită juisează cel mai tare.

Ciorapul îndrăgostit de pulpele ude ale femeii respira ciorapul până când mătasea lui devenea un praf cenușiu. Pulpele admirabile ale femeii roșii apăreau ca șuvițe de păr, cozi, bucle, — funde pătrunzând în cercul inflamabil al părului artificial. Ciorapul înăbușe peruca, prin contagiunea contactului cu pielea sau cu părul sau mai ales cu locul unde amănții își caută hainele părăsite în timpul dragostei. Un semnal de trei ori repetat aduce în laringele plin cu cirpe o sete violentă conducind călătorul spre izvorul ca o pulpă din fire de păr care leagă picioarele albe ale fiecărui fir de mătase. În aerul mișcat de acest fir atîrnă un ciorap păstrând încă mirosul cărnii, peste care singele desenase în mod bizar un fir de păr. Părul închide orificiul făcut de o trecere foarte lentă, așa încit urmele trecerii se cunoșteau dintr'o întâlnire anterioară în care ea introducea cu ajutorul degetului dopuri de vată pentru ca mâinile să nu mai poată atinge ciorapul.

PRIVIREA SUGE ÎN TĂCERE
NISIPUL MĂRII

PRIVIREA sau mâna sug în tăcere nisipul din mijlocul unui puț extrem de adinc de unde nu se mai cunoaște conturul nici unui obiect fiindcă glandele sexuale atrag multe femei.

Ovarele amestecate cu bile de oțel au forța atractivă a vidului care inconjura buzele prea puțin deschise pentruca aerul inconjurător să se ridice așa cum trebuia din cauza privirii tulburate de praf și de pudra de obrazul unor femei presărate de valvele scoților moarte într'un spasm sexual pe care nici o perversiune posibilă nu-l poate egala. Nisipul trecut prin plămâni devine otrăvitor, rotund, destul de rece pentru a putea fi înghițit ca sperma adolescenților în brațele topite ale unei femei de ceară găsită în privirile femeilor privind vitrinele ca umbrele la soare nocturn.

Visul, început spre dimineață, dădea imagini dinăuntru imaginilor sau oglinzi sugând în tăcere întregul peisaj pe care îl transformau într'un delir de interpretare în care toate cuvintele deveneau fragile și se prăfuiu la cea mai mică atingere cu un cuțit lung care străbate peretele și perna umedă de lacrimi purtată la subțioară.

PĂCĂUCĂ, UN ZVON, O PĂRERERE

Păcăucă de o bună bucată de vreme se ruga de Dumnezeu să-l ia la El, dar nu prea curînd, deoarece mai are de lucrat aici pe pământ: mai avea de lucrat la propria lui desăvîrșire. Și lucra. Azi așa, mîine așa. S-a luat la întrecere. Nu cu alții — să mă păzească Dumnezeu! de alții. Cu el, El, cu el. De la el și pînă la Dumnezeu. Nu sta degeaba, dar oamenilor li se părea, și uneori li se părea și lui, că nu face nimic, fiindcă toți se mișcau, aveau tot felul de ocupații, deprinderi, cum spunea ei, murceau, cit timp Păcăucă nu făcea nimic altceva decît ca se smeroa. Trebuie să te izolezi, să fugi din răspateri, de oameni și de lumea lor. A plecat, luînd-o nu pe drumul obișnuit ci de-a dreptul prin cîmp. Și-ndată oamenii s-au rărit. Pământul pe care călca era bun, neîntinat, adică sterp, gol ca în palmă, ras. S-a isprăvit cu lăcomia, cu recoltete, și-a zis, și de bucurie a mușcat din codrul lui de piine care era foarte tare ca să nu fie imbiector. Doamne, tamul ce mi l-ai hărăzit tu mi l-ai dat și așa cum mi l-ai dat așa vrea să mi-l și iei, numai lasă-mi dinți, să mușc țarina cu ei, ca eu să pățimesc și țarina să se înduplece. Și să ne dea bucate, dar nu de ale gurii, ci de ale ha.ului. O baniță de cucernicie, un darab de osanale, așa să ne fim, ușor ușurel. Fără carnea și nici măcar osul, numai pielea și cu duhul în ea. Așa să ne ridicăm la cer, ca prorocii, în surle și chimvale ș. urale. Cum sta el așa, încropindu-și ruga, cu genunchii atingînd pămîntul, cu brațele pipăiea cerul, zcîndu-și treaba e ca și aceluia, imi rămînea doar să mă proscin, cu fruntea mea care e cerul obrazului meu, să dau cu ea de pămînt. Apleacă-te frunte, berbece al sfințeniei mele, izbește, ca să pățimesc, Doamne vezi-mă, nu mă uita. S-ar putea ca izbind eu cu fruntea mea să se crape pămîntul și să se deschidă; dar încă pe atît s-ar putea să crape ea, fruntea. Sau ce: ne tocim? Jos! Jos capul! Și începu a se apleca. Dar în drumul lui spre pămînt privirea așeză și mai ales necruțătoare a lui Păcăucă înțînă o pacoste. De necruzut. Uite că m-a ajuns din urmă... și eu doar mi-am luat țapăsița. Un om. Un om pe bicicletă în locul asta pustiu, retras. Și a om care vrea să mă urmeze; dar pe bicicletă? Cine ești? Era, omul ca oamenii: sprinten, afurisit, din Pricupeți; fără să descalcece a lăsat numai picioarele mai jos de pedale, adică pe pămînt. Și a rămas în șa. Călare pe un asin, călare pe bicicletă... lui Păcăucă i se ciătinau sensuri, chiar așa, înțelesuri, în cap. Dar nu spunea nimic. Omul s-a prezentat. Sunt poștaşul. Ai mai fost pe aici? Drumul e aproape, trec în focare și măcar o dată, acum, ca să scurtez, tai, prin cîmp. Prin locul asta neîntinat? E un loc ca toate locurile. Un capăt de pămînt al unei gospodării. Muncă, lăcomie. Păcăucă și-a pus mințile în cap. Dar locul e sterp, neatinș. Omul a zbirniț din pedala, cu piciorul. Nu știa, e prost sfintocul sau se prefăca. Auzise el de un fel de nebul, de nul, sfînt de democrație populară, Mainu-Sfîntul întrece e, aaa! dumnealui Domnul, sfînt de democrație populară, Mainu-moare. Umbrăsoare, Dealvale. Da, așa-i. — Păi dacă s-au cules bucatele! Păcăucă s-a îngrozit. Ii ieșeau ochii din cap. Ai văzut tu, cu ochii tăi? Poștaşul i-a făcut semn din cap că da, cu toate că-și da seama că n-a nimerit-o. Vedea starea lui Păcăucă, dar ce putea el să facă? Nu venise pregătit pentru o situație ca asta, să-ți pară rău de recoltă. Păcăucă n-avea barbă, nici plete, nimic, să-l împodobească, la necaz. Mărunt, sfrijit, n-a fost totdeauna așa, se făcuse parcă mai mic de cînd își pusese în gînd să scadă — acum și ochii: îi alinau. Ca să poată să-i vie în ajutor își propuse poștaşul să creadă că Păcăucă mai aștepta de la el o lămurire deoarece „nici cu vorba nu l-am atîns și l-am tăiat” și i-o dete, rușinat și scuzîndu-se că știe ce știe: că au fost recolte. — Dacă trec merou pe aici... Păcăucă clătîna din cap de citeva ori, dintr-un semn de adevărat înțelegere. Convins acum că și-a făcut datorita poștaşul își potrivea locul în șea, recuștigă pedalele și așa, ri-

diat mai sus de pămînt, începu a rula lin. Plăcut vederii, incintător, ia te uită, o faptă bună într-o zi cu soare, tîlnindu-ți ca zborul unui cărăbuș sau bondar. Nu? Păcăucă mai mai să se lase cucărit de plăcere. Luceau spițele, roțile se dăceau. Biciclistul începu a fluiera, tocmai cînd Păcăucă credea a fi găsit că se poate înlocui asinul din Scriptură cu bicicleta. Adică îmbunătățiri. Și rămase cu privirea dusă după biciclist și bicicletă, iar ce era în capul lui, într-un huzur de gînduri care îl năugeau... Sfînt, sfînt, i se fulgia, gheșos, se poate și mai sfînt, nu o schimnicie oarecare. Ar fi ușor. Te aciuiești pe lingă un schituleț, o chinovie, nu, acolo se duc slabi de inger sau răii sau înrăiții. Nu e cazul. Păcăucă nu fuge de cătanie, nici nu l-a scrîntit sau măcar fript o dragoste, nici n-a ucis și n-a pus la cale fărâdelegi, nu, el tocmai că n-a făcut nimic, și asta și vrea, să nu facă nimic, în urmare, deoarece orice ai face tu, pe lumea asta, e lăcomie. Rivna e rivnicie. Vezi un betag, l-ai tîmădui. Nu e spre lauda ta? Aștepți lauda. Imbrățișezi un nenorocit. Și dacă te imbrățișează și el pe tine? Te pîndește mulțumirea, fugi. Dar fugi odată. Dai un ban unui milog. Și dacă a văzut cineva? Oricum, nu mai spun că vezi tu, vede milogul. Ori nu că ăștia s-orbi. Ori nu, că se prefăca. Și dacă nu? Și dacă da? Balamuc. Lăcomie, greutate a trupului. Cap greu tu! tu ne tragi la pămînt și am să te birui. Drept aceea m-am depărtat de oameni, mi-am luat audio. Nu-s obosit. El m-au obosit. De cînd ne-am despărțit mă simț bine și știu ce știu. Carne, singe. Om. Aș vrea să pot uita. Însă ce mă înfioară sînt casele goale sunînd. Asta-i munca neîntînii. De aceea și spun: dau oasele de pe acum. Nu vreau contopirea în neîntînii. Pielea, pielea o vreau, cu golul din ea ca lăuntru lui zero, nimica toată, dar umflat, cuprins. Și începu Păcăucă, de pe acum ușurel, pipăritul, să fugă pe cîmp și iar să fugă, rîdînd foarte sus tăpăle goale ca în dorința de a nu atinge pămîntul. Apoi — ghinda și jîrul, șipotul de apă dulce, nu de altceva, dar ca să-și țină zilele, să se mai știe. Altfel bun bucurios s-ar fi lipsit și de ele. Tocmai de aceea găsea că-i mări trebuie un stagiu pe pămînt pînă în ziua cînd se va putea scuti și de toate asta. Încit era hotărît: de va găsi din întîmplare o conservă, o traistă cu merinde uitată de cineva sau aruncată — cine altul decît el, care nu mai vrea, aruncă traiste? İși zicea, însă hotărîrea era hotărîre: le va ccoli. În aceste împrejurări îi fu dat lui Păcăucă să facă o constatare: Tu alergi și gîndurile scari și rîi după tine. Și ce-i dă tocmai în gînd? Să iau autobuzul, zice. M-aș depărta mai repede. Dar depărțindu-mă mai repede, prea repede, nu mă apropii? Să fug de oameni apropiindu-mă de ei, care-s cu autobuzul? Trebuie să alerg, numai să alerg. Dacă alerg mult în cîmpie sigur că nu dai de capătul pămîntului dar intri cu timpul într-o pădure sau poate că șșul se face deal și cu timpul chiar munte. Sau fugi întins pînă la mare. Se poate întimpla. Norocul picioarelor. Și gîndurile în vremea asta? În vremea asta a gîndurilor insora, nu eu am făcut să insereze, era supărat, n-am mai dat de oameni și uite că am ajuns undeva, era poate un sat? O mină de case, sub spinarea unui deal. Un cătunaș. — Stai, omule, ce tot alergi? Îi zărise un unchiuș. Păi nu vezi că alerg? Cum să slau, dacă alerg? Pas întins, dar să știi că mult n-o mai duci, află, ca să știi. Omul mi trebuie nimic și n-am ce afla. Unul altuia își strigau, îi deapărta o cută de a pămîntului și mai ales negura înșărării care se îngroșa. Eu mă duc, mă tot duc. Umblă sănătos. Auzînd așa, umblă sănătos, atît de binevoitor, de pasnic, — vrea să scape de mine și pe deasupra să mai și pară cumsecade. Măi ce-s oamenii! și totdeauna vor ceva, afară de mine care nu... dar să lăsăm, nici cu asta nu mă laud. Păcăucă se opri din mers, cu grija deosebită de a nu spune că e obosit. Hei, tu, celalaltul. Ascultă încococe. Ascult. E bine aici la voi? De unde să știu eu binele pe care-l cauți? Are dreptate, își zise Păcăucă. Stai unde ești, nu te apropia. Mai întil am să-ți pun întrebări, ca

să știu. Eu-s om care trebuie să știu. E bine? am întrebat. Tu răspunde: Cîți sunteți? Numai un pilc de oameni, așa-i? Exact. Roată ați văzut? Ce? Roata carului. Păi dacă avem rotar. La o mină de oameni un rotar. Nu-i a bună, gîndi Păcăucă, acum pe întuneric. Va să zică aveți și căruța. Car cu boi, mai vere, păi nu? Și umblați? Cum ai zis? Adică vă călătoriți. Adicăte cu trenul? Nici nu s-a pomenit. De tren am auzit, de văzut... neam... Nici vapor? Ce? Am înțeles. Începe să fie mai bine, cugetă Păcăucă în auzul celuilalt. Și mai află: Automobil? Camion? Autobuz? Nu s-a pomenit. Păcăucă se lîns pe buze ca de o mîncare. Dar motocicletă? Ai visat? Dar bicicletă? Păcăucă întrebă chiu. De nu era chiar în culmea foricării, o presimțea. Unchiușul îi subvenționa starea asta. Ce bicicletă? Care bicicletă? Ce să caute pe aici? Aici la noi numai carul cu plavani și încă și acela, greoi, sci-ir... c-am auzit și de tractor. Aide-ai, nu rivni. Păcăucă i-ar fi pus botniță. Gata, te nemulțumești? (Strici totul). Ce aveți și ce nu. Bagă de seamă, eu trebuie să știu. Te fac atent. Unchiușul din Oropoști îi răspunse cu paguba și obida adunîte în glas, ca să le poată trimite celuilalt pe întuneric: Pluguri de lemn. Și-am auzit că tractoarele s-au inmulțit... Poftă! Poftă! Păcăucă cu vorba îl tăia. Lasă așa, știu eu ce știu. Zi așa, pluguri. (De lemn.) Și numai car cu boi trece pe la voi, asta-i tot ce-ați văzut, neam de neam. Asta, spuse unchiușul. N-am de ce să te mint. Mult-puțin, nu-i căruța e teleguța, ne mai și călătorim, nu sîntem bătăuți în cuie. Asta — și din cînd în cînd pasărea gonind, țeapănă, c-am văzut-o și de mai jos, pasărea de fier. Are om în ea. Avionul. Ceee!... pe Păcăucă îl apucă un tremur. Și știe și cum îi spune! Avionul, auzi-l-ai, se vâicărea, cu capul în mîini, capul — un prisos greu, fierbinte și care îl ținea. Dar ce mă-ta ați făptuit, de v-ați pățit? Așa pățit... așa pățit... Și-și căina capul frîmîntîndu-l în mîini ca pe o căciulă. Neagră căciulă: soarta. Icnua, strănută, sughița. Omul din cătunaș, atent la suferință, era tare mișcat. Nu ești de tare ca să uite că e și lovit. Dar ce rău i-am făcut și ce vrea, mai la urmă... Hotări să ascundă drumețului că a reușit să supere pe un om pasnic din cătunaș. — Păcat! Mare păcat! Noi sîntem oameni primitivi, dar dacă o țea așa, fără un Dumnezeu... Și cum... a mă-sei... nu, zău, nu... Ce-ce-ce? ...Mîi te bilbi și te milogăști. Păcăucă se voia scortos, dar tremura de ciudă și minie fiindcă lucrurile stau așa cum stau. Păcat, zice... Știi tu ce-i păcat și ce nu? Și vorbești de parcă tu ai fi cel lovit, greu păgubit. Nu-ți dai seama că ești... așa... fără habar, ești într-o urche și într-o țîtină, ai o doagă mai puțin, că doar n-o fi una mai mult. Tralala ești. Vorbe de astea al căroru belșug îl venea dintr-o nevoie de a atinge un sat, a se potoli, că prea-l dase peste cap omul din cătunaș și i se stricău la rosturi de nici nu se mai putea aduna și întregi și regăsi, din imprăstere, să se mai afle și el într-un fel ca într-un loc. Ca o căruța făcută zob, bucățele-bucățele era. Poftim de te mai adună și alege. Și cum să-i spuie omului, ca să se facă înțeles? Cite îi jucau, în cap... Cum la oraș bunăoară oamenii obișnuiau să spună, vorbind despre o plecare undeva: Nu iau avionul. Mi-e teamă. Dar cu ce pleci? Bătrînește, cu trenul. Cu trenul pentru oamenii aceia era bătrînește. Dar atunci... cu carul cu boi?... Dar cu avionul?... În-mărmurești: carul cu boi și avionul, aici în cătunaș. Și între ele nimic. Dar bine, măi omule, nu te gîndești? E ca și cum ai avea de urcat niște trepte sau de coborî. Treapta întil, roata. Gata, te petreci. A doua, roțile făcute căruța. Pe urmă ar fi... acum, că ne grăbim... pentru dumneoaia! pentru mine... tirziu, devreme... eu mă aflu, nu mă petrec — ar fi velocipedul, bicicleta și alte, apoi trenul bătrînel și ațitea și atitea trepte pe care eu toate le știu, pînă la avion. Și d-ta mă sari de la întilă treaptă la a nouăzecișisouă. Păi nu ne ducem de-a berbeleșul? De ce?... omul întrebă, ca un om care întreabă. Cum să ne ducem, dacă nu ne ducem? Ne vedem de ale noastre. Avionul trece, noi rămînem. Nu te înțeleg. Bicicletă nu trece pe aici, birjă nu, nici celelalte. Trece avionul. Să te mint, să strig: Nu trece? Spun adevărul. Sau ce-ai crezut? Dacă sîntem din Fundul-Văii cerul nu mai ne e bun? Curat nevînovat! Păcăucă scuipe, în dreapta, scuipe în stînga, — să mai scuipe și înalțe și înapoi? În silă — și durut. Omul se făcuse acum și nevăzut și neauzît și Păcăucă suferea că nu știa încotro a apucat. Nu mai e milă, nu mai e îndurare, nu mai e nimic. (Își reveni). Dar nici n-a fost vreedată, pun rămășag că n-a fost. Fiindcă-s neghob. Sau fiindcă avioanele au o rută a lor, un traseu. Și liniștea noastră cea căutată? Foarte simplu: ocolesc ruta avioanelor, les din toate

traseele. Cu inima îndoită între dorința repede gătită de a face rost de un mers al avioanelor (deci încă o dată: mă depărtez de oameni apropiindu-mă?) și cealaltă dorință: de a fugi cît mai degrabă de orice așezare omenească, o alose pe aceeași din urmă zicîndu-și: căsătind și căsătind, văzînd și văzînd, le nevoie chiar întrebînd oamenii (spune-mi — și să fug) va ajunge el odată și odată într-un loc înghesuț sub o bucată de cer necutereată de avioane. Trebuia căutat locul asta dintru început. Nu știam că primădia poate să vie și de sus? Zis și făcut, cum obișnuia Păcăucă... adormi totuși în noaptea aceea pe un braț gros și foarte aplecat al unui trunchi de copac pe care îl fixase cu privirea mai înainte, din depărtare și către care de altfel se îndreptase de a ajuns fără să vrea la pilcul de case, la cătunaș. În zorii zilei, țeapăn-înleinnț, trezîndu-se din somn, s-a ridicat, a făcut puțin mișcare ca să-și recunoască mai bine spinarea și părțile și — la drum! cu buzunarele căpînd de ghinde și foi de viață îndesate în sin, bune și de supt, ca țigără și ca vin. Mai avea și frunze de ței, ca să nu fie numai de un fel; deoarece acum începeau să curgă zile la fel, să se depeze. Păcăucă s-a depărtat bînișor de cătunaș. I s-a părut că aude bizit de avion. Și-a astupat urechile, totodată alergînd, s-a mai oprit, a gîfuit, s-a așezat în fine și a infulecat ceva, luînd seama bine la ce face — a dus la gură, nu la urechi, nu la nas — s-a ridicat, a plecat. Sa se termine cu ridicatul și cu așezatul, își dorea. Coborînd și urcînd, trecînd pe lîngă ape, ademînit la tot pasul fie ca să rămînă, fie ca să se ducă după privești înainte, străbatea plaurile. Erau prea frumoase! Acoperite (de oameni) cu covoare pestrițe duceau către oameni: recolte (poftă). La ce e buna truda deaă hranește poftă? Ce-i drept, e drept, Păcăucă nu se mișca, erau aut de umnosă plaurile și cum se roteau nu rareori în privești pe aruncurile șerpuiunde tăiate de oameni văzute de sus, deoarece Păcăucă urca mereu, trebuia să încheie ochii, să-i sîringă bine; ca să nu mai vadă. Încheia în pieptu-i un geamăt... I. a. Frumos, da. Frumos ar fi putut să fie. Mîncună, mîncună. „Culturi în terae”. Eu doar știu, astea-s culturi în terae și le imbrățișa cu privirea, în păcat. Dealu-i albastru... zoriile... diminețile... Dar eu mi-am jurat!... că le știu eu cîtrele toate. A ajuns, în fine, cînd aproape unase ce și-a dorit, a ajuns Păcăucă la locul acela neatîns de oameni și laptele lor. Treceau zile după zile și nici semn de avion. Cerul era tot acela, nu-s două, cerul însă aici era neîntinat. Cum l-a vrut el. Doar dintr-o greșală să vie un avion. Dintr-un accident. Rașii lui se opriseră într-o poență mîrgînită de văi prăpătoase. Nu aterizează nimeni în asemenea loc, n-are cum, iar dacă un avion s-ar prăbuși sau dacă ar face oamenii avioane care aterizează și pe muche de prăpastie... dar tu fă-ți prosternările... Fă-ți? Ajuns cu gîndurile aici, cum era el obosit (dar merou și mărturisca că nu e) își făurise Păcăucă un fel de obicei: adormea. Adormi. Adormi! visa ce visa: Avioane se prăbușesc în ripă. Se mai trezea. Trezîndu-se găsea că poate să adormă iar. Așa au trecut poate chiar zile. Nu, dar el nu credea în chip... pleșca, nu-i va veni desăvîrșirea în somn, cu toate că adormea cu gînduri de astea în brațe, tot amintindu-și de prosternări. Prosternări. Dar pretențiile lui crescuseră. Prosternări — nu se putea. Înțesit. O sută pe minut. O sută douăzeci. Bate — cu capul — pămîntul și și se va deschide cerul. Prosternări, nu, nu se mai... de ce? dar uite că nu... nu, — e nu, trăia vezi, cu spaima de a nu se prăbuși lîngă el avioane. Și adormea. Și visa că avioane se prăbușesc în ripă. Și se ruga, la deșteplare: Doamne învăță-mă cum să fac să nu mai am vise. Și visa că se roagă la Dumnezeu să-l iavețe cum să facă să nu mai aibă vise. Și că nu mai știa ce să facă și că striga după ajutor. Dar nu-i adevărat, striga, din somn pînă în trezire, eu nu strig după ajutor. Ca să se ajute singur visa că doarme. Dar nu dormea, nu mai dorm niciodată. Nu mai avea somn și sta și nu mai știa ce-i — victorie? și pica de somn. Și nu dormea. Treaz-vegînd. Nu înțeleg. Nu mai era incoltit de avioane, mîncarea acum o cucea la nas, n-o mai ducea la gură și-n contramăsură sufla loc pe nari, nu ca Dumnezeu, din afară înăuntru, ci ca el, ca Păcăucă, dinăuntru în afară. De viață, propia lui viață o da, da pe Păcă. Pe Păcă. Pe Păcă. Ucă. Nașterea ta renasterca. Vine unul și spune că ai murit. Bine că nu vine nimeni. Eu de unde să știu? Păcăucă. Ucă. Ucă. Păcăucă.

Om fără oameni, om și fără sine, caută pe Dumnezeu și nu dă nici de dracu. Sfînt ce s-a putut.

(Bălcești august 1960)

(Urmare din pag. a 7-a)

Despre „căderea” noastră

meridianul nostru sinteze aproximată, speculativ, prin vocabula întru fuzese realizată efectiv de Brăncuși în sculptură (cf. Un înțeles românesc al ființei) sau, aș adăuga, de mișcarea în

nemișcare pe care o exprimă construcția cu gerunziul, în folclor și de la Pann încoace, în literatură. Dezvoltările lui Noica probează fertilitatea unei asemenea idei, diseminată și în alte pagini eseistice neincluse în antologia îngrijită de către Mircea Handoca. Citite prin grila ultimelor sinteze ele farmecă prin asociativitate, tranșări adesea paradoxale dar și printr-o didactică superioară, recognoscibilă mai ales în știința cu care pune filosofia în cîmpul diegetic. Propozițiile sale — și aici preiau cuvintele lui Vasile Băncilă despre Blaga — „capătă o aromă tare și toțuși o limpezime vîrătecă și o geometrie care e muzică și imobilitate totodată”. Reperele fixe, reiterate, indică un discurs de fapt unitar, pe deasupra portretelor (D. Cantemir, B. P. Hașdeu etc.) sau a punctelor de pleca-

re ocazionale. Un atare reper este Goethe, amintit în legătură cu „îngrădirea” lui Blaga, ca să revină, tot prin analogie, în consistentul studii despre Mircea Eliade. Iată, „în felul ei, călătoria în India a lui Eliade este călătoria în Italia a lui Goethe” (Cei șapte pași ai lui Buddha), enciclopedismul acestuia fiind — ca și în cazul lui Hașdeu — o recuperare a „căderilor” noastre de-a lungul timpului istoric. Ontologia arhaică eliadescă și ceea ce Noica numea, la Blaga, „metafizica pămîntului” comunică în temelii, presupus, al aceluiași limite ce nu limitează și asta dîncolo de prezența numitorilor comuni propriu-zisi (de exemplu, categoria de „creștinism cosmic” sau „țărănesc”, schițată de Blaga și amplu reluată în opera lui Mircea Eliade). Cred că Noica ar fi putut oferi unul

dintre cele mai nuanțate studii despre incidentele din gîndirea lui Blaga și Eliade. Oricum, eseistica sa, inventariată de editor, reflectă decăderea de idei pe parcursul a citorva mecenii, transmitîndu-ne în același timp sugestive aplicații ale principului pars pro toto. Restituirea integrală a publicisticii propriu-zise, la care aș adăuga și conferințele rostite la Radio, va rotunji fărăndoială imaginea gînditorului Noici a „lecției” sale din care decupez acest „gînd colocial” adresat învățacelui tinăr: „Atenția, atenția, spunea Goethe, este fenomenul originar al tuturor ființelor. Pe plan moral înseamnă supunere la obiect, înseamnă respectul, liniștea, acea cumînțenie care, conform credințelor folclorului nostru, biruie pe diavol, blîndește, care este cel mai bun învingător” (Gînduri colociale).

JEAN STAROBINSKI

Ce lauri își mai poate dori, la cei 70 de ani pe care-i împlinește la 17 noiembrie 1990, Jean Starobinski, doctor honoris causa al mai multor universități, deținător a numeroase premii internaționale, tradus în mai toate limbile europene și în japoneză, binecunoscut și publicului de la noi? Bucurându-se de un asemenea succes, este ciudat că profesorul genevez se mai poate încă îndoi de sine, mărturisind dorința de a-și rescrie cărțile și avînd nostalgia unor teme care suportă încă adînciri și îmbogățiri. Nostalgia — termenul se potrivește într-un context aniversar. Orice temă ar aborda însă autorul, ea devine stenică prin puterea sa de a analiza și imagina.

Conceptul de nostalgie

istoria sentimentelor și a mentalităților ridică o problemă de metodă, ce ține de raportul sentimentelor cu limbajul.

Sentimentele cărora voim să le evocăm istoria nu ne sînt accesibile decît din momentul în care s-au manifestat, verbal sau prin orice alt mijloc de expresie. Pentru critic, pentru istoric, un sentiment nu există decît dincolo de stadiul în care el accede la statutul său lingvistic. Nimic dintr-un sentiment nu este sesizabil dincoace de punctul în care el se numește, se desemnează și se exprimă. Prin urmare nu experiența afectivă ni se oferă nouă; ci numai acea parte a experienței afective ce a trecut într-un stil poate să-l solicite pe istoric.

Că un sentiment se înscrie într-un nume (și în special într-un nume la modă) — iată un lucru ce nu poate să nu comporte consecințe de o anumită importanță. Pe de o parte, trecerea la verbalizare (la conștiința lingvistică de sine) este amorsa reflectării și, uneori, a criticii. Pe de altă parte, de îndată ce numele unui sentiment e pus în lumină — cum știe să-l pună moda —, cuvîntul, prin propria-i eficiență, contribuie la fixarea, la propagarea, la generalizarea experienței afective căreia îi este indicat. Sentimentul nu este cuvîntul, dar el nu se poate răspîndi decît prin cuvînte. În cazurile limită și cînd sînt în culmea favorii, unele cuvinte vin să acopere ceea ce nu le corespunde în nici un fel. La Rochefoucauld spunea, cu forță și foarte simplu: „Sînt oameni care n-ar fi fost niciodată îndrăgostiți, dacă n-ar fi auzit vorbindu-se de dragoste”. În timpul războiului din 1914, André Gide observase că limbajul ziariștilor (care nu fuseseră pe front) furniza clișee după care soldații veniți de pe front își descriau emoțiile. Pentru zilele noastre, vocabularul psihanalizei oferă sentimentelor pe care le trăim modelele posibile al semnificației lor, le propune o formă. Aceasta, cu toate că e simplu „aplicată” experienței inferioare, nu întîrzie, să-i devină indisociabilă; verbalizarea experienței afective intră chiar în compunerea structurii trăitului. Istoria sentimentelor nu poate fi, așadar, altceva decît istoria cuvintelor în care s-a enunțat emoția. Sarcina istoricului, în acest domeniu, se înrudește cu a filologului; el trebuie să știe să recunoască diferitele stări ale limbii, stilul propriu prin care experiența (singulară sau colectivă) a ales să se exprime: e o semantică istorică.

În schița unei istorii a nostalgiei pe care îmi propun să o fac, mă voi strădui, prin urmare, să las să vorbească limbajele trecute, ferindu-mă să pun asupra documentelor din trecut grila explicativă a științei psihologice actuale. Cel puțin nu voi recurge la ea decît în chip secundar și foarte discret. Aș vrea să fac să se audă glasul desuet (dar original) al unei psihologii ce nu mai e a noastră: vom constata că ea recurgea la un limbaj destul de coerent, nu mai puțin acceptabil (în contextul epocii) decît este pentru noi sistemul explicativ al psihologiei moderne. Aceasta dă prezentimentul că, în relația neterminată a acestei științe, limbajul ei este, și el, amenințat de desuetudine. Motiv în plus să nu-i cerem să fie tranșant pînă la ultimele consecințe. Decizia lui ar fi numai decît supusă unei revizuirii.

Desigur, nimic nu ne interzice să aplicăm explorării trecutului, analizei sentimentelor încercate de oamenii dintr-altă epocă, instrumentele cunoașterii de care dispunem azi. Avem dreptul să vorbim despre sadismul lui Ne-

ro, după cum avem și dreptul de a măsura carbonul radioactiv al pietrelor preistorice. Nu trebuie să uităm însă că termenul de sadism, din același motiv ca și contorul Geiger, face parte din echipamentul nostru modern. Este o vocabulă de care dispune exegetul: nu este o realitate ce ar preexista desemnării ei. Aici, trebuie să ținem iarăși seamă de funcția instrumentală a cuvîntului.

Oricît de mare ar fi dorința noastră de a ajunge la realitatea trecutului, altceva nu putem face decît să recurgem la limbajul epocii noastre pentru a constitui ceea ce vor fi cunoștințele epocii noastre. Însă una este să interpretăm sentimentele oamenilor din secolul al XVIII-lea în felul nostru și alta să acordăm atenție modului în care ei înșiși le-au interpretat. Distanța istorică, ce dă trecutului valoare de trecut, trebuie respectată în măsura posibilului. Dacă am vrea să proiectăm fără precauție noțiuni astăzi familiare nouă, am amalgama limbaje ce trebuie să rămînă separate, am face din trecut un fals prezent, am deveni incapabili să respectăm decalajul obligatoriu dintre sistemul nostru interpretativ și ceea ce îi este supus; am pierde din vedere caracterul operatoriu și conjectural al interpretării, pentru a contopi într-un singur text interpretarea și pretextul ei. Vorbim, inevitabil, limbajul timpului nostru; putem, în schimb, să evităm a atribui oamenilor trecutului conținutul afectiv al experienței noastre prezente și să reușim a nu confunda vocile ce ne interpelează de aiurea cu tonul vocii interpretării noastre.

Aceasta nu înseamnă nicidecum că ne încredem prea mult în insesizabilul, în inobiectivabilul „obiect” al cercetării noastre. Noi nu vom putea aduna niciodată ca atare experiența subiectivă a unui om din secolul al XVIII-lea. Ci putem numai să încercăm să nu-i împrumutăm în chip prea naiv problemele și „complexele” noastre; putem să-i facem favoarea de a-l trata cu politețe, ca pe un străin, ca pe locuitorul unui tărîm îndepărtat, cu alte obiceiuri și altă limbă, acestea urmînd a fi învățate cu răbdare.

Pentru sociologii (de la Montesquieu începînd, acestea sînt adevăruri primare: nu la fel vîd lucrurile însă majoritatea psihologilor, prea înclinăți să regăsească în orice timp și pretutindeni comportamentele pe care ei le-au studiat, construind în legătură cu ele o teorie. Istoria teoriilor nostalgiei nu va fi lipsită, deci, de utilitate, dacă va reuși să se debaraseze de o anumită neclaritate și să ne oblige să remarcăm distanțe pînă acum apreciate greșit.

Asistăm mai întîi la nașterea unei maladii; istoria ne-a învățat că *nostalgia* e un cuvînt inventat în întregime pentru a introduce un sentiment destul de special (*Heimweh*, dor, *desiderium patriae*) în vocabularul nomenclaturii medicale¹⁾. Că exilații tînjesc și se prăpădesc departe de patria lor, nu era o constatare nouă la acea dată (1688) cînd Johannes Hofer de Mulhouse își susținea la Basel teza despre *nostalgia*²⁾. Noutatea consta în atenția medicului, în decizia ce recruta acest fenomen afectiv spre a face din el o entitate morbidă și a-i supune interpretărilor raționamentului savant. În momentul cînd apăreau în medicină inventarul și clasificarea, în momentul cînd, după modelul botanicii sistematice, se făceau eforturi pentru a alcătui un tablou al *genera morborum*, ideea era să se ciștige toate varietățile ce puteau să îmbogățească repertoriul. Tradiția cunoștea foarte bine melancolia iubirii; ea descria în detaliu simptomele și leziunile somatice provocate de privarea de obiectul iubit. Această tradiție nu întrevăzuse însă tulburările rezultînd din îndepărtarea de *mediul obișnuit*. Atît de mare era autoritatea tradiției, încît medicii au îndrăznit tirziu de tot să interpreteze medical *desiderium-ul patriae* cu toate că acesta a fost foarte apropiat de *desiderium-ul iubirii*. Dar nu era vorba în ambele cazuri de efectul mortal al suferinței?

Înainte de a fi recunoscute ca stări anormale, unele boli nu sînt decît o tulburare a cursului obișnuit al vieții, de care nimeni nu se încumeta să le separe. Atîta vreme cît pacientul nu se gîndește să ceară ajutorul medicului și atîta vreme cît limbajul medical nu conține nici o vocabulă în stare să desemneze atari tulburări, existența lor e nulă. Aproape că e un paradox să spunem că aceste boli nu există ca boli decît în măsura atenției ce li se acordă.

Atenția de care Johannes Hofer a acordat-o *Heimweh-ului* a fost decisivă. El a avut curajul să-i găsească un nume grecesc, deoarece nu se cîvenea, la 1688, ca o maladie, primitiv desemnată printr-un nume vulgar, să nu-și aibă veșmintul ei de ceremonie împrumutat din limbile clasice. Hofer a avut mină bună: cu ajutorul cuvintelor „întoarcere” și „durere”, a creat *nostalgia*, cuvînt care a avut o asemenea șansă, încît i-am uitat originea cu totul. Ne este atît de familiar, încît cu greu ne închipuim că e format recent și mai ales, pe cale savantă. Acest neologism pedant a fost atît de bine acceptat încît, pînă la urmă, și-a pierdut înțelesul primitiv medical și s-a topit în limba obișnuită. El a intrat tîrziu în *Dictionarul Academiei* — în 1835. Succesul l-a despuiat de orice semnificație tehnică; a devenit un termen literar (deci vag). Aceasta e adeseori soarta vocabulelor ce desemnează maladii mentale în vogă: o aventură asemănătoare i-a fost hărăzită cuvîntului *melancolie* (pe care psihiatrii secolului al XIX-lea nu-l mai voiau, într-altă eră de terfelit) și riscă în curînd să-i fie hărăzită și cuvîntului *schizofrenie*, alt neologism format în Elveția.

Grație tezei lui Johannes Hofer, *Heimweh* intra în nosologia serioasă. Acest rău provincial avea să fie o entitate universalizabilă; o mulțime de studenți aveau să dizerteze pe marginea lui, să susțină alte teze asupra cauzelor și efectelor lui. *Nostalgia* este de acum înainte în drept să aștepte opinia luminată a Facultății, iar nu sfaturile riscante ale camarazilor și empiricilor. Bă mai mult, această boală, pînă acum limitată la sufletele simple (soldați mercenari, țărani transplantați la oraș), va profita de aprobarea Facultății pentru a se răspîndi și a-i doborî chiar și pe oamenii cultivați; cunoscînd-o, căutînd să o prevină, ei o cheamă la dînsii, transmitînd-o și altora prin temerile lor. Știm că există boli — vreau să zic mai ales boli nervoase și „morale”, nevroze și chiar psihoze — ce se transmit deoarece se vorbește despre ele. Cuvîntul le induce asumîndu-și funcția de agent contaminant. La sfîrșitul secolului al XVIII-lea, s-a ivit teama de lungile înstrăinări, deoarece s-a aflat că *nostalgia* e periculoasă și se ajunge la a se muri de *nostalgia* pentru că scrie în cărți că *nostalgia* este frecvent o boală mortală³⁾. Pentru medicul care vede prăpădindu-se la Paris un mic savoyard, diagnosticul ce se impune este acesta. Straniu acest secol al XVIII-lea, cînd englezii, ca să-și vindece spleen-ul, fugeau de aerul natal și plecau să facă *marele tur* în căutarea văzduhului senin al Sudului — în timp ce alții credeau că

se expun riscului morții prin simpla depărtare de peisajele familiare. Fără îndoială, alături de teoriile contradictorii, trebuie să vedem condițiile în care un om se depărtează de locul său natal. Una e să pleci de bunăvoie, alegînd liber itinerarul și durata absenței, și alta să te depărtezi constrins, și să duci o viață dependentă și monotonă. Aceasta era, începînd din secolul al XVIII-lea, soarta soldaților elvețieni în serviciu străin⁴⁾; aceasta era și soarta marinarilor englezi duși cu forța pe vasele *Marinei*⁵⁾; *fierbințeala*, variantă maritimă a nostalgiei, rezultă din efectul conjugat al soarelui tropical și al do- rului de țară⁶⁾.

Ceea ce fusese mai înainte definit ca raportare la locul natal este, prin urmare, redefinit în zilele noastre ca raportare la figurile părintești și la stadiile primitive ale dezvoltării personale. În timp ce *nostalgia* desemna un spațiu și un peisaj concret, noțiunile contemporane desemnează persoane (sau imaginile lor sau chiar substitutele lor simbolice) și o remanentă subiectivă a trecutului trăit. Astăzi, cînd se pune accent pe imperativul adaptării sociale, *nostalgia* nu mai desemnează o patrie pierdută, ci face drumul înapoi spre stadiile în care dorința nu avea să mai țină cont de obstacolul extern și nu era osîndită să-și amine realizarea. Pentru omul civilizat care nu mai este înrădăcinat, adevărata problemă este conflictul între exigențele integrării în lumea adultă și tentația de a păstra privilegiile stării de copilărie. Literatura exilului, mai bogată ca oricînd, este, în cea mai mare parte, o literatură a copilăriei pierdute.

Prezentare și traducere de Angela Martin

¹⁾ Istoria cea mai completă a conceptului de *nostalgia* a fost scrisă de Fritz Ernst Vom *Heimweh* (*Despre dorul de patrie*), Zürich, 1949; vom găsi prețioase dezvoltări în teza Fortunatei Ramming-Thön; *Das Heimweh* (*Dorul de patrie*), Zürich, 1958.

²⁾ *Dissertație medicală de nostalgia* (*Dissertation médicale asupra nostalgiei*), Basel, 1688. Text german reproduș în Ernst, pp. 63-72. Traducere în engleză în „Bulletin of the History of Medicine”, II, 379 sq., Baltimore, 1934.

³⁾ Aceasta convingere persistă în secolul al XIX-lea. De la Milano, Balzac îi scrie doamnei Hanska: „Dragă, sînt bolnav după țară... Umblu de colo-colo fără tragere de inimă, fără să pot spune ce am, și dacă mai rămîn astfel două săptămîni, voi fi un om mort” (23 mai 1838). Doamnă Aupick, în 1868, povestește imprevizibilele călătoriei pe care Charles Baudelaire a făcut-o în 1841 în mările Sudului: „Căpitănel, de teamă să nu fie atins de această boală crudă, *nostalgia*, ale cărei efecte sînt adesea atît de funeste, l-a îndemnat cu înflăcărare să-l însoțească la Saint-Denis (Bourbon)”. Citat de W.T. Bandy și Claude Pichois, *Baudelaire devant ses contemporains* (*Baudelaire în fața contemporanilor săi*), Monaco, 1957, p. 51.

⁴⁾ Cf. Richard Feller, *Alliances et service mercenaire* (*Alianțe și serviciu mercenar*), în *Histoire militaire de la Suisse* (*Istoria militară a Elveției*), Berna, 1916, vol. II, partea a III-a.

⁵⁾ Cf. J. G. Zimmermann, *Von der Erfahrung in der Arzneykunst* (*Despre experiență în arta medicală*), ed. nouă, Zürich, 1787, p. 556.

⁶⁾ *Fierbințeala* e clasată de Erasmus Darwin, în *Zoonomia*, ca sinonim al *nostalgiei*. Această afecțiune figurează, printre *diseases of volition* (maladii ale voinței) între amor sui (iubirea de sine) și spes religiosa (speranța religioasă).

Monahii lui Zamolxe

Unul dintre cele mai subtile și mai puțin studiate romane ale lui Sadoveanu rămâne **Creanga de aur**. Apărut în 1933, a cunoscut primirea pe care critica o făcea mai tuturor volumelor lui Sadoveanu, adică elogioasă. Doar câțiva critici l-au atacat, pe temelul — real, de altminteri — că ar propaga doctrina masonică. Oare același să fie motivul pentru care G. Călinescu nici nu amintește romanul în **istoria literaturii**? Probabil altele. Înainte însă de a discuta cîteva din problemele ridicate de romanul lui Sadoveanu, se cuvine să aruncăm o privire asupra izvoarelor care au concurat la scrierea lui. Aici avem în vedere nu numai o firească filiație, ci și o incontestabilă și profundă înfrîurire aceea a lui Eminescu. Este prea cunoscută venerația lui Sadoveanu față de **autorul Lucafărului**, mărturisită de neîmărate ori. Nu era un lucru neobișnuit. Venit însă din partea unui mare scriitor, dovedea conștiința unei continuități spirituale absolut necesare unei culturi. Nu intră totuși în discuție numai o astfel de pragmatică prețuire. Romanul lui Sadoveanu este și o dovadă, greu de respins, asupra unei consanguinități care explică și structurarea unor anumite linii de forță, vizibile dincolo de jocul întrepătrunderilor textuale. Întîlnim în **Creanga de aur** următorul text: „Ce-

nușa veche sta încă în vatra părăsită; lătra în adîncime cătelui pămîntului; am intrat și l-am găsit (pe mag — n.n.) palid și semet în jilțul dăltuit în stîncă. Cu dreapta ținea toiașul de fildeș. Avea mușchi în plete și pe sîn; îi ajungea barba la pămînt și genele la piept; deasupra-i filia gonindu-se în roate. Cu-aripele ostentate, un alb și-un negru corb.

Sub povara acestui semn al zilelor și nopților, stătea orb, însă numerele de aur continuau să clipească sub bolta frunții lui, scriind misterios timpurile.

Parafrazările după poemul **Strigoii** sînt mai mult decît vizibil puse în evidență și prin citarea unui vers întreg, în contrast cu ritmul prozei. Un asemenea procedeu nu poate să nu îndrume interpretarea către aflarea motivelor care l-au generat și care nu pot fi, în cazul unui scriitor de talia lui Sadoveanu, de suprafață. Desigur, personajul care folosește versurile lui Eminescu este un m cultivat, dar aceasta constituie o justificare cu totul banală. Dacă avem însă în vedere că trimiterea se face la un „mag“ și că prezența acestuia este astfel reliefată, lucrurile încep să se limpezească.

La Eminescu, magii reprezintă un motiv obișnuit, cu funcții pe care le-am analizat cu alt prilej. Trecerea acestui tip de personaj în romanul lui Sadoveanu este menită să reliefeze o preocupare comună față de o problematică obsedantă: moartea. Sadoveanu a atribuit celor mai reușite personaje ale lui, profesiuni menite să sublinieze claustrarea (pător, monah) sau activismul înregimentat (ostean, voievod). În amîndouă împrejurările, funcțiile presupun ritualuri fixe și deșosarea de contingent. Introducerea magului printre personaje are destinația de a realiza o unificare a celor două profesiuni, deoarece Kesarion Breb este nu numai monah, dar se și situează deasupra altor oameni, asemuindu-se dacă nu zei-

lor, cel puțin legendei. Mai mult încă, magului îi incumbă stăpînirea unor practici ezoterice (Breb inițiindu-se printre „frații“ egipteni). Se cuvine amintit și un alt fapt, menit să-l singularizeze iarăși pe Breb: caracterul ceremonial al portului, straiul alb, destinat să creeze o atmosferă de izolare orgolioasă. **Creanga de aur** constituie o probă elocventă asupra acutizării pe care o cunoaște la Sadoveanu obsesia timpului. După ce **Hanu Ancușii** marcase un mijloc al vieții oarecum senin, balanța începe a înclina vizibil în favoarea izbucnirilor tanatofobe. Personajul lui Sadoveanu caută să-și supraviețuiască, asemenea, de pildă, lui Dionis ori faraonului Tlă. Presupunem că, în contextul celor amintite pînă acum, coincidențele nu sînt întâmplătoare. Kesarion Breb vîdindu-se o sugestie eminesciană, a cărei amplificare a fost favorizată de coincidențele de evoluție a unor spiritualități înrudite. Astfel, la Eminescu, fuga individualității de la o persoană la alta, ascunderea în fața dispariției cunoaște forme paroxistice, precum în **Avatarii faraonului Tlă**, unde metamorfoza este furibundă; mai subtil, Dionis nu împrumută decît masca lui Dan, amîndoi fiind un paravan al celui care i-a creat. În **Creanga de aur**, Sadoveanu ia chipuri felurite, de la Stamatîn la Breb și de la acesta la Decheneu. În concepția celor doi scriitori, animați de o poftă de viață greu de stăvilit, ființa, mai ales ființa proprie, este ubicuă tocmai pentru că ei nu pot admite în nici un fel trecerea în neființă. Așa se explică prezența a ceea ce s-ar putea numi incinta mistică, ușor de recunoscut atît în **Strigoii**, cît și în **Creanga de aur**. În poemul eminescian, magul oficiază în „dom de marmur negru“, construcție fastuos barocă, precum toate interioarele imaginat de poet. Dar, oricum, este vorba de o încăpere, așa cum se va întîmpla și în romanul lui Sadoveanu, unde Breb/Decheneu sălășluiește într-o peșteră. Muntele, prezent, de ambele părți, subliniază nu numai o neimblinzită dorință de confruntare cu sine însuși, ci și posibilitatea renașterii, deci a îngeuncherii morții: intrînd în peștera magică, Breb se va perpetua prin Decheneu.

Personajul sadovenian se înrudește cu magii eminescieni și prin statutul de „ales“. **Povestea magului călător în stele** dezvăluie substratul terestru al fugărului cosmic, fost, cîndva, om de rînd, ca și împăratul pe al cărui fiu urmează să-l inițieze. La rîndu-i, feciorul de crai este unul nepereche. Asemenea acestor iluștri înaintași, Kesarion Breb poartă pecetea harului. Familia din care se trage este de munteni precupați de traiul zilnic, la poalele „muntelui ascuns“. Kesarion este nu numai mezinul (care în basme și legende are un destin cunoscut), ci și „împărat“ peste alții și peste el însuși. Mai mult încă, magii eminescieni știu totul despre absolut toate lucrurile posibile, sînt chiar blazați de atîta știință și covîrșiti de un fel de povară epistemologică. Numai taina morții nu o pot dezlega și, pentru a reuși, recurg la mai

Zori.
Un crin pe masă.
In ce mileniu sintem ?

GLOSSĂ

Lumina lunii — / și-un țiruit de greier / ca un epitaf

Noaptea, în curtea interioară a cvar-talului, greierii răsunînd. O muzică ce nu-i muzică. O tăcere perpetuă ce nu-i tăcere. Greierul se aseamănă licuriciului, care nu-i nici lumină nici in-tuneric.

De fapt ce e sunetul greierului? Un sunet funcțional care, prin cine știe ce proces ascuns, ajută organismul să se mențină în formă, ori un sunet absolut liber, un sunet „artistic“?

Nici lătratul ciinelui, nici orăcăitul broaștei nu ne poate lămuri — cu atît mai mult tăcerea peștelui.

În orice caz, dubletele tăcere-cîntecul greierului și ncapte-clipitul licuriciului par a fi atît de perfecte încît imaginația și simțurile noastre se lasă cotropite și, în aceeași măsură, liniștite de ele.

Cîntecul greierului pare ireal. Sunetele par reverberații, nu sunete directe. Cri-cri-cri, cri-cri, virtejuri lapidare ce se adresează mai mult creierului decît urechii. O partitură cu certe rezonanțe psihice.

Odiioase pauze pe care le fac brusco toți greierii. Șocul cerebral produs de tăcerea sfîșietoare, insuportabilă. Spi-

ritul nepregătit pentru o astfel de tortură: liniștea absolută.

Dar licuriciul? Adaugă nopții iluzia necesară. Sugerează spațiul și lumile posibile cu mijloace infime și, poate, fără nici un efort. „Glumele creatorului“ ar spune Beckett. Dar poate că noi înșine, care facem din condiția rutinieră a unei insecte prilej de meditații „înalte“, poate că noi sintem de fapt gluma cea mai bună a creatorului.

Acumulările acelorași note pe perioade mari de timp duc la un straniu proces: ele își pierd atît din muzicalitate cît și din realitate, ajungînd la proiecții, reverberații, iluzii.

Țiruitul greierului — cel mai anonim dintre sunete. Un scrișit de ușă, un foșnet de frunziș au mai multă personalitate decît el. Poți spune „a scrișit ușa de la dormitor“ sau „foșnesc frunzele din virf“, etc. Țiruitul nu poate fi caracterizat decît prin adjective de îndepărtare gen **anonim, omniprezent** — ultimul schimbîndu-și în cazul nostru sensul și desemnînd de fapt „aici și nicăieri“. Și totuși vocea greierului nu este de solist, ci de cor antic. Chiar țiruitul unui singur greier fișnește-n spațiul plural-repetitiv.

Atunci cînd spunem că greierul are relații strînse cu tăcerea, prin aceasta din urmă înțelegem de fapt spațiul, sau, mai exact, spațiul-timp. Căci asemenea unei particule elementare a materiei și greierul curbează spațiul-timp cu țiruitul lui, creîndu-și o oază cu proprietăți diferite, numai ale ei.

Constantin Abăluță

toate practicile ezoterice. Rezumînd astfel dimensiunea elitistă a astrologului eminescian, ne-am apropiat de felul în care Sadoveanu l-a conceput pe protagonistul **Crengii de aur**. Căci și Kesarion Breb posedă aiea miraculoasă a misterelor de nepătruns pentru muritorii de rînd, grăitoare fiind scenele de premoniție ori de soluționare promptă a enigmelor care îi chinuie pe alții. Doar morții nu i se află o explicație.

În acest punct, adică în incapacitatea funciară de a admite moartea, personajele eminesciene și sadoveniene își demonstrează desprinderea de creștinism și sanctificarea individualității proprii. Cu alte cuvinte — un păgînism îndărătnic, respingînd ideea subordonării față de un alt „atotputernic“. Sînt deci lipsiți de o componentă esențială a sacrului, anume sentimentul de teamă. Dionis comite chiar o blasfemie, crezîndu-se „Dumnezeu“, și este pedepsit într-un fel cu totul original: se prăbusește în ordinea unui eden familial. Nici personajul sadovenian nu este animat de alte gânduri, pentru el neexistînd frica de necunoscut, ci numai o neîncetată și aprigă dorință de comunicare cu viața. Dar o comunicare directă, nemediață de interlopările civilizației: „Înțelepții de-atunci (din timpul lui Burebista — n.n.) au comunicat cu divinitatea altfel decît în civilizația dumneavoastră. Acolo unde dumnea-voastră raționați și încercați a trece spre adevăr prin silogisme și ipoteze, înțeleptul de demult, avea o cale deschisă, o împărtășire directă, o însușire de

a pătrunde neslîit în miezul lucrurilor. Aspectele lumii și fenomenele naturii magul le prezenta în embleme; le punea deci o cheie veșnică. După aceeași metodă, sub simbol, adevărul cel mai abstract putea deveni sensibil; o propoziție uscată se mișca în imagini; astfel, necunoscuturile se imblînzeau, zidurile neanimate și entitățile morale se poetizau, metafizica se infățișa într-o horă de zeițe“. În acest mod, Breb/Stamatîn mărturisește public substratul hulozoist al meditațiilor sale preferînd să gîndească, precum Tlă și nioară, în imagini. Mai exact, să-și educe gîndirea în sensul asimilării limbajului emblematic, al manieristilor. Și dacă magii eminescieni aveau în cea mai mare parte o înfățișare expozitivă chiar decorativă, (deoarece nu aici sînt de căutat manifestările de păgînism ale marelui poet), la Sadoveanu, Breb este împregnat de principiile fundamentale ale ezoterismului.

Dacă la Eminescu, precum și la Sadoveanu, creștinismul nu este pur, ci subminat de magie, se întîmplă ca nici aceasta să nu fie, la rîndu-i, pură, ci filtrată prin prisma etniei. La început Eminescu își plimba astrologii prin Egipt, prin Spania, prin cosmos; mai tîrziu, îi aduce în principatele române și autohtonizează și îi stabilizează în istoria noastră națională: Dionis vi-sează, desigur, la întinderile cosmice dar, înainte de orice, la epoca lui Alexandru cel Bun și este locuitor al Bucureștiului contemporan lui Eminescu.

Șirul astrologilor din literatura noastră își crează deci o tradiție puternică încît, în anul 1933, Sadoveanu nu a mai avut motive să reia experimentul de la capăt. Breb este de la bun început pămîntean, chiar mai vechi decît Dionis, inițierea lui petrecîndu-se în secolul al IX-lea. Mai mult încă, el călătorește, ca și Tlă, pentru a-și defini identitatea, dar totodată pentru a se delimita de alte etnii, fortificîndu-se prin legile după care se conduce etnia proprie și care sînt acelea ale unei neîntreruperi spirituale ferite de convulsii. Sintem totuși în fața a două etape diferite de evoluție a intelectualului român, pentru care cele două tipuri de monahi ai lui Zamolxe pot fi considerate caracteristice. Stăpînul domnului fastuos se arată și posesorul unui individualism fără egal, devenit aproape o tortură, căci intelectualul român din a doua jumătate a secolului al XIX-lea era fascinat de propria imagine sau, mai exact, de elanul pe care i-l impunea perspectiva deschisă către modernitate. Peste o jumătate de secol, locuitorii peșterii din „muntele ascuns“ și totodată ultimul Decheneu se privește cu mai multă discreție, exercițiile anterioare, printre care, în primul rînd, acela eminescian, favorizînd cenzurarea autoprimei. Nu însă și adîncimea interiorizării.

Dan Mănuță

Irizații

Ceea ce este important de remarcat, în pictura românească, este existența în cuprinsul ei a mai toate tendințele manifestate în istoria artelor moderne și contemporane. Deși tânără, arta de șevalet de la noi a pulsă în ritmul marii arte europene, fără nici un complex, dar și fără alunecări mimetice de circumstanță. Se poate vorbi, în acest sens, de persistența unui sincronism al orientărilor estetice și stilistice, fapt care afirmă un crez răspicat și o vocație reală de mare putere culturală. Un principiu activ și original a alimentat în ultimul secol acest germen spiritual de aleasă factură, ceea ce a impulsat creativitatea, artistică îndeosebi, proiectând cultura română pe o traiectorie a exprimărilor mature și convingătoare, concentrate în plin curent contemporan. Șansa culturilor fără istorie de a-și impune specificul și personalitatea cu o vigoare exemplară.

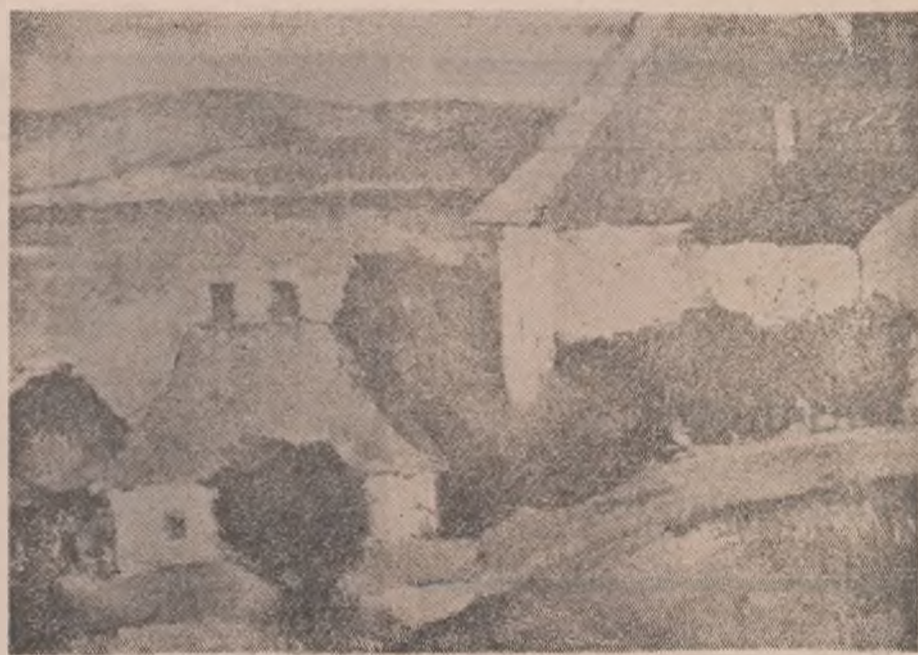
În acest fel se justifică apariția „metodică” a unor artiști de talia unor Andreescu, Luchian, Tonitza, Petrașcu, Pallady într-o logică a evoluției explicată doar de vocația mesianică a artei românești. Este un domeniu în care înclinarea spre contemplație și reverie poetică, date fundamental-tradiționale ale ființei acestui popor, se convertește în opere convingătoare, deloc retorice.

Într-o asemenea accepțiune valorică am încercat să urmărim și creația lui Francisc Șirato, un artist cu o structură mai aparte, pe de o parte, datorată apartenenței sale și, pe de alta, resurselor culturale care i-au nutrit din plin demersul creator. A fost unul dintre pictorii noștri cu convingeri estetice foarte limpezi, cu un simț nativ și apoi bine educat al măsurii, care l-au ajutat să plutească demn și majestuos în agitația puzderiei de tendințe moderniste și experimentaliste ce se manifestau în epocă. S-a relevat întotdeauna ca un exponent al lucidității, fiind nu o dată consiliat de colegi ai lui de breaslă și de generație. Se pare că în persoana lui s-au contopit armonios atributele profesorului, ale pedagogului cu cele ale omului de spirit, liberal și deschis față de curenturile orizonturilor. Pictura lui este,

de aceea, un amestec fermecător de rigoare didactică și de spontaneitate.

Într-o primă perioadă, mai de tinerete, calitățile desenului și ale construcției plastice sînt mai pregnant puse în valoare. Artistul își gîndește tabloul în funcție de asemenea repere exacte, în cuprinsul cărora distribuie culoarea în raporturi ferme și echilibrate între suprafețe dense și perfect delimitate. Lumina nu străbate materia cromatică, îi dă doar consistență materială, relief și greutate. Peisajele au proprietatea, în această ipostază, de a crea impresia unui organism viguros, clar organizat, în care culorile, în succesiunea planurilor, construiesc perspectiva. Un tablou de Șirato din această perioadă „se citește” precum un tratat de specialitate. Deși a respirat în atmosfera influențelor impresioniste și post-impresioniste, artistul și-a menținut busola la egală distanță față de toate aceste repere en vogue, filtrînd totul prin prisma propriului instinct artistic și al spiritualității cu care era înzestrat. În pinzele lui Șirato se regăsesc, de aceea, numeroase „citate” din tendințele stilistice

ale zilei, dar asimilate conform unui cod propriu de evaluare.

Mai tîrziu, aceste date se accentuează, cezannismul său declarat se menține doar în sfera construcției plastice, dar cu elemente puternic personalizate; ca și influențele de sorginte etno-folclorică, care sînt constrînse la un exercițiu cromatic rafinat, grație căruia culoarea capătă funcții emoționale, depășind decorativismul intrinsec și anunțînd cumva exaltarea fauvistă. Pictorul se apleacă, de acum, mai mult asupra culorii, tratarea ei urmează traseele mai sensibile ale combinațiilor îndelung elaborate. Contururile sînt estomate în tente lejere de pastă transparentă și rafinat preparată. Pictorul caută efectul „delicios” al luminii irizate, străbătînd materia colorată și dezvăluind formele într-un proces de sublimare poetică, i-am spune — înțelegînd prin aceasta aportul covîrsitor al gândirii plastice convertită într-o viziune de un atrăgător sintetism.

Cel mai bine sînt reprezentate, în acest sens, compozițiile de gen și naturile statice. În primele, în cele ce au obiect prezența unui personaj uman situat, de regulă, într-o ambianță domestică, de interior, Șirato distribuie altfel lumina, punînd în valoare valențele de căldură și comunicabilitate, pacea interioară și echilibrul pe care le resimte omul în mediul familial. Sînt

elemente de construcție pe care pictorul le preia din solida școală cezanneană, dar pe care le amendează cu erupția voluptoasă și aerată a paletei sale, dincolo de care formele se disting cu grație și emoție. Această unduire a realului în drapaie moi și voalate de culoare și lumină a fost pusă în seama structurii sensibile a pictorului, înclinațiilor sale spre lirismul de substanță. Reminiscentă intelectuală pe care unii exegeți caută cu tot dinadinsul să o deslușească și în pictura lui Șirato, deși este dificil de operat asemenea delimitări, datorită restricțiilor impuse de limbajul plastic, greu convertibil la discursuri sau aluzii lirice!

Naturile statice pe care ni le-a lăsat sînt o demonstrație a puternicei personalități a pictorului, ele indicînd cu distincție originalitatea contribuției lui Șirato la evoluția picturii românești interbelice. În acestea, sugestia cromatică merge în prelungirea construcției plastice propriu-zise, formele se degajă din rafinata juxtapunere a culorilor în suprafața pinzei. Pictorul concepe bidimensional un univers de realități obiective, pe care le assemblează aidoma unor simboluri pe o panoplie proiectii în imaginar ale lumii reale. În acest caz, Șirato atinge, ca și Luchian sau Ghiță în florile lor, forța de cuprindere esențială a rostirilor poetice fundamentale.

Corneliu Antim

muzică

Straturi ale realului

Ai avut cîteva zile bune. Ai mai uitat sau doar crezi că-ai uitat. Te-ai văzut cu prieteni. Ați ris. Și aerul parcă a fost mai curat. Dar neliniștea persistă. Și știi de ce. Undeva, mereu, un segment din Unitatea absolută a Lumii e agreat. O pasăre sau un semen de-al tău.

(Jurnal la persoana a II-a)

O punem prea ușor (cel puțin în artă) abstracția concretului. Figurativul non-figurativului. Cînd nu este vorba decît despre straturi ale Realului. Dacă într-un tablou figurativ („realist”) sau într-o muzică clasică, recunoscînd convențiile figurilor, temelor, nu mergem mai departe, spre miezul realității, nu am făcut nimic. Am contemplat exterior. Am rămas la fel de săraci. Forțînd poate afirmația unui cunoscut pictor pe marginea expoziției Filocalia (pictura abstractă a apărut ca o reacție la „realismul socialist”, trebuie să ne întorcem la un figurativ pornînd de la semnificația sacră a icoanei), aș spune că, dimpotrivă „realismul socialist” a fost o abstracție. Și că prin ordonare, coerență, abstracția devine Realitate. Adevăr. Ce poate fi mai „real” în picturile lui Alexandru Chira decît cercul ochilor, triunghiul miinilor, suverana li... ?... Aceeași întrebare poate fi valabilă și pentru muzicile spectrale, bazate pe fenomenul rezonanței naturale. Este gama o succesiune „artificială”? Ar însemna să uităm de ordinea reală a zilelor. De șirul natural al numerelor. Asimilați aceleași perioade a istoriei muzicii, clasicismul, Mozart și Beethoven sînt extrem de diferiți. „Non-figurativul” unor teme beethoveniene („mini-

malismul” lor) ne aduce foarte aproape de mai asceticele muzici de azi. Ce le face „suportabile” ascultătorului mai puțin inițiat este coerența generală, tonală pe care o recunoaște prin educație și pentru că a frecventat-o mai mult.

Respingînd ceea ce se consideră a fi abstract, nu înseamnă decît să afirmi irealitatea creatorului. Să nu fi parcurs „tranzițiile” inițierii (Picasso, Varese...). Să nu observi în coroana unui pom de Ion Dumitriu distorsiunea fragedă a cercului (soarele verde, viața) sau, dimpotrivă, în contrapunctul aspru, „abstract” al lui Schoenberg scripșirile palide ale tonalității.

Oamenii vor să recunoască, spunea același pictor apologet al unui nou realism, cel sacru. Ar fi prea puțin. Accepțînd ideea lui Octav Nemescu (creatorul trebuie să fie un descoperitor, nu un inventator) publicul trebuie să parcurgă un proces asemănător. Să descopere Unicitatea. Lucifer, și prin el Lumea, este doar o oglindă pusă în fața lui Dumnezeu. A crede în imperiul și chiar în „imperialismul” Realului, a vedea decî, nu dihotomia frazei de început, ci straturile sale adînci, este doar o problemă de cultură.

Valentin Petculescu

t.v.

Ecranul mititel

bucurești, strada Bibescu Vodă, numărul 19. La etajul I locuiește familia Sandu: Sandu Justina, pensionară, Sandu Justin, fiul ei, tehnician. Lipsesc frațele lui Justin, Sandu Roberto. Impușcat în ziua de 22 decembrie 1989, la vîrsta de 21 de ani. Un oaspete: poetul Marin Constantin, care dorește să înjghebe un portret din amintiri, celui dispărut. Nu pentru marele ecran, nici pentru micul ecran — care se ocupă, o, desigur de probleme, cu mult mai importante — ci pentru, să zicem, ecranul mititel. Al radioului. Un ecran pe care poți vedea numai nume de localități. Aflu că e vorba de un ciclu, Eroii tineri ai revoluției. Acest ciclu de portrete (o jumătate de oră) a început în Ianuarie; domnul Marin Constantin se află cam la a patruzecia emisiune. Iată un om care știe cite ceva despre lucruri pe care le tratăm „în jernăre” și despre care nu putem pentru ca să vorbim decît luîndu-ne după zvonuri. Care zvonuri — ce să mai vorbim! — nici două parole liberalizate nu fac.

— Ați vizitat multe familii, domnule Marin Constantin?

— Aproximativ 35. Celelalte emisiuni le-am făcut la cimitirul eroilor.

— Ați fost numai în București?

— Numai.

— Văd că folosiți expresia „Intrați separat, ca la vorbitor”...

— Da. Îmi găsesc un loc, într-o odaie mai puțin zgomotoasă, și îi invit pe rînd să vorbească pe interlocutori: părinții celui căzut în... să-i spunem, revoluție? nu, mai bine decembrie... apoi frații, surorile, soția (dacă există), prietenii...

— Puteți să faceți un portret generic al celor uciși?

— Numai dacă simplific mult... Vîrsta: în jurul a douăzeci de ani. Proveniența socială: fie familii de muncitori, fie familii de intelectuali. Da, mulți intelectuali. Vizitez case frumos aranjate. Îți vine să te întrebi: „Ce i-a mai trebuit tînărului respectiv? De sărăcie nu se putea plînge!” Da, e surprinzător numărul de odrasle ale unor oameni care n-o duceau (cel puțin aparent) chiar atît de rău.

— Și atunci?

— Referindu-mă doar la această categorie de tineri, motivația ar putea fi, presupun, următoarea. 1. Nu credeau — de altfel nimeni nu credea — că se duc la moarte. 2. Nu mai răbdau. Nu lipsurile

materiale, ci absența viitorului. A libertății. Nu mai puteau, domnuie! Voiau altceva. Oamenii în vîrstă — măcar unii dintre ei — avuseseră un ideal. Pozitiv sau negativ, nu judec. În timp ce fiii lor se întîlneau doar cu minciuni. Și nu cu minciuni subtile, ci cu minciuna sfruntată.

— Ar fi vrut să părăsească România?

— Unii încercaseră să obțină pașapoarte, ba chiar să treacă fraudulos granița (trei). Dar majoritatea nu aveau gînduri precise. O singură idee era clară: voiau să scape de tiranie. Celelalte... de la caz la caz... Nu-mi place să fac presupuneri. Nu uitați că eu nu le-am pus întrebări morților.

— Se fac diverse speculații. Se spune că erau, majoritatea, tineri fără profesie.

— Minciuni. Studenți, muncitori, elevi de liceu, sportivi. Nu erau oameni fără căpătii. Nu am întîlnit nici unul. Poate în alte orașe. Nu spun decît ce știu.

— Sînteți sigur că toți cei cu care vorbiți vă spun adevărul? Poate că, totuși, unii...

— Cine poate fi sigur, cînd discută cu o mamă care și-a pierdut copilul? Dar eu „îi chem pe rînd, ca la vorbitor” — și, dacă ar fi cazul unei minciuni (scuzabile), s-ar contrazice.

— Ce v-a mirat în mărturiile celor ascultați?

— La început — pe urmă m-am obișnuit — mărturiile părinților. Spuneau că ai lor „s-au dus să moară”, împinși de o forță supraumană, căreia nu-i puteau rezista. Pe unii, părinții i-au înecat în casă. De frică. Au găsit un mijloc să „evadeze” și să se afle acolo unde se simțeau chemați.

— Părerea dumneavoastră?

— Nici un fel de forță inexplicabilă. Tensiunea nervoasă. Nevoia de a face ceva. Ceva important. Un act politic.

— Și cum privește părinții faptele fiilor lor? O jertfă utilă sau inutilă?

— Familiile de intelectuali răspund, cu puține excepții: „o moarte inutilă”. Cel din familiile de muncitori dau răspunsuri mai nuanțate. Oricum, pe toți îi supără — pe supraviețuitori, firește — faptul că nu li se arată, de către omul de pe stradă, respect. Ba chiar, la o coadă, o mamă a auzit aceste cuvinte: „Ți-a murit băiatul degeaba! Mai bine-l trăgeai o mamă de bătaie și-l țineai acasă! Fără comentarii.

— Fără. Florin Mugur

Carambolul perversiunilor

„a semenea majorității legilor cu caracter absolut, legea ficțională a unității absolute este relativă. Deși oricare personaj din orice operă de ficțiune — ca și în viață, de altfel, ori în domeniul nonfiction — pare a fi unic în mod absolut, situația concretă se dovedește a fi mult mai complexă.

Când un personaj ficțional moare sau este eliminat dintr-o narațiune, el va reapărea cu promptitudine în altă narațiune...” Cu cuvintele lui Rosemary Klein Kantor, „plagiatul este pur și simplu, creație cu alte mijloace”!

Afirmatia de mai sus nu-i aparține, cum ați fi tentați să credeți, lui Eugen Barbu și, de fapt, nici nu trebuie citită ad litteram. Ea apare în romanul **Duluth** aparținând cunoscutului prozator american Gore Vidal (editura care s-a dovedit receptivă la această procedură românească se numește, precizez, Ballantine și nicidecum — nici chiar incognito — Eminescu). După cum ați remarcat, ați mai încriminată este pusă pe seama autorului romanului din roman (Rogue Duke, să zicem), doamna Klein Kantor, creatoare de best-sellers de tipul „soap opera” (mai pe românește scrieri comerciale la limita kitschului, cam în genul foietonisticii din **Moștenirea familiei Guldenburg**). Avem de-a face, deci, cu dialogul abimant a doi prozatori, unul dintre ei (Gore Vidal) fiind și naratorul din **Duluth**, iar celălalt (Rosemary K.K.) — „un creator schizofrenic, care se crede pe jumătate Barbara Cartland și pe jumătate Vladimir Nabokov, realizând o mixtură între **Dallas** / serialul cu J.R.

și ceilalți Ewing /, **Întâlnire de gradul III** / filmul lui Spielberg / **Mary Hartman, Mary Hartman**” (conform recenzentului din „Los Angeles Times”).

Dar să-i luăm pe rând pe cei doi (...) autori (...). Gore Vidal (născut în 1925) a scris primul său roman (**Williwaw**) în vreme ce lupta pe frontul din Pacific, prin 1944. În anii '50, a lucrat scenarii T.V. și cinematografice pentru Metro-Goldwyn-Mayer, ceea ce n-a rămas fără efecte pentru tehnica sa ficțională de mai târziu. De asemenea, ca dramaturg, a înregistrat succese cu **Vizită pe o planetă micuță** (top-show pe Broadway), **O seară cu Richard Nixon**, **Weekend**, **Romulus** și **Cel mai bun** (două sezoane pe Broadway, ni se precizează de către editor). Gore Vidal a mai publicat numeroase volume de eseu (cum ar fi **Reflecții asupra unei nave care se scufundă**, **Probleme ale realității, și ale ficțiunii**, **A doua revoluție americană**), precum și o culegere de povestiri. Dintre romanele sale, cele mai cunoscute sînt **Creșterea** (o panoramă a lumii elene și extrem orientate în timpul lui Socrate și Confucius), **1876** (scandalurile administrației Grant), **Washington D.C.** (de la New Deal la era McCarthy) și **Judecata lui Paris** (moravuri europene postbelice).

Duluth (quasi-omofon cu **Dallas**-ul cel de simbătă seara, cîndva) reprezintă o co-producție a sa cu Rosemary Klein Kantor, de la care preia și căreia, în același timp, îi pasează personaje. Ba chiar, s-ar putea spune, Vidal și doamna K.K. se „plagiază” reciproc, ceea ce, în condiții date, nu este deloc posibil de oprobriu obștei scriito-

ricești; mai mult, nici una din instituțiile culturale americane din care face parte Gore Vidal nu s-a gândit să-l excludă din rîndurile ei și să-l azvîrle în groapa rușinii.

„Concubinajul” acesta narativ ne proiectează în lumea metropolei (ca și) texane, o lume vizualizată filmic de sus în jos și retur, de la arbitrii elegante (soții Craig & comp.) pînă la imigranții mexicani ilegali din „barrios” (ghetouri de la periferie). Se trece prin filierele, adesea conexe, ale traficantilor de droguri, poliției și administrației locale și se ajunge, chiar, la „întîlnirea de gradul III” cu o navă spațială extraterestră, cu ajutorul căreia se pot executa inclusiv manevre electorale. Tematica este cea a serialelor T.V. de succes, iar episoadele/capitolele se centrează asupra domeniilor deja consacrate: sex și manii obsesive, bani, droguri și putere politică, speculații sentimentale dar și... imobiliare, iar personajele se creionează în jurul unor ego-uri hipertrofiate, amenințînd cu expansiunea lor în diferite medii (între care și cel scriitoricesc: doamna Bellamy Craig II este romanciera analafabetă Chloris Craig, ale cărei volume, aflate și ele în sistemul de interferență Vidal — Klein Kantor, sînt scrise de fapt de către amantul ei, ziaristul Wayne Alexander ș.a.m.d.)... O lume a ficțiunilor simultane, polimerizînd intertextual la modul vizibil parodie, autoironic, demitizant.

O operă post-modernă, care va să zică? Mai degrabă o luare în ris a post-modernismului, dacă nu un post-modernism derizoriu / al derizoriului. Oricum, nu cred că în intenția lui Gore Vidal a stat, cel puțin nu în primul rînd, ideea de sarjă polemică. Ea este mai mult subînțeleasă, subiacentă, implicată în actul scriiturii propriu-zis și

nu în vreo încercare de teoretizare (ca în volumul de eseuri **Matters of Fact and Fiction**, oricum anterior romanului în discuție).

„Finalul” (în mod previzibil, unul deschis), atît cel al textului cit și cel al textului-în-text, uzează (sau, mă rog, abuzează) de tactica răsturnărilor succesive de situație. Locotenenta Darlene Ecks, obsedată de perchezițiile la piele ale imigranților ilegali (victimizați erotic cu o frecvență fenomenală), reușește să se fixeze libidinal asupra traficantului de culoare Big John (în urma „percheziției” efectuate rămînd și gravidă), care, în urma unui spectaculos carambol politico-polițienesc, se trezește învingător în cursa pentru titlul de primar în Duluth. Darlene devine astfel prima doamnă a orașului ca efect ultim al unei perversiuni sado-masochiste și însăși Rosemary Klein Kantor dispăre din supra-text: în locul ei, o altă romancieră (Tricia) se instalează la pupitrul word-processor-ului „programînd” un Duluth total diferit de **Duluth** al lui Gore Vidal sau „Duluth” al doamnei K.K. Post-kafkian, rolul naratorului narat este preluat de o insectă, o Tricia-Gregor Samsa metamorfozînd teratologic lumea cu ajutorul tastelor unui computer care prevestește sfîrșitul ficțiunii lumeste, de nu al oricărei lumi ficționale.

Sigla emblematică: „**Duluth! Love it or loathe it, you can never leave it or lose it!**” este anulată de o simplă apăsare de tastă, ce comandă terminalului deplasarea acțiunii în predestinarea miriapodală a unui trecut finit (WAS), ale cărui povești și basme, ghicitori, eresuri n-or să ne mai încinte, practic, niciodată...

Dan-Silviu Boerescu

RYSZARD KAPUSCINSKI

ÎMPĂRĂTUL

TRONUL (24)

E.:

Ultimele zile le-a petrecut împăratul la palat singur, ofițerii lășadu-i numai un bătrîn lacheu în dormitorul lui. Se vede că în cadrul Dergului a început să predomine grupa care dorea închiderea palatului și detronarea împăratului. Numele nici unuia din acei ofițeri nu era cunoscut atunci, ei acționînd pînă la capăt în deplină conspirație. Abia acum se spune că grupa aceea era condusă de tînărul maior Mengistu Haile-Mariam. Au mai fost și alți ofițeri, dar ei nu mai trăiesc azi.

Mi-amintesc de omul acela din momentul în care a venit la palat, căpitan fiind. Mama lui făcea parte din slujba curții. Nu sînt în stare să spun cine i-a facilitat absolvirea școlii de ofițeri. Suplu, mărunt, încrîncenat, dar sigur pe el, în orice caz o asemenea impresie lăsa. Stă perfect structura curții, știa bine cine ce este, pe cine și cînd să aresteze ca palatul să înceteze a mai funcționa, pentru a-l transforma într-o machetă de prisos, pe care o poți vedea și azi: stă părăsit și se distruge.

Cîndva, în primele zile ale lui august, în cadrul Dergului au fost luate deciziile hotărîtoare. Comitetul militarilor — acel Derg — se compunea din o sută douăzeci de delegați aleși la adunări ale diviziilor și garnizoanelor. Aveau o listă de cinci sute de demnitari și curteni, pe care în tre timp — au aretat, făcînd în jurul împăratului un gol tot mai mare, așa că rîna la urmă a rămas singur în palat. Ultima grupă, formată din cei mai apropiați de împărat, i-a băgat la arest pe la jumătatea lunii august. L-au luat atunci pe șeful securității împăratului, colonelul Tasewo Wajo, pe aghiotantul monarhului nostru — generalul Assefa Demissie, comandantul gării imperiale, generalul Ta-

desse Lemma, pe secretarul personal al lui H.S., Solomon Gebre-Mariam, pe primul ministru Endelkacev, pe ministrul celor mai înalte privilegii, Adamassu Retta, poate încă vreo douăzeci. Au dizolvat, în același timp, consiliul de coroană și alte instituții subordonate direct împăratului. Din acel moment au început să facă rezerve amănunțite a tuturor ofițerilor palatului. Cele mai compromițătoare documente au fost găsite la ministrul celor mai înalte privilegii, cu atît mai ușor cu cît însuși Adamassu Retta a început să toarne totul cu deosebit zel. Cîndva privilegiile erau acordate personal numai de monarh, dar pe măsură ce împărația a intrat în declin, între notabilități s-a încetățenit atît de mult jumuleala și furțușagul că H.S. nu mai era în stare să domine totul și o parte din împărțirea privilegiilor a atribuit-o lui Adamassu Retta. Acesta însă nu avea memoria genială pe care o avea împăratul, care nu trebuia să noteze nimic, deci a făcut o situație exactă a pămînturilor atribuite, a caselor, a întreprinderilor, a dezvelor, a tuturor altor gratificații acordate demnitarilor. Toate acestea au intrat acum pe mîinile militarilor, care au început imediat o mare campanie de propagandă despre corupțiile de la palat, dînd publicității documente compromițătoare. În acest fel au trezit în rîndul populației o atmosferă de minie și ură, apărînd manifestații, strada cerînd să fie spînzurați, creîndu-se o atmosferă de groază și apocalipsă. S-a întimplat chiar bine că militarii nu i-au alungat pe toți din palat, și poate că numai așa mi-am salvat capul.

T.W.:

Recunosc, domnule, că știam de mult că tot mai prost mergem, și-asta uitîndu-mă la domni demnitari, care de cite ori se adunau nori negri imediat se grupau, de împărăție uitau, numai între ei stăteau, țara la cale o puneau, unii pe alții se asigurau, reciproc se sprijineau, iar pe noi, slujitorii lor, despre noutățile din oraș nu ne întrebau, căci să audă de unele lucruri groaznice le era frică, în definitiv de ce să mai întreb, cînd și așa nimic nu mai puteau face, căci totul se degradase. În acest timp doparii se bucurau,

căci dacă dezordinea va domni nu va fi rău pentru că astfel se poate vreme mai îndelungată jupui palatul, căci dezordinea în folul ei e cea mai rezistentă, căci în puterea inerției se menține, poporul supus în nesiguranță îl ține, provizoratul devine o permanență, numai că la timp, acolo unde trebuie — să se mai cedeze, ce este rău să nu fie iritat, ba chiar incurajat. Și poate că chiar așa s-ar fi întimplat, cum spuneau domnii doparii, dacă n-ar fi fost acea ură a ofițerilor de a pune stăpînire pe toate, aducînd palatului mari daune, epurîndu-i pe demnitari, pînă au curățat toată curtea, de n-a mai rămas nimeni în ea, doar venerabilul stăpîn cu ultima sa slugă.

Cel mai greu a fost să dau de urma aceluia om care, la fel de bătrîn ca stăpînul lui, trăia acum atît de uitat, că mulți din cei pe care i-am întregat de el din umeri au dat, spunînd că a murit de mult. L-a slujit pe împărat pînă-n ultima zi, cîci pînă în clipa în care militarii l-au scos pe monarh din palat, iar lui i-au spus să își ia lucrurile și să plece acasă.

În a doua jumătate a lunii august, ofițerii roșii pe ultimii oameni din suita lui H.S. În momentul respectiv, încă nu se leagă de împărat, avînd nevoie de timp pentru a pregăti opinia: orașul trebuie să înțeleagă de ce este înlăturat monarhul. Ofițerii își dau seama ce înseamnă gîndirea magică a poporului și ce pericol ascunde în ea. Magia gîndirii respective constă în aceea că persoanei celei mai suspușe i se atribuie — deseori inconștient — calități cerești. Cel mai suspus este cel mai bun, cel mai înțelept și mai nobil, este imaculat și blind. Numai demnitarii sînt răi, ei sînt făptuși tuturor necazurilor. Ba, dacă prea înalțur ar ști cum ceea ce comit oamenii lui, imediat ar îndrepta raul respectiv și viața ar deveni mai bună! Cu regret, acei borfași șmecheri ascund totul în fața stăpînului și de aceea atîtea necazuri se întimplă, de aceea viața este atît de greu de îndurat, atît de josnică și nenorocită. Magia acestei gîndiri constă în aceea că — în realitate — în sistemul de putere unică, tocmai persoana cea mai suspusă este cauza principala a tot ceea ce se întimplă. El știe perfect tot ce se petrece, și chiar dacă ceva n-ar ști, e pentru că nu vrea să știe, că lucrul respectiv nu-i convine. N-a fost nici un caz ca din oamenii împăratului majoritatea lor să fie proști și lasi. Lășătețea și platitudinea erau o condiție a nobilității, pe baza acestui criteriu monarhul își alegea pe favoriții lui, pentru aceasta îi încuraja, le acorda privilegiul. Nici un fapt n-a fost făcut la palat, nici un cuvînt pronunțat fără incuviințarea și acordul lui. Toți vorbeau prin vocea lui, chiar și cînd spuneau lucruri diferite, căci

și el spunea lucruri diverse. Nu putea fi altfel, deoarece condiția funcționării în preajma împăratului era pract carea cultului lui, cel care ținea în practica-cultura și slăbea din zel, își pierdea locul, cădea, dispărea. H.S. trăia printre umbrele lui, suita lui era o multiplicare a umbrelor monarhului. Cine erau domni Aklilu, Gebre-Egzy, Adamassu Retta în afara faptului că erau miniștrii lui H.S.... Nu erau nimic în afara faptului că funcționau ca miniștri al lui H.S.... Dar asemenea oameni dorea să aibă împăratul, numai ei puteau satisface vanitatea lui, propriul lui amor, pastunea lui pentru scenă și oglindă, pentru gest și p.e-destal. Și iată că acum ofițerii și militarii stau față în față cu împăratul, stau cu el între patru ochi, începe ultimul duel. A venit momentul în care toți trebuie să își scoată măștile și să își arate chipul. Această acțiune este însoțită de neliniște și încordare, deoarece între părți se crează un nou raport, intrînd astfel într-o situație necunoscută. Împăratul nu are nimic de cucerit, dar poate încă să se apere, să se apere neluptînd, neacionînd, doar prin faptul că el se află în fruntea palatului, prin trecutul lui, prin faptul că are merite deosebite — de aceea a tăcut, cînd rebelii au spus că fac revoluția în numele lui, n-a protestat niciodată, n-a strigat că este o minciună, căci această comedie a loialității pe care luni de zile au jucat-o militarii, le-a facilitat mult din sarcini. Ofițerii hotărăsc însă să meargă mai departe, să meargă pînă la capăt — vor să demaște zeitatea. Într-o societate atît de zdrobită de sărăcie, de necazuri și de poveri ca cea etiopiană, nimic nu răscolește mai mult imaginația, nimic nu trezește o supărare, revoltă și ură mai mare decît imaginea corupției și privilegiilor elitei. Chiar și un guvern incapabil și prost, dacă ar duce o viață spartană, s-ar putea perpetua ani întregi, înconjurat de considerațiune din partea poporului. În ultimă instanță, atitudinea poporului față de palat este de obiceai onestă și înțelegătoare. Dar orice toleranță are limitele ei. Palatul însă, pe acuns și din infatuare, ușor a încălcat-o. Și atunci atmosfera străzii s-a schimbat brusc: de la supunere a trecut la nesupunere, de la răbdare, la revoltă. Și iată că a venit și momentul în care ofițerii hotărăsc să îl deșoale pe regele regilor, să îl scormonească prin buzunare, să deschidă și să arate oamenilor sertarele ascunse din cabinetul împăratului. În același timp, bătrînul H.S. — tocmai încercuit, rătăcește prin palatul muribund, însoțit de lacheul său L.M.

Versiune românească de Nicolae Mares

HENRY MICHAUX

REVELAȚII ASUPRA OMULUI
CARE S-A ARUNCAT DE LA
AL ȘAIZECI ȘI DOILEA ETAJ
AL KREECKASTEL-ULUI
DE PE BROADWAY
ȘI CARE SE NUMEA BENSON

A murit de uluire.

Era un laș. În clipa-n care cădea, abia atunci i se făcu frică, văzînd golul enorm de sub el. Doar corpul cade. El, Benson e un retractil, rămîne locului cam la înălțimea celui de al cincizeci și nouălea etaj sau între al cincizeci și nouălea și al șaizecilea și privește corpul care cade, cade, a căzut și se împrăstie-n bucăți. Atunci, încet, Benson (sufletul lui Benson) începe să coboare, își vede corpul de aproape și pricepe că nu mai poate fi locuit; se-apucă apoi să privească cu un aer vinovat mulțimea care se imbulzește, polițistul care-și face însemnări în carnetul lui și persoanele care o iau din loc cu încă o poveste pe care o vor spune în chiar seara aceea pe la casele lor.

Oa, Benson e un laș. Dar trebuie să ai o incredibilă putere de voință cînd cazi să rămii totuși în corpul tău știînd că peste cîteva secunde vei fi terci pe caldarim.

O, da, o miraculoasă putere de voință. Citeodată mai cade omul de pe la etajul trei și corpul se alege cu mai puține stricăciuni.

Medicul purcede la respirația artificială preț de un ceas bombănînd în sinea lui: „vi-l întorc eu la viață pe mușterul ăsta dat naibii; vi-l întorc eu!” Dar sufletul s-a și îndepărtat și bii; vi-l întorc eu!” Dar sufletul s-a era ca și cum ar fi prefîns unui parde-siu să respire.

Se întimplă de asemenea ca sufletul să-și regrete lășitatea. El dă țiroale corpului socotîndu-l într-o stare încă satisfăcătoare, se strecoară în el, înarcă rapid diferite poziții pentru a intra în concordanță, în sfîrșit se prăpădește în corpul care brusc începe să respire. Și medicul suride ștergîndu-și miinile și fruntea.

CĂDERILE

CIND mîninc puțin, simt că se năruie ceva în mine. Adinecaori, această sticlă căzînd, am crezut mai întii că sînt eu. Nu eram eu. Eu nu mă sparg

moda, altfel

L'embarras du choix

San-Diego e un ținut de poveste, în care poți găsi mici Europe de poveste, amestecate cu crîmpele parfumate de flori asiatice, scăldate deopotrivă de Pacificul marin și cel celest.

Oricine se îndrăgostește, de la prima vedere, de la Jolla, un oraș „cum nu mai este”, fără hoteluri gigante și lumini de neon, cu farmecul unei insule mediteraneene, liniștite și visătoare, pe care îți dorești s-o cunoști mergînd pe jos, rătăcind vrăjit.

În Dal Mar și Rancho Santa Fe vine în vacanță „lumea cu cai” (Horse is money!), aici au loc renumitele, spectaculoasele întreceri de curse, galop și trap și meciuri de polo între super-eleganții călare; după curse, nedepinzînd întotdeauna de rezultate, se poate vizita magazinul Loghman Jewelers, un magazin foarte respectat și recomandat pentru selecțiile de bijuterii italienești, ca și creații-design iscalite de De Beers. Pe un platou cu caviar, cu o felie de lămie, alături, o brătară, pietruită ca

niciodată. Traversez podeaua fără să întîmpin rezistență, cu viteza unei pietre. Mă izbesc apoi de un strat de gnais sau de vreun taluz din pleistocen și dacă e într-adevăr solid, rămîn acolo. A, nu e nimic în mîine dintr-ua explorator, mă plimb pur și simplu, scot cîteva bile din buzunar și mă joc. Iată sînt totuși pe puțin zece ani de cînd nu mai port bile asupra mea. Poate că-mi sug creionul. În orice caz, pleistocenul nu-mi trezește curiozitatea nici cît negru sub unghie. Știu bine că după ce vor trece și-aceste ameteți, voi reveni rizînd ca un netot la suprafață chiar lingă patul meu, voi reîncepe să vorbesc franceza, care e limba mea maternă și să fumez, ai da, pe crucea mea, să fumez.

CUM VOI MURI

DINTOTDEAUNA caut să-mi umplu ziua și în felul acesta și scăfirila căreia îi lipsește nu puțină materie. Mărturisesc, sînt o scobitură închisă și cînd văd o prăpastie, atracție, hop!..., dar tătăl meu care mă cunoaște bine e deja-n spatele meu și-mi prînde ca într-un clește pumnul mai sus de mînușă. Căci el știe asta, mă aplec asupra vidului cu o naturalețe... cu o mare naturalețe. Toată viața mea voi fi astfel, în cădere! Eu cad de la țară la oraș, cad dintr-un colegiu într-un birou, dintr-un birou pe-un vas cu aburi care se îndreaptă glonț spre Rio, cad dintr-o meserie într-alta și cad din cei nouăsprezece ani ai mei în cei douăzeci de ani ai mei și, în sfîrșit, sînt totdeauna gata să cad dintr-un balcon. E atît de natural să cazi dintr-un balcon, există atitea case și vile, o puzderie de balcoane iar tătăl meu nu va fi veșnic de față să mă țină de minecă. Această zi fatală, amintîți-vă că eu am prezis totul.

OBOSEALA I

MERGEA încet, cît mai încet cu puțință, ca sufletul să-i ajungă eventual din urmă trupul. E din cale-afară de neliniștit intrucît a plecat cu numai trei pătrimi din suflet, căci în fața încercărilor vieții a fi întreg nu e niciodată prea mult.

Ciți elevi secerăți de somn prin internate nu sînt smulși din așternut cu noaptea-n cap în sunet de clopot — zoriți să se scoale, să se spele — încît rămîn istoviți toată ziua, în vreme ce o parte din sufletul lor continuă să circule prin dormitoare, printre chei și

alte obiecte de fier, frînturi umane nemaiputînd să se odihnească și nemaistînd ce să facă. Acești copii tăiați astfel feli în fiecare noapte se regăsesc la sfîrșitul primului trimestru reduși la o cițime de suflet atît de mică încît curînd nu va mai fi-ndejuns nici cît să se aleagă din ea un imbecil.

STEAUA DE LEMN

De ce nu un jurnal al imposibilului, al lui Niciodată întîmplatul?
lui Alfredo Gangotena

LOCUTORII planetei Marte au de lucru pînă peste cap. Acum, ei fac o stea de lemn, un lemn de o esență foarte dură, aproape la fel de neînfălmabilă ca porțelanul, avînd o capacitate de mai mulți kilometri cubi. Lucrează de mai multă vreme la ea și sfera crește, crește, crește; iar cînd s-a trecut și de nivelul de supernumici, nu mai urcă pe ea decît oameni întreprinzători și deznădăduți, cu animale de casă, cu semințe și pămînt vegetal. Apoi, aproape în secunda prevăzută, căci există întotdeauna perturbații de un ordin sau altul steaua de lemn începe să se rostogolească (locuitorii se refugiază în interior), să se rostogolească în mare viteză.

Uite-i porniți.
Marțienii au lansat pînă acum trei stele din astea.

Ele se rotesc în jurul lui Marte cu regularitate și în ochii marțienilor par pintecease ca pepenii.

EVADARE

ȘTII și dumneata că uneori iradiez, că te azvirli afară din tine în

toate părțile, sau numai în linie dreaptă; și că departe de imobilele tale femure și de imobila ta cușcă toracică și de dormitorul tău imobil, se fac cele mai lungi călătorii. E sufletul cel care pleacă, singur, grăbit.

Există transporturi de o sută de kilometri și chiar mai mult. Cei care locuiesc în colonii, se-ntimplă să-și pună în cap, să sâlte peste Atlantic și pînă dincolo de deșert, pentru o femeie sau pentru niște părinți care-și duc veacul la Paris. Bucătarul lor a și băgat de seamă cît de mult au slăbit. Starea asta durează uneori doi ani, altelei cinci, dacă omul e robust. Medicii o numesc nostalgie. Ei recomandă schimbarea, dar omul moare de obicei înainte.

Tot așa și pescarul breton care, cu brațele desfăcute, se inecă în larg, face un mare și ultim efort pentru a fi iarăși alături de cei dragi, și cu toate că e undeva pe lingă Islanda, 67° latitudine Nord... 22° longitudine... se orientează rapid. De pe acum vede Ploumanach-ul și propria locuință, își mingiie îndelung femeia și mama, care brusc se inspăimîntă și vor insufla de-acum înainte întregii lor vieți o mare poezie. Cît despre inecat, el încearcă o vie deznădejde la gîndul că nu și-a cunoscut această putere de translație decît sub papucul morții. Vede trecîndu-i prin memorie croazierele sale de doi ani, de șase luni, de patru luni, în timpul cărora zăcea timp cu picioarele crăcănate-n rulu și în duhoarea mării zicînd: „Vreme de ciine” sau neșicînd nimic și mai ales negîndînd nimic, atunci cînd ar fi fost cu puțință și-atît de ușor să evadeze unde, oriunde l-ar fi mînat dorința. Dar iată, el e acum în moarte, nu va mai ține nimenea seamă de el. Își va mai da totuși silința să-l șoptească nevetei lui cîteva sfaturi.

În românește de
Ion Mircea

moda, altfel

L'embarras du choix

San-Diego e un ținut de poveste, în care poți găsi mici Europe de poveste, amestecate cu crîmpele parfumate de flori asiatice, scăldate deopotrivă de Pacificul marin și cel celest.

Oricine se îndrăgostește, de la prima vedere, de la Jolla, un oraș „cum nu mai este”, fără hoteluri gigante și lumini de neon, cu farmecul unei insule mediteraneene, liniștite și visătoare, pe care îți dorești s-o cunoști mergînd pe jos, rătăcind vrăjit.

În Dal Mar și Rancho Santa Fe vine în vacanță „lumea cu cai” (Horse is money!), aici au loc renumitele, spectaculoasele întreceri de curse, galop și trap și meciuri de polo între super-eleganții călare; după curse, nedepinzînd întotdeauna de rezultate, se poate vizita magazinul Loghman Jewelers, un magazin foarte respectat și recomandat pentru selecțiile de bijuterii italienești, ca și creații-design iscalite de De Beers. Pe un platou cu caviar, cu o felie de lămie, alături, o brătară, pietruită ca

un macadan de smaragde enorme, se odihnește lenevoasă.

Se poate descoperi și satul Carlsbad, despre care ați cu uimire că seamănă cu un sat danez, similar Solvang-ului. Arhitectura aduce bucuriile unui tort de nuntă, în care se regăsește, fără știința constructorilor sau a turiștilor creduți, stilul austriac al împodobitelor castele.

În Hillcrest e mai lumesc, cafenelele și restaurantele sînt accesibile, e un

loc cosmopolit, sînt chiar și magazine alimentare, toate aparținînd lui Ralph. Ca noutate, ca aspect și gest de modernitate, apare fabulosul Uptown District care se opune ca istoricitate lui Gaslamp Downtown, bogat în trecut și considerat National Historic District.

De la Embarcadero, luna pe cer pare „mai sfîntă și clară”.

Cea mai întinsă suprafață bogată în hoteluri și restaurante rămîne Mission Valley iar din îndepărtatul trecut istoric de 1953, prin restauratorul Charles H. Brown a devenit cea mai importantă zonă pentru tîrguitul elegant.

Deși în limba spaniolă înseamnă „ascuns”, Escondido e una dintre cele mai vizibile localități. Incorporată în 1888 ca oraș rural, cu agricultură, a devenit astăzi centrul principal al activității comerciale. În ultimii douăzeci de ani, populația a crescut dramatic de la 10.000 la 99.000.

În 1868, populația din San Diego număra 2.000 locuitori dar un grup de clarvăzători din conducerea civică și-a dat seama că viitorul va solicita un parc și că acesta va trebui să fie mare. Astăzi, Balboa Park, plin de grădini și păduri exotice, adăpostește cea mai întinsă Zoo din lume, cel mai mare planetarium din U.S.A., Centrul de Științe, săli de teatru și concerte, peste o duzină de muzee, gale.ii de artă (vara aceasta una dintre ele a găzduit retrospectiva Franck Loyd Wright), un orașel de ateliere cu vînzare ale artiștilor.

În Mission Bay, la Sea World, locuiesc, se îmbăiază și se joacă zilnic, dau

spectacole surprinzătoare, delfini și balene cu burta albă; răsfățatul națiunii, balena Baby-Shamoo, a împlinit doi ani și la aniversare a apărut pentru prima dată în public, cu o săritură uditînd pînă la piele jumătate dintre spectatori, spre marea lor încîntare și invidia celorlalți.

În 1884, doi financiarî, din cauza cli-meii minunate, au venit să-și caute sănătatea și le-a plăcut insula Coronado, unde au construit un hotel. Hotelul Coronado „e la sicul elegant”, o splendidă reprezentare a opulenței victoriene; Camera Coroanei poate cuprinde peste 1.000 de meseni iar plafonul în arc e făcut din Pinus lambertiana de Pacific, părțile componente fiind fixate împreună fără cuie. Instalația electrică a fost condusă și supravegheată de însuși Thomas Edison.

Dar nimic nu strălucește dacă nu se trece prin Old Town — imaginea autentică a orașului glorios între 1821—1872, în care casele și florile par evenimente încremenite cu sfîntenie într-un muzeu viu.

Și peste tot Universitățile.
Totuși am văzut de pe plajă colierul lung de vase (în San Diego e concentrată cea mai mare flotă din Pacific) plecînd spre Irak, în timp ce elicopterele anunțau pe cer un mare bal într-o grădină parfumată...

Corina Cristea

TRUMAN CAPOTE

TUTUIEȘTE ISTORIA

Biografia sa e un fel de bombă mondenă cu întârziere, dar opera sa debordează de gingăsie.

În plină glorie, Capote exclamă : „Pot sfârșii viața nu importă cui din New York, dacă am poftă”. Și o va face.

Truman Capote nu se îndoia niciodată că el era incomparabilul Truman Capote. Drumul care-l duse la falsă sa capodoperă e patetic.

O operă tandră și scandaloasă.

Cu doi ani în urmă biografia autorului arhicunoscutului *Cu singe rece* de Gerald Clarke apare în America, după 10 ani de muncă, în șase sute de pagini, într-un tiraj inițial de o sută de mii de exemplare, vândută pentru ediția „Poche” cu 440 000 de dolari, figurând 14 săptămâni pe lista de best-sellers a lui New-York Times.

Cu ocazia apariției ei în franceză, Figaro publică un „Dosar” la care colaborează Jean-Marie Reuart, Jean-René Van der Plaetsen și Jean Chalon.

Dăm mai jos extrase din acest „Dosar” care să dea o idee despre biografia „copilului teribil al literelor americane”.

„Magia literaturii : există o rasă de personaje deosebit de iritante, pe care nu le-am vrea ca prieteni, pe care am dori să le întâlnim cât mai puțin posibil spre a ne ține la distanță respectabilă de provocările, de răutatea, de vanitatea lor și de această nenorocire teatrală în care se complac, care totuși, deindată ce pun mâna pe condei, transformă aceste defecte bătătoare la ochi în subtile calități și se arată atrăgătoare, poznașe, emoționante, (...) că ne surprindem petrecind ore delicioase în compania lor, (...) descoperind grație lor adevăruri pe care autori mai virtuozii nu le-ar fi presimțit cu atîta acuitate. Exprimînd toate zăpăcelile veacului nostru, Truman Capote e un amestec exploziv de snobism, de infatuare, de cabotinaj, de minciună, de talent și de sinceritate. Capabil de a fi un scriitor de prima forță, el se închisese în personajul său de copil teribil. Sub aparențele sale de vanitos, el nu credea decît într-o singură religie : literatura. Îi plăcea să citeze, apropo de munca sa de scriitor, cuvintele lui Henri James : „Noi trăim în obscuritate. Facem ce putem. Restul e nebulia artei”. Unica sa concesie făcută modestiei.

Thomas Streckfus Persons născut la 30 septembrie 1924, abandonat de părinții despărțiți, în casa unor mătuși, unde duce o copilărie sordidă, apoi înfiat de al doilea soț al mamei sale Joseph Garcia Capote, trece printr-un colegiu militar.

În culmea gloriei spune despre sine referindu-se la înălțimea sa de numai 1,55 m. : „Nu sînt mai înalt decît o pușcă și tot așa de zgomotos”. Publicînd la 21 de ani prima sa nuvelă *Miriam*, Truman Capote „a intrat, ca un prinț,

în secolul al XX-lea”, „el urmează trajectoria unei stele căzătoare între staturile din Hollywood și homosexualii din New-York”.

În ultimii ani ai vieții sale de scandal și-a deschis inima viitorului său biograf „cu un zel nepotrivit de parcă trebuia să compromită pămîntul întreg, înainte de a-l părăsi”. El dă în detaliu lista cuceririlor sale masculine. Vorbînd despre sine, se definea astfel : „Nu sînt un sfînt. Sînt un alcoolic. Sînt un drogat. Sînt un geniu.”

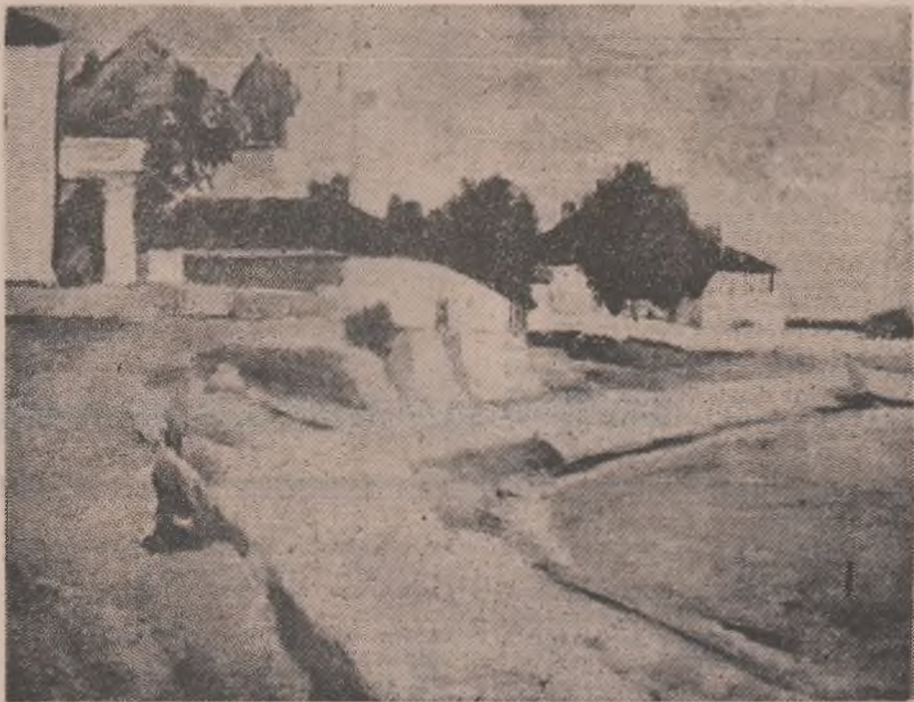
„O cumătră ambițioasă, talie de jocheu și snobism de parvenit”. Personajul nu era simplu. „N-a căpătat doar toate bolile rușinoase ale veacului, ci le-a și divulgat, servindu-i astfel ca publicitate.” „Spre deosebire de Tennessee Williams, prieten intermitent, care-și disimula viciile și ciudătenia, Truman Capote își asigura astfel înțietatea cronicilor mondene.” Dar în afara lui Truman Capote, omul pucioasei și al prafului în ochi, al scandalurilor incendiare, care batjocorește orice și pe care nu-l emoționează nimic, care-și denunță contemporanii, cel mai adesea, fără

probe, mai este și Truman Capote — scriitorul.

Rivalul său Norman Mailer scrie despre el : „E cel mai perfect scriitor din generația mea ; el scrie frazele cele mai bine cumpănite, cele mai bine cadentate.”

„Cînd publică *Cu singe rece* — prefigurație a «noului jurnalism» Truman Capote atinge statura de mit. Un mit care a depășit repede Manhattan-ul.”

„Nimic nu pare să-i reziste. Nici bărbății, nici femeile și mai puțin gloria pe care o duce într-o sarabandă nebună de la New-York pînă în Veneția și Paris trecînd prin Tanger. Capote tutuiește istoria, actorii săi și stelele : familia Kennedy, Elisabeta a II-a, Marilyn, Garbo și Bogart, Elisabeth Taylor și Marlon Brando, Agnelli, Churchill, etc. La 28 noiembrie 1966 cu drepturile de autor de pe *Cu singe rece*, dă un bal mascat la Piazza pentru intimității săi (600 de persoane !). În

1958 îi apare *Micul dejun la Tiffany*, despre care Jean Chalon scrie că „oferă aceeași perfecțiune ca nuvela *Carmen* de Prosper Mérimée (...). Mérimée în secolul al XIX-lea și Capote în al XX-lea au ridicat nuvela la cea mai înaltă perfecțiune”. „În nuvelele lui Capote, ninge adesea și iarna pare anotimpul său preferat. La colțul focului, se ivesc bătrîne domnișoare vorbărețe și nostalgice, copii gînditori și visători. (...) Arta lui Capote este de a admite extraordinarul pentru că Holly, sora sa Verena, verișorul lor Colin și slujnica neagră Caterina — din *Harpa de iarbă* se urcă să trăiască într-un copac. Maurice Edgar Coindreau, într-o prefață, face din Capote „un frate al marilor anxioși ai literaturii : Baudelaire, Mallarmé, Edgar Poe” și Jean Dutourd precizează : „stiloul lui Truman Capote se aseamănă cu pana de gîscă a lui Sterne și Scarron”. Aceste comparații l-ar fi putut zdrobi pentru totdeauna pe un scriitor, dar nu pe „Truman Capote care nu se îndoiește nici o clipă că el era incomparabilul Truman Capote. El știa că a adus pe lume creaturi ca Miriam, ca Holly, care erau de-ajuns ca să-i asigure locul său în posteritate. Truman Capote trasă despre prieteni și dușmani, portrete de neuitat... „dacă Marilyn Monroe, ar cădea într-o zi, în uitare, ar fi sigură de înviere grație textului pe care Capote l-a scris sub titlul *O copilă radi-oasă*. Frumusețea, injurăturile, spaimile lui Marilyn sînt în același timp lucide și sentimentale.”

„Opera, ca și viața lui Capote, pare să fi fost o luptă permanentă între inimă și spirit”. Insoțind o trupă de actori americani în 1955, în Rusia, unde au jucat *Pergy and Bess* de Gerschwin, asupra celor văzute și auzite scrie frază care n-a pierdut nimic din actualitatea ei : **Pentru că rușii au fost totdeauna așa de rău tratați, sînt așa de îngrozitori sau sînt așa de îngrozitori pentru că au fost totdeauna rău tratați ?**

„Nimic nu scapă ochiului și urechii lui Truman Capote, ceea ce face din el un memorialist de temut. În ciinții care latră, André Gide, Jean Cocteau, Mae West, Louis Armstrong, Ezra Pound, Cecil Beaton sînt prinși în ceea ce au ei esențial.”

„În *Les Cinq Tentations de La Fontaine*, Jean Giraudoux constată că e un drum patetic între toate, cel care duce un scriitor la capodopera sa. E și mai patetic drumul care-l duce pe un scriitor la falsă sa capodoperă. E ceea ce i s-a întîmplat lui Capote și al său *Cu singe rece*. Că milioane de exemplare au fost vîndute nu împiedică să fie exemplul însuși al ratării unui scriitor dotat să facă să cînte harpele de iarbă, frumoasele din New-York, muzele din Sud, să cînte nu importă cine, afară de cei doi ticăloși ucigași ai unei familii de fermieri texani. **Cu singe rece** este tentativa disperată a unui autor care vrea să se reinnoiască și care nu reușește decît cu prețul unei adînci plictiseli.”

În 1978, Truman Capote declară la televiziune „eventual aș putea să mă sinucid.”

Moare, de un fel de sinucidere : alcool, droguri și amoruri tarifate, nepuțința de a scrie, înșelată în faptul divers la 25 august 1984. „Acest Capote, adevăratul, visător al eternului și gigolo al cotidianului — este patetic.”

Prezentare și traducere de
D. Șt. Rădulescu

bridge

Alte dificultăți

Scriam, în numărul trecut, despre dificultățile de alegere a partenerului în bridge, dificultăți generate îndeobște de complexitatea relației de comunicare dintre jucători. În primul plan stă, se înțelege, temperamentul. Un jucător melancolic, de pildă, va intra foarte greu într-un dialog perfect cu un jucător coleric chiar dacă „baza de date” referitoare la joc este

comună amîndorura. Fiecare din cei doi jucători va trebui să fie atent la implicațiile pe care temperamentul celuilalt le are în desfășurarea litației. E vorba, mai ales, de nuanțe aparent nesemnificative, extrem însă de importante la nivelul întregii partide. Așa, bunăoară, temperamentul coleric e predispus spre supralicitare, spre exagerarea forței cărților din propria mînă în vreme ce un temperament melancolic tinde să-și subvalueze forța și, prin urmare să sub-liciteze. Din clipa în care cei doi jucători își cunosc cu precizie propriile trăsături temperamentale și în același timp intuiesc just temperamentul partenerului dialogul se poate constitui iar comunicarea specifică jocului se poate desfășura în condiții de siguranță. Se întîmplă însă, ca fie și în condițiile de mai sus să se ivească neînțelegeri de-a

lungul litației, în sensul că unul sau altul din jucători poate să greșească — dincolo de temperament — din nețigăre de seamă sau din interpretare incorectă a informațiilor primite de la partener sau de la adversar. Deseori asemenea erori sînt puse tot pe seama temperamentului iar jucătorul care le sesizează încearcă să le corecteze fie urcînd litația (în cazul că are de-a face cu un temperament melancolic la partener) fie coborînd-o (în cazul unui temperament coleric). Numai că procesul rectificării se dovedește finalmente el însuși greșit într-o manieră apropiată de aceea din lingvistică mai exact din lăuntru fenomenului numit hipercorectitudine sau hiperurbanism ; pîrîndu-și-se că un cuvînt este scris sau pronunțat greșit, deși el este corect și scris și pronunțat, începi să rectifici pronunția sau ortografia în

funcție de un model sau de o analogie comițînd astfel adevărata eroare. Tot astfel și în bridge : înțelegîndu-ți partenerul greșit încerci să-l corectezi și prin asta nu faci decît să-l cufunzi și să te cufunzi în greșeală. Împotriva unei asemenea primejdii, jucătorii adevărați, chiar dacă nu au prea multă experiență găsesc un remediu în analiza amănunțită, e drept că și foarte rapidă a traseului litației pentru că erorile se reflectă în primul rînd la nivelul coerenței acestui traseu. Sigur că recunoașterea și eventuala lor îndreptare nu înseamnă și evitarea lor. Atunci cînd se repetă de prea multe ori nu mai e de făcut decît un singur lucru : schimbarea partenerului. Doar că, vorba poetului, nu poate asta cine vrea...

Laurențiu Ulici